

SVOBODNA BESEDA

junij 2017

cena 3 eur

Letnik III

ISSN 2463-8218

91 772463 821805

20 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

Bukovo: v spomin garibaldincem

Kolumna / Jože Poglajen

**Kratka zgodovina
uradnega
zmerjanja**

STRAN 6

Kolumna / Martin Premk

**Kdor poje,
zlo ne misli**

STRAN 7

V metežu zgodovine / Davo Mihev

**Rupnikova
linija na
Koroškem**

STRAN 18 - 19

Po 35 letih spet slovesnost na Bukovem v občini Cerkno

Skupaj proti razraščajočemu fašizmu

V vasi Bukovo, ki leži na pobočjih Kojce na prehodu iz doline Idrijce v Baško grapo, so 4. julija pred več kot 200 obiskovalci slovesno odkrili obnovljen spomenik 24 partizanom garibaldincem, ki so tukaj padli 21. januarja 1945. Spomenik so leta 1982 postavili domačini s prostovoljnim delom, po načrtu idrijskega slikarja Nandeta Rupnika pa ga je izdelal nekdanji pripadnik brigade Garibaldi, videmski kipar Reno Cois, ki se je tudi udeležil tokratne slovesnosti.

// PIŠE: **Bojan Jeram, Vojko Hobič** // FOTO: **Vojko Hobič**

Decembru leta 1944 so Nemci začeli veliko ofenzivo na širšem območju Trnovskega gozda, da bi obkolili in dokončno uničili enote IX. korpusa, ki so delovale na tem območju. Ofenziva ni uspela in partizani so se umaknili na Čepovansko planoto. V vrstah IX. korpusa NOV so se tukaj bojevali tudi borci divizije Garibaldi Natisona, v katero so se po kapitulaciji Italije vključili protifašisti iz Furlanije, Benečije in Rezije. Njihova enota je v hladnem jutru 21. januarja 1945 po zasneženih poteh prihajala s Šentviške planote proti vasi Bukovo. Tu pa so jih v zasedi pričakali Nemci in domobranci. V boju je padlo 24 partizanov garibaldincev.

Za obnovo spomenika si je najbolj prizadeval **Jože Jeram**, predsednik KO ZB za vrednote NOB Cerkno, ki je zaslužen tudi za številna spominska praznovanja na Cerkljanskem. Za njegovo vsestransko delovanje mu je ZZB NOB Slovenije podelila srebrno plaketo. Tokratno prireditev so organizirali ZZB za vrednote NOB Idrija - Cerkno, območno združenje ZB Cerkno in občina Cerkno. Sodelovali so praporšča-

ki ZB, veteranov vojne za Slovenijo, društva Tigr, društva Sever in Slovenske vojske, v kulturnem programu pa učenci OŠ Cerkno pod mentorstvom ravnatelja Milana Koželja, Ljudski zbor Upor iz Vidma, Ženski pevski zbor Iris Bukovo in recitator Vojko Hobič ter scenaristka in voditeljica prireditve Martina Kolenc. Med govorniki so bili podpredsednica Zveze koroških partizanov Marija Koletnik in svetovalec ruskega veleposlanika v Sloveniji Anatolij Kopilov, svoje spomine ob odkritju spomenika pa je obudil tudi Štefan Cigoj, ki je bil ob postavitvi spomenika pred 35 leti konzul Jugoslavije v Trstu. Župan Občine Cerkno Jurij Kavčič je prisotne spomnil, da občina podpira skrb za več kot trideset spominskih obeležij v občini, in obljubil, da bodo to počeli tudi v prihodnje.

Predsednik in koordinator ANPI v Videmski pokrajini – Vsedrjavne zveze partizanov Italije iz Vidma **Dino Spangharo** se je v govoru zavzel za skupni boj proti naraščajočemu fašizmu in za strpnost vseh, ki živimo na tem območju, in dejal: »Predlagajmo vsem ustvarjanje skupne protifašistične fronte, ki

Garibaldinec Reno Cois, ki je izdelal kip.

Milena Zupančič je prebrala pričevanje Štefke Bevk.

Jože Jeram, brez njega ne bi bilo obnove spomenika.

naj bo sposobna se bojevati proti ponovnim izbruhom ksenofobije, rasizma in populizma, ki se v tem času pojavljajo in razraščajo v Evropi.«

Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, je orisal bojno pot udarne brigade Garibaldi, ki so jo sestavljali borci iz Benečije, Rezije in Furlanije, in poudaril velik prispevek vojakov italijanskega rodu, ki so se pridružili partizanom v protifašističnem boju v Sloveniji in Jugoslaviji. Pripoved očitivke poboja garibaldincev, danes 89-letne Štefke Bevk, rojene Razpet, je prebrala dramska igralka Milena Zupančič. ●

Pripis: govora Milana Gorjanca in Dina Spanghare sta objavljena na spletni strani www.svobodna.beseda.si.

Smrt in vstajenje

// PIŠE: **Luka Mesec**, poslanec Levice

Zadnji konec tedna v juniju sta zaznamovala dva dogodka, dan državnosti in ustanovitev stranke Levica. Rečeno drugače: šestindvajseta obletnica razdružitve Jugoslavije na eni strani ter združitve Združene levice v enotno stranko na drugi.

Ob prvem dogodku se spominjamo dne, ko je bila trobojnica Socialistične republike Slovenije z rdečo zvezdo spuščena z droga, drugi dogodek pa rdečo zvezdo, tokrat na zeleni podlagi, vrača v slovensko politiko. Če prvi dogodek simbolizira smrt socializma 20. stoletja, ustanovitev Levice obljublja, da bo oživila socialistični projekt in ga umestila v 21. stoletje. V enem koncu tedna sta se tako srečala smrt in vstajenje.

Niso redki glasovi, ki pravijo, da s(m) o na plebiscitu glasovali za odcepitev Slovenije od Jugoslavije, ne pa tudi za konec socializma in tranzicijo v kapitalizem. Ozko gledano imajo prav – vprašanja o družbeno-ekonomski ureditvi na plebiscitu ni bilo. A vendar so bile poosamosvojitvene elite ne glede na siceršnje politične spore enotne v tem, da je treba udejanjiti parolo »Evropa zdaj!«, ki se je v Sloveniji pojavila v drugi polovici osemdesetih let. To je neizogibno pomenilo premik od samoupravnega socializma h kapitalizmu, od Beograda k Bruslju, od Internacionale k Odi radosti.

Slovenija je ta premik opravila najbolje od vseh tranzicijskih držav, a prispeli smo v drugačen svet, kot so si ga ljudje predstavljali v 80. letih, ko so si ogledovali kapitalizem v Trstu, Gorici in Celovcu. Tam so še videli povojni kapitalizem, ki so ga vodili socialdemokrati in socialdemokratsko usmerjeni konservativci – ta je omogočal visok standard, dobre plače, a hkrati socialno varnost in relativno družbeno enakost. Tako kot ni nihče slutil, da bo osamosvojitve pri nas prinesla rop družbene lastnine, denaci-

onalizacijo in tajkune, ni nihče pričakoval, da bo dobrih dvajset let pozneje milijon Britancev delalo po pogodbah, v katerih ni določeno niti plačilo za delo niti koliko ur bodo v enem mesecu morali opraviti (tako imenovane pogodbe »zero-hour«), da bo vsak peti Nemec zaposlen prek tako imenovanega malega dela, ki prinaša plačo okrog 450 evrov na mesec, in da bo več kot 70 odstotkov ljudi v naši Luki Koper zaposlenih prek nezakonitih agencij za posredovanje dela (tako imenovani izvajalci pristaniških storitev).

Ni naključje, da je evropski kapitalizem postal tak prav po propadu socialističnega sveta. Človeški obraz je izgubil prav zato, ker ni imel nikakršne opozicije. Leta 1991 so razglašali, da je po fašizmu in nacizmu kapitalizem izgubil še zadnjega tekmeca in da človeštvu od tod naprej ostane samo ena pot. A prav v državah, kjer je bilo to prepričanje najmočnejše, je danes tudi opozicija kapitalizmu najostrejša. V ZDA je po meritvah javnega mnenja trenutno najbolj priljubljeni politik demokratični socialist Bernie Sanders. V Veliki Britaniji bi, če bi bile volitve danes, zanesljivo zmagali laburisti pod vodstvom Jeremyja Corbyna, ki obljublja vnovično nacionalizacijo železnic in zdravstva, vnovično uvedbo brezplačnega šolstva, po požaru v londonski stolpnici Grenfell Tower 14. junija pa je predlagal zaplembo praznih stanovanj bogatašev, da bi tja namestili ljudi, ki so zaradi požara ostali brez stanovanj. Njegov predlog podpira večina Britancev.

Levica se je minulo soboto v Ljubljani zbrala z jasnim sporočilom: časi, ko kapitalizem ni imel opozicije, so minili. Tu smo, da nastavimo ogledalo tranzicijski politiki, da končamo plenjenje naše države in da vrnemo oblast tistim, ki jim po ustavi pripada – ljudstvu. Prihodnost je demokratični in ekološki socializem. Na to pot vabijo vse, ki spoštujejo iste vrednote. ●

SVOBODNA BESEDA

6 – 7: Kolumni

Jože Poglajen:

Kratka zgodovina uradnega zmerjanja

Martin Premk: Kdor poje, zlo ne misli

9 – 14: Aktualno

Avstrijska državna pogodba

Nova knjiga o Titu

15 – 17: Na obisku

Jože Muhič, Attilio Plesnicar, Branko Žiger

18 – 19: V metežu zgodovine

Rupnikova linija na Koroškem

20 – 23: Reportaže

Ljubelj, Janče, Podraga, Vuzenica

24 – 30: Dogodki

31 – 32: Pisma

33 – 35: Imeli smo ljudi

36 – Sporočila ZZB

38 – 39: Rekli so

41: Razstava

Lep pozdrav, saj več čigav

Fotografija na naslovnici:

Slovesnost na Bukovem pri Cerknem

(Foto: Bojan Jeram)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar
telefon: (01) 434-46-17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Umakniti morajo ime s spomenika domobrancem

Višji sodniki so na zahtevo družine Mihe Pelana, ubitega med drugo svetovno vojno, potrdili, da morajo njegovo ime odstraniti s spomenika domobrancem v Grahovem.

Višje ljubljansko sodišče je zavrnilo pritožbo društva Nova slovenska zaveza na sodbo sodišča na nižji stopnji in potrdilo, da je treba ime pokojnega Mihe Pelana odstraniti s spomenika. Za pritožbo so se svojci Mihe Pelana odločili, ker v društvu niso upoštevali njihovega mnenja, saj so skušali že pred postavitvijo spomenika prečiti, da bi se na njem znašlo tudi ime Miha Pelan. Prepričani so namreč, da ni sodeloval z domobranci in zato njegovo ime ne bi smelo biti na spomeniku. Po besedah sorodnikov naj bi bil pokojni Pelan simpatizer partizanov in je z njimi med drugo svetovno vojno aktivno sodeloval, po pomoti pa naj bi pod njihovimi streli umrl. Kljub pravnomočni sodbi pa društvo imena še ni odstranilo s spomenika.

O odstranitvi imena je odločilo že prvostopenjsko sodišče, ki je presodilo enako, a so se v društvu Nova slovenska zaveza na to odločitev pritožili s trditvijo, da gre le za osebne želje in mnenja tožnikov in da je vojni zločin tudi v primeru, če so partizani Pelana po pomoti ubili. Senat višjih sodnikov pritožbi ni ugodil, po njihovi oceni je že prvostopenjsko sodišče pravilno odločilo. Na pritožbo, da za Pelanovo opredelitev ni nepristranskega dokaza, je pomembno dejstvo, kako njegovo vlogo med drugo svetovno vojno vidijo njegovi svojci. V tem primeru gre za prednost pravice sorodnikov do pietete pred pravico društva do svobode izražanja, so menili sodniki. Pred izidom revije so nas obvestili, da naj bi s spomenika že izbrisali ime Mihe Pelana.

M. T.

Potrditev sodbe belogardistom

Vrhovno sodišče je potrdilo legitimnost in legalnost sodišča med drugo svetovno vojno s tem, ko je zavrnilo trditve Vide Svetek, hčere usmrčenega belogardista V. H., da je izredno vojaško sodišče v kočevskem procesu kršilo pravila poštenega sojenja.

Izredno vojaško sodišče je v ekspresnem, zgolj tri dni trajajočem sojenju V. H. obsodilo zaradi narodnega izdajstva. Skupaj s še petnajstimi soobtoženimi je bil spoznan za krivega, da je bil leto dni – od septembra leta 1942 do septembra 1943 – pripadnik oborožene belogardistične tolpe pri Bizoviku ter da je decembra leta 1942 pri italijanski blokadi v Bizoviku izdajal pripadnike OF, s tem pa povzročil internacijo 20 Bizovičanov, usmrtil četverice Bizovičanov in enega Hruščičana. Obsojen je bil tudi, da je med napadom v Bizoviku odpeljal v belogardistično postojanko starše in sestro partizana ter jih med bojem postavil na vrata postojanke, tako da sta bila oče in sestra ustreljena. V. H. je bila izrečena smrtna kazen z ustrelnostjo.

Vida Svetek je zahtevo za varstvo zakonitosti vložila po tistem, ko je ustavno sodišče odločilo, da je to pravno sredstvo mogoče vložiti za vse pravnomočne sodbe, izrečene pred letom 1995. V zahtevi je navajala, da njenemu očetu ni sodilo sodišče, ustanovljeno v skladu z načeli, ki so jih poznali civilizirani narodi, pa tudi da Osvobodilna fronta ne bi smela ustanavljati izrednih sodišč, zato je bilo to sodišče po njenem nelegalno in nelegitimno. Kazenski zakon pa naj bi bil prekršen, ker kazniva dejanja, ki so bila očetu očitana, niso bila kazniva dejanja po zakonu Kraljevine Jugoslavije, temveč po aktu politične stranke. V zahtevi je poudarila, da je bil njen oče civilist v samoorganizaciji vaške straže in da so se imeli pravico zavaruovati pred nasilnimi odvzemi premoženja. Prav tako je menila, da

je bila njenemu očetu kršena pravica do obrambe, saj ni imel odvetnika, ki bi mu pomagal pri obrambi, in da se zoper sodbe ni bilo mogoče pritožiti.

Zahteve je vrhovno sodišče zavrnilo kot neutemeljene, prav tako je sklenilo, da je bilo tedanje izredno vojaško sodišče po načinu formiranja, sestavi senata, po vrsti primerov, ki naj jih to sodišče obravnava, primerljivo z ureditvijo sodišč v vojni ali vojnem stanju. Imenovalo je svoja pravila, postopke, opredelitve kaznivih dejanj, kar nakazuje, da pri tem ni šlo za neko izredno sodišče, ki bi vodilo izreden postopek in izrekalo izredne sankcije, ki ne bi bile predpisane. Vrhovno sodišče je pri tem dodalo, da ker je bilo sojenje v postopku v vojnem času, ni mogoče uporabiti vseh meril, ki veljajo za sojenje zdaj, ko so urejene in stabilne razmere. Države lahko v vojnem času sodne postopke poenostavijo in zaostrijo pravila, kar se v večini dojemata kot pravilo in ne le možnost, saj sta v vojni nujna splošni interes in zagotovitev obrambe.

M. T.

Mladi in zgodovinski spomin na vrednote NOB

Na začetku aprila so v dvorani Muzeja narodne osvoboditve v Mariboru v okviru dogodka Ure spomina, ki ga organizira Združenje borcev za vrednote NOB Maribor, na pobudo ob-

močne organizacije ZB za vrednote NOB Ormož spregovorile učenke OŠ Središče ob Dravi. Mariborčankam in Mariborčanom so predstavile kronologijo dogodkov narodnoosvobodilnega boja v Središču ob Dravi in jih povezale z dejanji upora okoliškega dela Prlekije. Poudarile so vrednote, ki so mlade med NOB tudi v tej regiji spodbujale k uporabi proti fašizmu. Učenkam je bila v pomoč pri seznanjanju s prispevkom domačinov aktivistov OF mentorica zgodovinarica Ivica Kanič s sodelavko zborovodkinjo Dragico Cvetko, za tehnično podporo pa je poskrbel Matjaž Hanželič. Bučen aplavz poslušalk in poslušalcev, med katerimi so bili tudi vrstniki in vrstnice z OŠ Franceta Prešerna, je bil pohvala odlični izvedbi mladih Središčank. Ob koncu je bilo slišati: »Ta šola je upravičeno dobila srebrno plaketo republiške borčevske organizacije.« Ura spomina, ki je presegla že število 60, je ponudila dobre obete, da v družbi ne bo izgubil zgodovinski spomin, če so mladi le seznanjeni s tako pomembnim zgodovinskim obdobjem.

Besedilo: Borica Vičar; foto: Matjaž Hanželič

Poškodovani spomenik v Vojniku

Sredi maja so neznanzi v Vojniku poškodovali osrednji spomenik NOB. Obelisk predstavlja drevo z odrezanimi vejami

in simbolizira žrtve (78 umrlih). Ob samem obelisku je tudi kostnica, v kateri počivajo kosti petih partizanov, ki so padli v okolici Vojnika, in sedmih nedolžnih talcev, ki jih je okupator 19. decembra 1944 ustrelili ob vojniškem pokopališčem zidu. Ustreljenih talcev je bilo osem. Enega so svojci po vojni pokopali na domačem pokopališču v Dolu pri Hrastniku.

Besedilo in foto: Marko Zdovc

Pozabljeni spomenik pri Socki

Razbiti spomenik na fotografiji je bil postavljen v spomin na preboj 14. divizije v noči s 15. na 16. februar 1944. Divizija se je kljub blokadi in žrtvam pozimi uspešno prebila na Paški Kozjak. Prekrasen spomenik je dolgo stal ob cesti Socka-Vitanje pri Senegaškem mlinu pri Socki. Spomenik je pred leti za-

sul zemeljski plaz. Na Občini Vojnik in v ZB za vrednote NOB ni bilo interesa, da bi razmere tedaj sanirali, odkopali zemljo in spomenik znova postavili, čeprav sem na to opozoril. Namesto tega so malo stran, na škarpo pri hiši pri mostu čez reko Hudinja, postavili nič kaj ugledno zelo majhno tablo, spomenik pa so pustili zasut. Slika je s konca maja.

Besedilo in foto: Marko Zdovc

Na obisku v Srbiji

Polaganje vencev v Kragujevcu

Člani Združenja borcev za vrednote NOB Moste - Polje, KO Sneberje - Zadobrova, smo pred prvomajskimi praznikov obiskali osrednjo Srbijo. Ogledali smo si številne kulturne znamenitosti v mestih Kragujevac, Čačak, Zaječar in Negotin ter obiskali več muzejev v soteski Džerdap, pa tudi Lepenski vir in ostanke starih mest. Pot nas je vodila tudi po soteski reke Donave, mimo nekdanjih znamenitih hidrocentral Džerdap 1 in Džerdap 2. V Kragujevcu smo se v parku Šumarice poklonili med drugo svetovno vojno ustreljenim dijakom in profesorjem tamkajšnje gimnazije ter pri spomeniku položili venec in prižgali sveče. Nato smo se srečali s predstavniki srbske borčevske organizacije, s podpredsednikom ZZB Srbije, s predsednikom ZZB Kragujevac, s podžupanom mesta Kragujevac in se dogovorili za nadaljnje sodelovanje, prav tako pa smo jih povabili na obisk v Slovenijo. Obiskali smo tudi nekaj etno vasi, v katerih predstavljajo svojo bogato zgodovinsko in etnološko tradicijo, in poskusili srbske kulinarčne dobrote ter se z gostitelji zadržali v prijetnem razpoloženju.

Besedilo in foto: Matjaž Hrabar

Knjiga Franja Zoreta, 1204 dni teme

Sredi maja smo se člani ZB za vrednote NOB Hrastnik v knjižnici Antona Sovreta, udeležili predstavitve knjige 1204 dni teme, avtorja Franja Zoreta. Franjo Zore se je rodil 19. novembra 1909 na Slatnem nad Dolom pri Hrastniku v kmečki družini očetu Francu in mami Julijani. Takratno ljudsko šolo je obiskoval na Dolu in z osemnajstimi leti uspešno končal sadjarsko in vinarsko šolo v Mariboru. Kot mlad fant se je tudi kmalu poročil z Vlasto Roš iz znane hrastniške družine. Družina je že štela pet otrok, ko je prišla druga svetovna vojna in oba z Vlasto sta se takoj vključila v odporiško gibanje. V hiši Zoretovih so se začeli sestajati napredni in ugledni kmetje z območja Dola, Turja in okolice ter oskrbovali prve partizane. A že 19. decembra 1941 so bili izdani in odpeljani v zapore. Franja so najprej odpeljali v Trbovlje, nato v Maribor, od tukaj v taborišče Flossenberga v Nemčijo in nato v dachausko podružnico Allach pri Münchnu. Iz taborišča se je vrnil 16. junija

1945 na svoj dom na Slatno. S seboj je prinesel vse liste dnevnika, ki ga je skrbno in na skrivaj pisal vsa štiri leta trpljenja in želje po svobodi in vrnitvi domov. Leta 1951 je od predsedstva narodne skupščine republike Jugoslavije v Beogradu prejel orden zasluge za narod 3. stopnje.

Vse te originalne zapiske in dnevnike hrani njegov vnuk Jože Razpotnik (na sliki), ki je pri Mohorjevi založbi po 70. letih izdal knjigo pod naslovom 1204 dni teme. Pogovor z vnukom Jožetom ob predstavitvi knjige je v polni dvorani knjižnice vodila urednica celjske Mohorjeve družbe Alenka Veber. Pred vhom v knjižnico pa je Rudarska godba Hrastnik z dirigentom Urošem Razpotnikom, pravnikom Franja Zoreta pripravila kratek koncert koračnic.

Danijela Kovač; foto Fanči Moljk

Jože Poglajen

Kratka zgodovina uradnega zmerjanja

»» **A**mpak, gospe in gospodje, vemo, kakšna je povezava med Kemisom in Gorenjem. Vemo, kdo je glavni v Gorenju, vemo za šaleški lobi in iz tega naslova me ne čudi, da je bila celotna zadeva pospravljena pod ministristvo za obrambo, ki ga vodi ministrica za obrambo Andreja Katič. Kakšne so povezave Andreje Katič in šaleškega lobija, mislim, da mi ni treba govoriti ...« je pred dnevi na za to posebej sklicani izredni seji parlamenta vedno dežurni poslanec SDS Žan Mahnič določil krivce in odgovorne za požar na Vrhniki. Šesturna »gasilska« razprava poslancev ni prinesla nič novega, je pa za spremembo minila v presenetljivo korektnih političnih tonih. Le omenjeni Žan ni mogel iz svoje kože. Kljub temu smo jo še dobro odnesli, kajti po nepremišljenemu in nekorektnem govorjenju proslavljeni vodja parlamentarnega odbora za obrambo tokrat vsaj Rusom ni spet napovedoval vojne.

A Žan še zdaleč ni tisti, ki bi pri nas izumil nekorektno politično govorico oziroma sovražni govor. Za idejnega očeta bi lahko imeli Ivo Hvalico, tudi poslanca SDS iz časov, ko se je stranka še imela za socialdemokratsko. Ivo je svoje retorične »bravure« pred kritiki branil, češ, parlament se imenuje po latinskem glagolu *parlare*, to je govoriti. Solkanski deputat je to seveda razumel, kot da lahko v parlamentu vsakdo govori, kar mu pride na misel. Toda on je bil vsaj dober govornik. Tudi pred njim, ko je bil državni zbor še skupščina, smo tam lahko slišali marsikatero krepko neumnost. A tedanjim – predvsem Demosovim – delegatom ne gre toliko zameriti, kajti nekateri so v parlament prišli dobesedno iz hleva – kar ni mišljeno slabšalno! – in se jim je večini marsikdaj zavozlalo do nerazpoznavnosti, ko so hoteli kaj pametnega povedati. Največ zaradi popolnega nepoznavanja politične govorice. Jezik in glavo jim je ohromila tudi trema, ko so večinoma prvič gledali v televizijske kamere. Vse skupaj so poslabšala še naročila njihovih strankarskih veljakov, da morajo za vsako ceno besedno obračunati s političnimi nasprotniki. Ne samo besedno, Grosovi liberalci, na primer, so to precej pobalinsko počeli tudi z bananami. V tem muzeju voščenih lutk poslancev, ki so bili (in so najbrž še vedno) prepričani, da je korektna politična govorica tudi v parlamentu odveč, častno mesto pripada plemenitemu Jelinčiču. Danes je njegova maksima, da je torej treba v parlamentu pihati na dušo ljudstvu kot v vaški gostilni, postala že skoraj vsesplošno pravilo.

A tedanjim – predvsem Demosovim – delegatom ne gre toliko zameriti, kajti nekateri so v parlament prišli dobesedno iz hleva – kar ni mišljeno slabšalno! – in se jim je večini marsikdaj zavozlalo do nerazpoznavnosti, ko so hoteli kaj pametnega povedati. Največ zaradi popolnega nepoznavanja politične govorice.

Ne verjamete, da je slovenski parlament »zlahтна« podoba vaše gostilne? Da je res tako, med drugim priča stenogram ene od preiskovalnih komisij iz marca leta 2011. Ta »Grimsova« komisija naj bi odkrila zaroto zoper Janšo v zvezi s patriami. Takole se je začelo:

Grims: »Začenjam 1. nujno sejo preiskovalne komisije ...«
Slapnik: »Po poslovniku od včeraj niste več predsednik te komisije in sploh ne vem, kaj iščete tukaj.«

Grims: »Spoštovani kolega, dajte se normalno obnašati. Nimate besede!« (mu izklopi mikrofon)

Jelinčič: »Drži gobec!«

Slapnik: »Hvala enako.«

Jelinčič: »Kaj! Kaj hvala enako! Boš po pički dobil, pa boš imel hvala enako!«

Grims: »Nimate pojma o veljavnem zakonu in poslovniku ...«

Jelinčič: »Kar glej ...«

Slapnik: »Kaj ti je? Te zabrišem skozi okno ...«

Jelinčič: »Koga, mene?«

Slapnik: »Boš ti meni grozil, Jelinčič?«

Jelinčič: »Grims, pokliči varnostnike, naj gre ven!«

Slapnik: »Potepuh, boš ti meni grozil, da me boš udaril!«

Jelinčič: »Jaz sem se samo figurativno izrazil, Slapnik pa mi je grozil s smrtjo. Počutim se zelo ogrožen in ne bom kar tako utihnil ...«

In kaj je povzročilo hudo kri? To, da so trije poslanci, med njimi tudi Slapnik, nekaj dni prej pisno zahtevali, da se predsednik

komisije Grims zasliši kot priča, ker je bil v času nakupa oklepnikov patria predsednik sveta SDS. Zakon o parlamentarni preiskavi pa v takem primeru pravi, da priča v zadevi, ki jo komisija preiskuje, ne more več sodelovati v komisiji. Da mora Grims torej takoj prenehati delovati v komisiji.

In epilog? Ni ga bilo. Še več, na citirani stenogram so udarili oznako »interno«. Pozneje, ko Grims ni bil več predsednik, so jo sicer umaknili. Poslanec nek-

danje stranke Zares Slapnik je danes državni sekretar v Cerarjevem kabinetu. Jelinčičeva stranka je doživela neizbežno: izpadla iz parlamenta. Zdaj se plemeniti menda spet vrača. In napoveduje pakt z janšisti. Ti danes povsem odkrito govorijo, da je korektno – se pravi resnicoljubno – nagovarjanje javnosti pravzaprav levičarska prevara. Zato se niti ne gre čuditi, da je sovražno zmerjanje dobesedno eksplodiralo tudi na spletnih straneh in nasploh postalo prevladujoč vzorec političnega obnašanja.

Martin Premk

Kdor poje, zlo ne misli

Včasih se vendarle zgodi, da prevlada razum. To se je zgodilo prejšnji mesec, ko je bil prepovedan koncert tretjerazrednega hrvaškega pevca Thompsona. Pevca, ki ni znan po umetniški vrednosti svoje glasbe, po ubranem petju ali lepem ali šolanem glasu – iz ust izpušča le nekašno »dinaridsko« hropenje, spojeno s podlago, ki smo jo včasih imenovali »čobanski rock«. Znan je edinole po svojem spogledovanju z ustaštvom, po opevanju pokolov nad Srbi, po tem, da na njegovih koncertnih občinstvo nosi ustaške simbole in se dere ustaška gesla. Takšno podpihovanje ustaštva, enega najnasilnejših gibanj celotne človeške zgodovine, ta »pevec« zavija v ovoj »domoljubja«.

Tu se za pravilno izkaže trditev, ki jo je že v 18. stoletju izrekel angleški mislec Samuel Johnson, da je »domoljubje zadnje zatočišče podležev«. S svojim »domoljubjem«, spodbujanjem k nasilju, z zlorabo najnižjih čustev ljudi zaradi notranjepolitičnega obračunavanja Thompson nima nič z glasbo kot umetnostjo. Zadnja leta je postal glasnik hrvaške »desnice«, ki svojo politiko prav tako gradi na hujskanju ljudi proti manjšinam in drugače mislečim, na spreminjanju dejstev o drugi svetovni vojni in na poglobljanju razkola med ljudmi. Vse samo zato, da lahko zakriva porazno gospodarsko stanje in bedo ljudi. Zato ni čudno, da si je vstopnice za na srečo prepovedani koncert med prvimi priskrbel vodja »najbolj poštene stranke« in »predsednik opozicije«, kot ga naslavljajo v desnih sredstvih javnega obveščanja.

Koncert proslulega Thompsona, ki svoje ime dolguje brzostrelki, pred drugo svetovno vojno značilni za ameriške gangsterje, je »predsednik opozicije« takoj želel izkoristiti za netenje sovraštva tudi pri nas. Početji hrvaške in naše »desnice« sta si tako ali tako podobni kot jajce jajcu, res pa je, da je v primerjavi z razmerami na Hrvaškem pri nas vseeno malo bolje, tudi kar se tiče prevrednotenja druge svetovne vojne in potvarjanja zgodovine. Takšno odkrito spogledovanje z ustaštvom, kot se z dovoljenjem uradnih oblasti dogaja na Hrvaškem, pri nas še ni zaživelo, lahko pa slutimo, da nas v primeru zmage naše »desnice« čaka prav tako podžiganje »švabobranstva«. Poleg očitnega prikrajanja zgodovine tako naša in hrvaška desnica živita od hujskanja ljudi, od zlorabe človeškega neznanja, izkoriščanja najnižjih čustev in razdvajanja ljudi za notranjepolitična obračunavanja, ki jim sledita želeni prevzem oblasti in nato brezobzirno mastenje pri koritu. Zato so se naši »desničarji« prav lepo ujeli in uspešno sodelovali s hrvaškimi pri netenju »incidentov« v Piranskem zalivu.

Ne naša ne hrvaška »desnica« pa se ne zavedata, da sta spreminjanje izidov druge svetovne vojne in spreobračanje nacističnih pora-

žencev v zmagovalce samomorilsko početje. Celotna Evropa oziroma ves svet temelji na boju poti nacizmu in fašizmu v drugi svetovni vojni in takšno spreminjanje zgodovine, kot si ga privoščijo nekateri pri nas in na Hrvaškem, nima primerjave v preostali Evropi. Pravzaprav niti ni razumljivo, kaj je sploh mogoče doseči s takšnim prevrednotenjem in obračanjem zgodovine druge svetovne vojne, kot se dogaja pri nas ali pa na Hrvaškem. Mar da se bo zgodovina pisala tako, da so slovenski švabobranci, del nacističnega morilskega stroja in organizacije SS, skupaj z Britanci osobodili Slovenijo ali pa morda kar Berlin? Na Hrvaškem so si denimo že izmislili zgodbo o »povojnem Jasenovcu«, kjer naj bi umrlo še več ljudi kot med vojno (med vojno je bilo seveda tam »letovišče«), čeprav

ni o tem nobenih dokumentov ali pričevanj. Na srečo takšne zgodbe takoj potonejo, ko se srečajo s tujino ali tujimi državniki.

Tudi naša »desnica«, ko je bila na oblasti, ni imela težav s partizani ali rdečo zvezdo, ko so bile na obisku ameriške, francoske, ruske, kitajske ali kakšne druge

delegacije. Takrat je bilo vsem jasno, kdo je bil s kom zaveznik med drugo svetovno vojno, kdo je bil v službi nacistov in fašistov in kdo je zmagal v vojni. Takšna dvoličnost nam jasno potrjuje, da je vse spreobračanje zgodovine tako pri nas kot na Hrvaškem (kjer se je trenutna oblast zahtevam Judov po odškodnini uprla s sklepi ZAVNOH-a oziroma AVNOJ-a), da sta potvarjanje in spreobračanje zgodovine le njena zloraba v notranjepolitične namene.

Žal imamo tako na Hrvaškem kot pri nas na položaju, ki naj bi ga zasedal najuglednejši človek v državi, dve prazni obličji brez vsebine. Ne samo da ne storita nič, da bi se stvari postavile na pravo mesto, potvarjanje in spreobračanje zgodovine izkoriščata v svoj prid za pridobivanje političnih točk. V obeh deželah se to početje skriva pod krinko »sprave«, ki je podobno kot »domoljubje«, postala zatočišče za spodbujanje najbolj pritlehkih čustev. »Sprave«, ki je tako nihče ne potrebuje, se tudi nikakor ne da doseči s spreobračanjem in prevrednotenjem zgodovine ter z razglašanjem poražencev za zmagovalce. Takšna »sprava« ne bo nikoli »združevala ljudi«, kot jih tudi ne združuje uboga glasba nekega Thompsona. Izjavo o »združevalni moči« Thompsonove glasbe si je privoščila najvišja hrvaška predstavica in moramo ji priznati, da lahko ponosno stoji ob boku našemu najvišjemu predstavniku, ki tudi ne skopari s slaboumnimi izjavami. Žal pa v primeru Thompson ne drži več tudi misel, da »kdor poje, zlo ne misli«, a vedeti je treba, da sta ta misel in istoimenski hrvaški film nastala v nekih drugih, lepših časih, ko ni bilo raznih »Thompsonov«.

KOMENTAR

O sedanji hitri gospodarski rasti na Slovenskem

dr. France Križanič

Statistični urad Republike Slovenije in Banka Slovenije redno objavljata podatke o delovanju slovenskega gospodarstva. Med njimi so vsake tri mesece podatki o gospodarski rasti (o bruto domačem produktu) in rezultati ankete na trgu dela, ki kaže, koliko ljudi je delovno aktivnih oziroma nezaposlenih, tudi če upoštevamo neformalne oblike dela (denimo tako imenovane pomagajoče družinske člane). Drugi podatki (o inflaciji, zunanji menjavi, posojilih bank gospodarstvu, javnih financah) so objavljeni pogosteje, v kombinaciji s podatki o gospodarski rasti in zaposlenosti pa omogočajo jasno sliko, v kakšnem stanju je naše gospodarstvo oziroma v kakšni smeri se giblje: ali je gospodarska rast stabilna, ali se obeta sprememba smernic ipd.

V prvem četrtnem letos je bil slovenski bruto domači produkt (BDP), merjeno v evrih, za skoraj sedem odstotkov večji kot pred letom dni. Če upoštevamo inflacijo (rast cen), se je od prvega lanskega do prvega letošnjega četrtnega povečal za dobrih pet odstotkov. Obdelani podatki (izločitev vpliva inflacije in sezone) kažejo, da se je v prvem četrtnem letos slovenski BDP povečeval po šest odstotkov na leto. Ugodna gospodarska rast se nam torej obeta tudi v prihodnje.

Od prvega četrtnega lani do letos se je slovenski izvoz realno povečal za skoraj devet odstotkov, investicije za približno enajst odstotkov, poraba gospodinjstev za štiri odstotke, državna poraba pa za slaba dva odstotka. Pregled po gospodarskih panogah potrjuje, da se je ob nadaljevanju hitre rasti izvoza (vpliv zlasti na predelovalne dejavnosti in turizem) letos okrepilo tudi investicijsko povpraševanje (vpliv na gradbeništvo, tehnične in poslovne storitve, finančno in zavarovalniško dejavnost), oboje skupaj pa je ugodno učinkovalo na pospešitev trgovine, prometa, komunikacijskih in informacijskih dejavnosti.

Glede na prvo četrtno leto 2008 (primerljiv podatek pred svetovno finančno krizo) je bil naš BDP prve tri mesece letos, merjeno v evrih, večji za 12 odstotkov, če upoštevamo inflacijo, pa za 0,3 odstotka. Slovensko narodno gospodarstvo »lovi« razvitejša gospodarstva in si lahko s prevzemanjem dobrih praks (tehnologij, poslovnih pristopov, ipd.) v daljšem obdobju zagotovi hitrejšo gospodarsko rast od svojih razvitejših trgovinskih partneric. Tako smo v Sloveniji imeli od leta 1995 do 2005 hitro in stabilno rast realnega bruto domačega produkta. Lahko bi jo nadaljevali, če se ne bi začela neracionalno pregrevanje gospodarstva v letih od 2006 do 2008 in posledično hiter upad BDP med finančno krizo leta 2009. Gospodarska rast se je leta 2010 in 2011 sicer povrnila, in če ne bi bilo napak slovenske gospodarske politike v letih 2012 in 2013, bi gotovo že prej pospešila in nadomestila zamujeno.

V primeru, da bi v Sloveniji rast BDP do leta 2016 v povprečju dosegla enako hitrost kot od leta 1995 do 2005 (empirično ocenjen trend), bi imeli lani približno za petino večji BDP od dejansko ustvarjenega in bi bili, merjeno na prebivalca, še vedno približno 40 odstotkov pod nemškimi ali avstrijskimi BDP. V letu 2017 nadaljnje povečevanje povpraševanja (izvoznega, investicijskega, za osebno ali držav-

no porabo) še ne more voditi v inflacijo in poslabšanje konkurenčnosti našega gospodarstva.

Da BDP v Sloveniji še ni blizu svoje potencialne ravni (produkt pri polni zaposlenosti), kažejo tudi rezultati ankete o trgu dela, podatki o zunanjem presežku in podatki o inflaciji.

1. Anкета, izvedena po metodologiji Mednarodne organizacije dela za prvo letošnje četrtno leto, kaže, da je v Sloveniji 935 tisoč delovno aktivnih oseb in 79 tisoč ljudi brez dela (tudi če upoštevamo neformalne oblike gospodarske dejavnosti). Število delovno aktivnih se je po tej oceni v zadnjem letu povečalo za 40 tisoč ali pet odstotkov, število iskalcev zaposlitve pa znižalo za osem tisoč ali devet odstotkov. Mednarodno primerljiva stopnja brezposelnosti je bila 7,8 odstotka. Do njene naravne stopnje (med štirimi in petimi odstotki) jo loči še zmanjšanje števila iskalcev zaposlitve za približno 40 tisoč.

2. Po podatkih za prve tri letošnje mesece je znašal presežek na tekočem računu slovenske plačilne bilance 767 milijonov evrov (76 odstot-

Mednarodno primerljiva stopnja brezposelnosti je bila 7,8 odstotka. Do njene naravne stopnje (med štirimi in petimi odstotki) jo loči še zmanjšanje števila iskalcev zaposlitve za približno 40 tisoč.

kov več kot v enakem obdobju lani), izvoz blaga in storitev pa je bil za 13 odstotkov večji od primerljivega uvoza. Pomanjkanje deviz in druge težave pri financiranju uvoza ne morejo spet (kot v osemdesetih letih prejšnjega stoletja) zavreti gospodarske rasti in države privedi do nove stagflacijske krize.

3. Primerjava majskega indeksa cen življenjskih potrebščin v Sloveniji in evrskem območju kaže, da so se v zadnjem letu cene pri nas povečale za 1,5 odstotka, v evrskem območju pa za 1,4 odstotka. Kljub hitri gospodarski rasti po inflaciji ne izstopamo iz povprečja evrskega območja.

Nadaljevanje stabilne gospodarske rasti nakazujejo tudi naslednji podatki za prve tri mesece leta 2017 glede na enako obdobje lani: povečanje obsega svetovne trgovine (trije odstotki), stabilna raven efektivnega deviznega tečaja evra (glede na valute trgovinskih partnerjev), prekinjena rast cen surovin na svetovnem trgu (in naših uvoznih cen) ter z anketami ugotovljena rast gospodarskega optimizma tako v evrski skupini kot v Sloveniji.

Avstrijska državna pogodba

Zakaj Avstrija ne razume pomena notifikacije ADP?

Obisk predsednika Republike Avstrije Alexandra Van der Bellna v Sloveniji 24. in 25. maja je priložnost, da znova spregovorimo o pomenu ratifikacije Avstrijske državne pogodbe (ADP). Ne more nam namreč biti vseeno, kaj o tem za Slovenijo pomembnem vprašanju misli predsednik sosednje Avstrije. Posebno nam ne more biti vseeno, če predsednik Avstrije izjavi, da avstrijska stran ne razume, kakšen pomen bi imela notifikacija za Slovenijo.

// PIŠE: **dr. Ivan Kristan**

Avstrijski predsednik je bil na obisku v Sloveniji dva dni. Prvi dan je zasebno obiskal Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi in se sešel s 17 predstavniki nemško govorečih skupin oziroma društev v Sloveniji. V Mariboru so Van der Bellna pričakali predstavniki društev nemške skupine (Staroavstrijcev) iz Maribora, Apač, Celja in Ljubljane in še zastopniki treh kočevarskih društev.

Naslednji dan je bil v Sloveniji na uradnem obisku pri predsedniku republike Borutu Pahorju, s katerim sta pozdravila publiko na Kongresnem trgu, potem sta imela dvostranske pogovore, udeležila sta se predavanja o prihodnosti EU na Fakulteti za družbene vede, sodelovala sta na poslovni konferenci gospodarstvenikov obeh držav, zvečer pa sta se udeležila slovesnosti na slovenski gimnaziji v Celovcu ob 60-letnici njenega delovanja – gimnazija je bila ustanovljena na podlagi 7. člena ADP. Iz pogovora, ki sta ga oba predsednika imela z novinarji, preseneča izjava avstrijskega predsednika, da avstrijska stran ne razume, kakšen pomen bi imela notifikacija ADP.

Ker Van der Bellen kot profesor gospodarskega prava verjetno ne pozna dovolj državnopravne zgodovine razpada avstro-ogrske monarhije in osamosvajanja Slovenije vse od majniške deklaracije, ki jo je v avstrijskem parlamentu 30. maja 1917 prebral dr. Anton Korošec, pa do osamosvojitve Republike Slovenije, naj na kratko navedem najpomembnejše dogodke.

Republika Slovenija je po razpadu Jugoslavije 25. junija 1991 sprejela Temeljno ustavno listino o samostojno-

sti in neodvisnosti Republike Slovenije (TUL). Ustavni zakon za izvedbo TUL določa (3. člen), da veljajo v Sloveniji mednarodne pogodbe, ki jih je sklenila Jugoslavija in se nanašajo na Slovenijo. Ni dvoma, da je med temi pogodbami ADP poleg osimskih sporazumov najpomembnejša.

Po razpadu Jugoslavije je pet novih držav (Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Makedonija in Zvezna republika Jugoslavija) na Dunaju 29. junija 2001 podpisalo sporazum o vprašanih nasledstva. Petnajst let pozneje

Z notifikacijo ADP bo Slovenija pokazala, da ni več (samo) nekdanja republika SFRJ, ampak je neodvisna država.

(7. junija 2016) so te države v Ljubljani podpisale Sporazum o vprašanih nasledstva.

Drugi vidik nasledstva po Jugoslaviji pa zadeva nasledstvo glede ADP, ker je bila Jugoslavija podpisnica ADP (ratificirala jo je 14. novembra 1955). Ta vidik nasledstva zadeva predvsem Slovenijo, ker je nasledila Jugoslavijo kot sosednja država. Določen interes za nasledstvo bi imela edino Hrvaška zaradi zaščite hrvaške manjšine na podlagi 7. člena.

Notifikacija nasledstva je prva formalnopravna naloga vsake nove države. To je tako rekoč rojstni list nove države oziroma certifikat, v katerem so bistveni podatki o razmerjih med državama pogodbenicama, v tem primeru med

Avstrijo in Jugoslavijo, zdaj pa Slovenijo kot naslednico Jugoslavije.

Formalno in vsebinsko je bila ADP za Avstrijo dejansko **mirovna pogodba**, s katero je bil razveljavljen Hitlerjev anšlus in je bila znova vzpostavljena neodvisna Avstrija z državno mejo iz leta 1938. Jugoslavija je s pristopom k ADP privolila v to ureditev Avstrije kot sosednje države po koncu druge svetovne vojne. Jugoslavija je bila enakopravna z drugimi članicami, ki so pristopile k ADP.

Dr. Ivan Kristan

Ne glede na to, da so za Jugoslavijo veljale vse določbe ADP, pa so bile zanj pomembne predvsem tiste določbe, ki so določale položaj Jugoslavije v okviru ADP, predvsem pa tudi tiste določbe, ki so zavezale Avstrijo, da bo očistila državo nacistične preteklosti. S tega vidika so posebno pomembni členi: 5, 7, 9, 12, 19, 26 in 27. Te določbe so enako (še bolj) pomembne tudi za Slovenijo. Vendar pa lahko Slovenija prevzame položaj, ki ga je imela Jugoslavija kot članica ADP, samo z notifikacijo ADP. *Notifikacija ADP je nujno potrebna, ker bo z notifikacijo Slovenija kot nova sosednja država Avstrije privolila v ureditev iz ADP, kakršna je veljala za Jugoslavijo.*

Člen 5 je pomemben, ker je z njim izničena Hitlerjeva priključitev Avstrije k Nemčiji leta 1938 in so s sosednjimi državami določene meje, ki so obstajale 1. januarja 1938. Člen 7 je pomemben, ker so v njem podrobno določene pravice slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške narodnosti so enakopravni z avstrijskimi državljani, vključno s pravico do lastnih organizacij, zborovanj in tiska v lastnem

jeziku. Člen 9 in člen 12 sta pomembna s stališča denacifikacije Avstrije. Člen 19 zavezuje Avstrijo k spoštovanju in vzdrževanju vojnih grobov in spomenikov. Člen 26 zavezuje Avstrijo, da bo vrnila lastnino, pravice in koristi manjšinskih skupin v Avstriji, ki so jim bile odvzete zaradi rasnega izvora ali vere lastnikov. Člen 27 govori o usodi avstrijskega premoženja na ozemlju zavezniških in pridruženih sil. Drugi odstavek 27. člena daje edino Jugoslaviji pravico, da avstrijsko premoženje, pravice in koristi, ki so ob uveljavitvi te pogodbe na jugoslovanskem ozemlju, zapleni, obdrži ali likvidira. Bistvena pa je določba, *da mora odškodnino avstrijskim državljanom za to lastnino plačati Avstrija.*

Očitno je, da je predvsem ta določba drugega stavka 27. člena tista, zaradi katere Avstrija nasprotuje notifikaciji ADP.

Nimajo prav tisti, ki pravijo, da notifikacija ADP ni potrebna, ker so med Slovenijo in Avstrijo uveljavljeni dobri sosedski odnosi, in da bi se zaradi notifikacije ti odnosi pokvarili. Nasprotno! Notifikacija je potrebna za zagotovitev korektnih odnosov med dvema enakopravnima državama. Z notifikacijo ADP bo Slovenija pokazala, da ni več (samo) nekdanja republika SFRJ, ampak je neodvisna država.

Spomniti se je treba, kako je predsednik avstrijskega parlamenta dr. Khol 3. februarja 2005 na Dunaju slovenski parlamentarni delegaciji povedal, da se ne more pogovarjati o položaju slovenske manjšine v Avstriji na podlagi 7. člena, ker Slovenija ni pravna naslednica Jugoslavije.

Slovenija bo z notifikacijo ADP glede bistvenih določb ADP prevzela položaj, ki ga je imela Jugoslavija. Seveda naša država ne more prevzeti položaja, ki ga je imela Jugoslavija, ki je k ADP pristopila na podlagi 37. člena ADP (bila je 8. maja 1945 v vojni z Nemčijo in bila je članica ZN). Prevzela pa bo izvrševanje določb ADP, ki ji pripadajo kot naslednici Jugoslavije. Enako velja tudi za Češko.

Najpomembnejše pa je to, da bo z notifikacijo ADP Slovenija kot nova suverena država priznala ureditev, s katero se je strinjala Jugoslavija kot članica ADP. Gre torej za to, *da Slovenija kot nova suverena država prizna ureditev odnosov z Avstrijo, v katere je privolila Jugoslavija, ko je leta 1955 pristopila k ADP in je ADP tudi ratificirala.* Z notifikacijo ADP bo Slovenija potrdila, da se strinja z odločitvijo Jugoslavije, da je za cenno dobrososedskih odnosov odstopila od zahtev za spremembe meje v korist Republike Slovenije v okviru jugoslovanske federacije. ●

Nenavadne odločitve v OZN

Vmaju smo bili znova priče dveh nenavadnih odločitev predstavnikov OZN. Tako so konec maja za podpredsedovanje skupščine Svetovne zdravstvene organizacije (SZO, ang. World Health Organization ali WHO) izvolili Severno Korejo, pri tem pa je bil za enega izmed novih petih podpredsednikov SZO za dobo enega leta izvoljen severnokorejski minister za zdravje Kang Ha-kuk. Drugi novi podpredsedniki so iz Republike Zelenortski otoki, s Cookovih otokov, iz Somalije in Surinama. Skupščina SZO je organ odločanja, katerega glavne naloge so oblikovanje njene politike, izvolitev generalnega direktorja in nadzor nad finančnimi politikami. Letnih srečanj se udeležujejo delegati in delegatke vseh članic držav WHO.

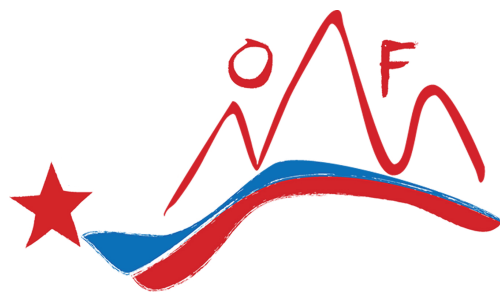
Druga takšna nenavadna odločitev je bila, da so prav tako konec maja v okviru Sveta organizacije ZN za človekove pravice izvolili Sudan za vodjo medvladnega telesa, ki bo skrbelo za uveljavljanje in varovanje delovanja nevladnih skupin za človekove pravice. Izvoljeni diplomat, ki bo predstavljal Sudan, je Hasan Idris Ahmed Salih, pri čemer je znano, da režim v Kartumu preganja tako aktiviste in aktivistke kot skupine za človekove pravice tako, da jih brezobzirno zaslišuje, večkrat poseže v

njihovo delovanje, zaseže zapise (datoteke) brez legalnih nalogov, preprečuje možnosti dostopa do vladnih sredstev in donacij iz tujine, nastavlja birokratske ovire za ustanovitev in delovanje skupin, in nazadnje celo ukinja skupine za človekove pravice. Tako je denimo vlada leta 2015 zavrnila ustanovitev ali podaljšanje delovanja kar 40 registriranih organizacij in pod drobnogled vzela njihove dejavnosti in delovanje.

Izvršni direktor UN Watch Hillel Neuer je dejal, »da je izvolitev Sudana za nadzorovanje dela nad aktivisti in aktivistkami za človekove pravice pri OZN, kot da bi izbral lisico za varovanje kurnika, medtem ko ima v ustih še vedno perje od svojega zadnjega obroka«. Neuer je poleg tega opozoril, da večina od 19 držav omenjenega medvladnega telesa predstavlja režime, ki so sovražni do aktivistov in aktivistk za človekove pravice, vključno z državami, kot so Iran, Burundi, Kitajska, Kuba, Mavretanija, Nikaragva, Pakistan, Rusija, Turčija in Venezuela.

Obstajajo pa še drugi primeri nenavnega obnašanja OZN, ko se ne upošteva v zadostni meri realno stanje človekovih pravic v posamezni državi, npr. v Izraelu in odnosu tega do sosednjih držav. ●

Katarina Majerhold

**SVOBODNA
B E S E D A**

www.svobodnabeseda.si

Vladekova pot v neznano – kronika judovske družine iz Murske Sobotе

Otroško življenje, ki je ugasnilo v krematoriju

Januarja letos je izšlo delo Bojana Zadravca, docenta na Biotehnični fakulteti v Ljubljani, z naslovom Vladekova pot v neznano in s podnaslovom Kronika židovske družine iz Murske Sobotе. To je resnična zgodba prekmurske družine Pollak, ki jo je Bojan Zadavec posvetil najmlajšemu družinskemu članu, Vladeku, ta je 22. maja 1944 umrl v Auschwitzu. Letos bi bil star 80 let. Knjiga ni samo zgodba Pollakovih, temveč je povest o Judih iz Murske Sobotе in okolice. Podkrepljena je z opisi judovskih praznikov in zgodovinskih mejnikov od leta 1887, ko avtor začne zgodbo, do leta 1944, ko je v plinskih celicah življenje končala večina članov iz judovskih skupnosti Murska Sobotа in Lendava.

// BESEDILO IN FOTO: **Cvetka Hedžet Tóth**

Na ovitku knjige nas najprej nagovori fotografija dečka, ki je »imel obraz nesrečnega angela« in ki mu ni bilo dano stopiti v življenje. Knjiga je prvo delo, ki govori o vsakdanjem življenju Judov na naših tleh, saj avtor problematiko holokavsta osvetljuje s povsem drugega zornega kota, z opisi življenja pred vojno. Nastajati je začela v Izraelu, kjer se je avtor srečal z Vladekovim očetom, ki pa je medtem že umrl.

»Vladekova fotografija je v meni vzbudila toliko razmišljanja, da nisem mogel zaspati do jutra,« med drugim pravi avtor. Tiste angelske oči nedolžnega otroka, ki ga je vzela noč, ko so Nemci »žrtvovali«. S tisto dolgo nočjo, ki se je vlekla več let, ko so po evropskih taboriščih namerno pobijali milijone ljudi, tudi otrok, ko je svet molčal, ko so umrle sanje, ki jih je zahodni človek zasnoval v 18. stoletju, v katerih zarjo je verjel, da vidi v letu 1789, sanje razsvetljencev, ki so klavrno končale pred tistimi vagoni, natrpanimi z ljudmi, z majhnimi otroki, z Vladekom. In z njimi so polnili plinske celice in krematorije. Takrat je ljubezen umrla. Knjiga pred nami pa je kot eno samo uporno kljubovanje smrti in pritrjevanje življenju.

V Zadravčevem delu izvemo marsikaj zanimivega o svetu, v katerega smo se rodili

in odraščali v Prekmurju. Tri monoteistične religije so sobivale pred vojno v slogi, ki so jo posebjali katoliški duhovnik, kanonik Janoš Slepec, evangeličanski pastor, senior Štefan Kovač, in judovski nadrabin, dr. Lazar Roth, in ljudje »so s presenečenjem opazovali, ko so na soboških ulicah videvali skupaj tri vrhove verskih skupnosti v mestu«, kar je »še danes v spominu nekaterih starejših Sobočanov«. Dragocen spomin! »Poštenjé« vsakemu in vsakomur. V knjigi so zanimivi opisi še drugih prekmurskih krajev, kjer so Judje pred drugo svetovno vojno živeli v sožitju s krajani.

Za državne praznike je soboški komandant vojske »šel bodisi v evangeličansko cerkev, bodisi v tempelj, bodisi v katoliško župnijsko cerkev« in v mestu je bilo »kar nekaj mešanih zakonov«. S poznejšimi, fašističnimi okupacijskimi ukrepi madžarskih oblasti se je marsikaj spremenilo, čeprav tako množičnih deportacij Judov kot drugod do leta 1944 v Prekmurju in na Madžarskem ni bilo. Z nemško zasedbo Madžarske 19. marca 1944 se je to končalo in začela se je getoizacija in z njo strahotno obdobje množičnega uničevanja Judov. Neke noči 25. aprila 1944 je bilo treba Vladeka zbuditi samo nekaj ur po praznovanju njegovega šestega rojstnega dneva. Šel in odšel je za vedno, kajti prišel je tisti »strašni majski dan«, »ko so sežigali Vladeka«, ki je takrat »imel obraz nedolžnega angela«. Iz življenja je bil izgnan – za vselej.

Obujanje preteklosti naj nam pomaga pri ozaveščanju naše odgovornosti do tega, kar se je zgodilo – zato da se ne ponovi nikdar več –, in predvsem odgovornosti do prihodnosti. Tako je ena najbolj etično zavezujočih in izstopajočih misli Vladekove poti v neznano tale: »Zelo pomembno je, da se stvari spominjamo, četudi so tragične. Če se jih ne, obstaja velika nevarnost, da jih bomo ponovili. Edino pravično do vseh tistih, ki so bili umorjeni – ter posledično do potomcev žrtev holokavsta – je, da jih ohranimo žive v spominu. Če jih pozabimo, je to še en način, kako jih znova ubijemo. Za potomce tistih, ki so zagrešili njihovo smrt, pa je zavedanje pomembno zato, ker nas opominja, česa

Ernest Ebenšpanger, Anton Vratuša in Marjan Šiftar

smo ljudje sposobni.« Vemo, da se industrija smrti, genocidi še vedno dogajajo, in bil bi že skrajni čas, da bi človeštvo z njimi prenehalo, in to za vselej!

Ta knjiga nas opozarja še na moč izraznosti fotografije, ki dejansko oveko-večuje v neskončnost nekaj sicer enkratnega in neponovljivega in »kar se eksistencialno ne more nikoli več ponoviti«. Vladekove oči na naslovnici nas otožno opozarjajo, da mu ni bilo dano stopiti v življenje, kamor bi sicer rad stopil, pa so mu prepovedali. Izstopa še ena otroška fotografija, fotografija Vladekovega prijatelja Ernija. Pogled teh oči je veder in mali Erni se odpravlja v življenje, ki mu je vrata odprlo, da je vstopil, in v njem je vse do danes. Erni je Ernest Ebenšpanger, rojen leta 1939), eden nekdanjih najuspešnejših direktorjev Mure, trenutno predsednik uprave Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija na Petanjcih. ●

Bojan Zadavec

Vladekova pot
v neznano

Kronika židovske družine
iz Murske Sobotе

Novo branje: Ivo in Slavko Goldstein: Tito

Od revnega fantiča do vplivnega državnika sveta

Slovenske knjižne police so bogatejše za zajetno knjigo izpod pere-
sa očeta in sina, Slavka in Iva Goldsteina, s kratkim in preprostim
naslovom Tito. To res zajetno knjižno delo je vredno pozornosti in
skrbnega branja, saj čeprav avtorja ne odkrivata »tople vode«, pri-
naša vrsto dokumentiranih trditev in zaključkov, ki so bili do zdaj ali
neznani ali pa premalo poudarjeni. Knjiga korektno dopolnjuje ali
celo koristno ponavlja mnogo do zdaj izdanih tovrstnih del. Knjiga
je izšla pri založbi Modrijan v mojstrskem prevodu Maje Novak in
Andreja E. Skubica.

// PIŠE: dr. Marjan Toš // FOTO: Založba Modrijan

Njena dodana vrednost je av-
torska poštenost, saj oba pi-
sca ne idealizirata lika pokoj-
nega jugoslovanskega pred-
sednika Josipa Broza, temveč v maniri
dobrih poznavalcev materije in virov ni-
zata njegovo biografijo in uravnoteženo
in kritično predstavljata vzpone in pad-
ce. Brez olepševanja in ideološke navla-
ke, pri čemer poskušata biti previdna
pri vrednostnih sodbah nekaterih Bro-
zovih dejanj, saj pošteno poudarjata, da
nekaterih trditev, ki jih prinaša popl-
va novodobne kritike jugoslovanskega
maršala, ni mogoče potrditi ali dokaza-
ti, ker arhivskih dokumentov o tem vsaj
za zdaj še ni. Morda bodo prišli na plan
in šele takrat bo mogoče verodostojno
govoriti tudi o vseh očitanih odklonih in
popolni osebni odgovornosti tega veli-
kega državnega in partijskega vodite-
lja, ki ga zgodovinarji kljub kritikam
uvrščajo med največje osebnosti novejši-
svetovne zgodovine.

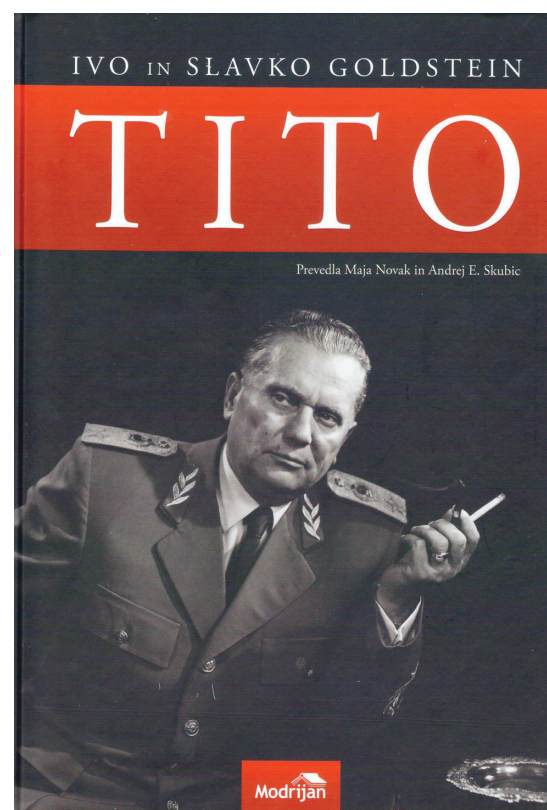
Avtorja v obširnem predgovoru zelo
preprosto zapišeta, da v tej knjigi sledita
nenavadni Titovi življenjski poti, »ven-
dar hkrati postavlja nekatera vpraša-
nja, na katera bi tudi sama težko našla
odgovor«. V Titovi biografiji se prel-
mljajo vsa ključna vprašanja zgodovine
jugoslovanskih narodov kot tudi zgo-
dovine Jugoslavije od tridesetih let 20.
stoletja do njegove smrti leta 1980 in
celo časa po njej. Tukaj se lahko strinj-
amo z njuno trditvijo, da ta vprašanja in
dileme »zadevajo vse nas, ki smo v Ti-
tovem obdobju živeli na ozemlju nekda-
nje Jugoslavije«. Njuno delo temelji na
množici dokumentov, virov in literature

(tudi slovenskih avtorjev, predvsem dr.
Jožeta Pirjevca) in solidno sloni na no-
vejših ugotovitvah, upošteva zdaj že
zavržene ocene nekaterih starejših Tito-
vih biografov. Med njimi moramo vse-
kakor omeniti Vladimirja Dedijerja, ki je
prvo različico Titovega življenjepisa ob-
javil davnega leta 1953, torej v času, ko
se je Tito razšel z enim najtesnejših voj-
nih tovarišev, Milovanom Djilasom. De-
dijer je skupaj s svojimi sodobniki pač
pisal v času, ko še ni bilo znamenj po-
polnega razpada komunistične Jugosla-
vije in ko je bilo o tem govoriti na glas
smrtno nevarno. Dedijer in drugi takrat-
ni avtorji niso imeli pred očmi propada
treh najpomembnejših sestavin celotne
Titove politike – socializma, Jugoslavije
in neuvrčenosti. Zato se lahko in naj-
brž celo moramo strinjati z avtorjema,
da »je danes temeljno vprašanje o Titu,
kakšen je naš današnji odnos do njego-
vega dela, zdaj ko so tri njegove pogla-
vitne sestavine propadle«.

Temni madeži na Titovi biografiji

Vnovič predstavljata tudi prevladujoča
mnenja o Titu v svetovnem zgodovi-
nopisju in ilustrativno omenjata samo
nekaj avtorjev, tudi tistih, ki o Titu niso
imeli najboljšega mnenja, a so vseeno
priznavali, da je bil »prvi disident iz po-
vojnega komunističnega bloka, človek,
ki je prvi prebil železno zaveso in se
edini enako uspešno boril najprej pro-
ti Hitlerju, nato pa še proti Stalinu«. V
knjigi nas avtorja v posebnem poglavju

proncljivo spomnita na Titov odločni
»ne« Stalinu leta 1948 in ob tem ne sko-
parita z dejstvi o brutalnem notranjem
spopadu jugoslovanskih komunistov
s »tovariši«, ki so ostali zvesti Stalinu.
Velika večina teh je v dobršnem delu
okusila strahote komunističnega tabo-
rišča Goli otok. Kot informburojevci pa
so bili deležni nadzora Uprave državne
varnosti tudi po prestani kazni. O tem
temnejšem poglavju lahko preberemo
marsikaj sicer že znanega, a z dodatki
novejših ugotovitev in ocen, predvsem
o številu smrtnih žrtev, ki naj jih ne bi

bilo več kot 400. A tudi to je bilo pre-
več, posebno ker naj bi Tito nasproto-
val usmrtnim »tovarišev, ki so skrenili
s poti«, pač pa je zagovarjal le njihovo
»prevzgojo«. Za Goli otok pa je seveda
še kako vedel.

Knjiga nam torej prinaša precej sve-
žo podobo o Josipu Brozu kot revnem
zagorskem fantiču, ključavničarju, sin-
dikalnem funkcionarju, zdomskem
»fremterju«, avstro-ogrskem vojaku na
vzhodni fronti, ujetniku v Rusiji, obrob-
nem revolucionarju in o poznejšem ne
ravno pomembnem funkcionarju ilegal-

ne KPJ. Hkrati nas spomni na njegovo uporništvu konec 20. in v 30. letih 20. stoletja in na njegov nagli vzpon po hierarhični partijski lestvici, vključno z moskovskim obdobjem in s Stalinovimi čistkami. To obdobje naj mu ne bilo v posebno čast, saj mu številni novodobni pisci očitajo krvave roke in sodelovanje pri pogromu nad vodilnimi jugoslovanskimi komunisti v letih 1937 in 1938. Kot ob tem pripominjata Ivo in Slavko Goldstein, »do danes dostopni arhivski dokumenti niso potrdili ocen, da je Tito sodeloval z OGPU ali Obveščevalno službo Rdeče armade«. Hkrati pa dodajata, da je mogoče trditi, »da je celotna zgodba o Titovem novačenju in vsem, kar se nanaša na njegovo sodelovanje z NKVD, zasnovana na domnevah in hipotezah. Z NKVD je Tito priložnostno sodeloval, vendar ne kot zaupnik, temveč na drugih ravneh. Res pa je, da se je Tito strinjal z likvidacijami in

Podobno pišeta tudi o drugih poglavjih iz Titovega vojnega in povojnega delovanja v času nastanka povojne socialistične Jugoslavije. Pri tem ne skaparita z ocenami o njegovem zasebnem življenju, o življenju na veliki nogi, o njegovih konjičkih in seveda o državniskem in partijskem delovanju. Posebno poglavje namenjata JLA, ki je bila »Titov otrok« in je bila najzvestejša in najtrdnejša podpora Titovega režima.

Odlični strateg, ki je delal tudi napake

Skratka, biografija je celovita pripoved o Josipu Brozu od rojstva do smrti s številnimi svetlimi in tudi temnejšimi poglavji iz njegovega bogatega življenja in političnega delovanja. Brez olepševanja ali zanikanja osebne krivde za

leta 1945, ko so vojaške enote prezrle njegov ukaz, da je treba z vojnimi ujetniki ravnati v skladu z ženevsko konvencijo in preprečiti poboje vojnih oseb in ujetnikov. Te morajo odgovarjati za vojne zločine, a o tem morajo odločati sodišča. Kot je o tem leta 1974 povedal Milovan Djilas, Tito pobojev ni odobraval predvsem zato, ker so »dogodki ušli izpod nadzora in prerasli v anarhijo. Zaradi tega je tudi zahteval poročila in pojasnila, hkrati pa tudi opravičilo in razumevanje za maščevalni bes, uperjen proti 'tolpi', ki se je tudi po koncu vojne še borila in zadajala izgube našim ljudem.«

Eden od avtorjev, Slavko Goldstein, je bil Titov vojak v letih od 1942 do 1945 in je po vojni doživel veliko razočaranje, najprej leta 1953 in nato v letih 1971–1972. A kljub temu ni pozabil na pozitivni prispevek Broza, ki je številnim vendarle ponudil priložnost, da se »borijo proti modernizirani apokalipsi«. Njegov sin Ivo je pripadnik mlajše generacije zgodovinarjev in se spominja nekaterih ukrepov partijskih oblasti iz časa hrvaške pomladi v letih 1971 in 1972, ko je njegova družina doživela hišne preiskave in druge policijske ukrepe. Z novejšo zgodovino se ukvarja od sredine devetdesetih let minulega stoletja in v tem kontekstu veliko raziskuje in piše o holokavstu, trenutno je hrvaški veleposlanik v Parizu.

Oba, oče in sin, sta torej marsikaj doživljala osebno, zato bi bralec pričakoval, da bosta docela kritična o vsem, kar je povezano s Titom. A ni tako, dela sta se lotila znanstveno korektno, in čeprav je mogoče razbrati, da le nista zanemarjala svojih osebnih doživetij, se zdi, da sta dejstva postavila v širši kontekst prostora in časa in da sta poskušala kolikor le mogoče osebno sodbo o Titu »uravnotežiti«. Zato bi lahko pritrdili njuni končni oceni, da »sta s knjigo poskušala izreči umirjene, nepristranske ocene o Titu in njegovem delu«.

Knjiga je opremljena z nekaj izbranimi fotografijami in obširnim znanstvenim aparatom. Priložena sta seznam kratic z obrazložitvijo in obsežno imensko kazalo. Delo je vredno branja in brez lažnega pretiravanja negira številne novodobne enostranske in posplošene ocene o Josipu Brozu in njegovih sodelavcih. Ponuja nam sliko, ki ni ne samo bela in tudi ne pretirano rdeča, ampak polna raznovrstnih barvnih kombinacij, ki na koncu predstavljajo sklenjeno mavrično podobo ljudi in časa, v katerem so živeli. ●

V Ljubljani se je predstavitev knjige udeležil le Ivo Goldstein, ki je skupaj z očetom Slavkom avtor knjige. Ivo Goldstein je diplomat, veleposlanik Hrvaške v Parizu. Z njim se je pogovarjal nekdanji televizijski novinar Lado Ambrožič.

smrtjo svojih tekmecev, ki jih je izvajal NKVD v okviru Stalinovih čistk. Smrti ni sam zakrivil, a kot zvesti vojak partije se je z likvidacijami sprijaznil in jih celo pohvalil. Ta pohvala zločinov nad bližnjimi sodelavci in drugimi tovariši v vodstvu KPJ je eden od največjih, po mnenju nekaterih celo največji moralni madež na več kot pol stoletja dolgi življenjski in politični poti Josipa Broza.«

številne napake zlasti med NOB, ko je kot vojaški poveljnik naredil tudi nekaj velikih napak, ki jih je celo priznal. Če omenimo samo Užiško republiko 1941, ko je sprejel frontalni spopad, ki se je izkazal za usodno napako. Drugače od veliko posplošenih trditev o njegovi osebni odgovornosti za povojne poboje avtorja opozarjata, da Tito ni odobraval tega, kar se je zgodilo po končani vojni

Jože Muhič, župan Dolenjskih Toplic, dobitnik zlate plakete ZZB NOB

Menim, da sprave še ne bo kmalu

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na razširjeni slavnostni seji pred dnevom upora proti okupatorju podelila najvišja priznanja organizacije. Med prejemniki visokih odličij, ki jih ZZB za vrednote NOB Slovenije vsako leto podeljuje pred dnevom upora proti okupatorju, je bil letos tudi Jože Muhič, župan Občine Dolenjske Toplice. Zlato plaketo je dobil za življenjsko delo. V dogovoru z uredništvom revije Vrelec, glasilom Občine Dolenjske Toplice, objavljamo povzetek pogovora z županom. Celoten pogovor je objavljen na spletni strani www.svobodna.beseda.si

// POGOVARJAL SE JE: **Primož Primec** // FOTO: **Iztok Pipan**

Delitev Slovencev na leve ali desne sicer ne izvira iz obdobja druge svetovne vojne, je pa od takrat najbolj izrazita. Od takrat se delimo na bele in rdeče. Zgodovinsko gledano so bili ta rdeči povezani s komunistično partijo, ta beli pa s Katoliško cerkvijo. Kako gledate na odnos ljubljanske škofije na medvojno dogajanje?

Res je najbrž, da si je ljubljanski škof Gregorij Rožman v sodelovanju z okupatorji prizadeval, da bi bilo čim manj žrtev. Vendar je ta njegova skrb povzročila bratomorno vojno s strahotnimi posledicami. Domobranci, ki so bili ustanovljeni z njegovim blagoslovom, so izdali svoj narod, bojevali so se na strani okupatorja proti osvoboditvi. Podobne zgodbe so se vrstile tudi v drugih republikah Jugoslavije, na primer s takratnim zagrebškim nadškofom Alojzijem Stepincom, za katerega zgodovinski viri celo pravijo, da je osebno sodeloval pri pobojih civilistov v Jasenovcu. Danes pa je na poti v svetništvo. Oba sta naredila hude napake, katerih posledice še danes niso odpravljene.

Dr. Jože Dežman, nekdanji predsednik vladne komisije za prikrita grobišča, je v intervjuju za Večer povedal, da je bil maja leta 1945, ko se je druga svetovna vojna končala v Evropi in Sloveniji, severovzhodni del Slovenije, štajerski pas s Celjem in Zidanim Mostom, »morilski epicenter Evrope« ter da naj bi v Sloveniji ležalo skupaj približno deset »Srebrenic«. Kako gledate na poveljne poboje?

Za razumevanje poveljnih pobojev in nasploh dogajanja takrat je treba razumeti čas. Govorimo o koncu vojne. Pri nas so boji potekali tudi po uradni razglasitvi zmage nad okupatorjem. Vračali so se tisti, ki so hoteli prevzeti oblast. Tisti s krvavimi rokami so poskušali pobeigniti pravici. Obstajale so hude za-

mere in sla po maščevanju. Vzroki za poveljne maščevanja so nastali v času vojne. Zakaj jih bežeči Nemci niso vzeli s sabo? Zakaj jih naši zahodni zavezniki niso zadržali v Avstriji? Zakaj so jih vračali? Nihče ni maral izdajalcev. Večina poveljnih se je zgodila organizirano, dogajale pa so se, žal, tudi pri zmagovalcih hude zmote in napake. Kar nekaj žrtev je bilo civilistov, večinoma pa so bili pripadniki kolaborantskih vojska (ustašev, četnikov, domobrancev). Ti ljudje so izdali svoj narod. Ampak taki procesi so prisotni in po vseh vojnah.

O dejavnosti Jožeta Dežmana pa je moje mnenje zelo zelo slabo. Iz osebnih

tragedij pobitih kuje zaslužek in še bolj deli slovenski narod. Ali ne bi bilo bolje, da bi na mestih, kjer počivajo posmrtni ostanki pobitih, uredili spominski prostor in ga blagoslovili kot pokopališče? Tam je zemlja že vsrkala njihovo kri in se pomešala z njihovim mesom! Zakaj ne bi tam smele ostati še kosti? Zdaj pa jih izkopavajo ter dajejo v hladne zabojnike in hranijo v kostnicah. To ni pokop žrtev, to nima nikakršne zveze s pieteto! Gre za njihovo izkoriščanje v politične in finančne namene.

Kaj pa želi pravzaprav doseči? Vzemimo za primer Barbarin rov. Nikoli ne bo mogoče ugotoviti niti točnega števila, kaj šele identitete žrtev. Če pa že bi, bi si morali odgovoriti še na bistveno vprašanje, namreč, zakaj so bili tisti ljudje tam pobiti. In v mnogo primerih bi našli strahotno resnico, da so bili to klavci iz Jasenovca, ki so na čim bolj boleče načine pobili sedemsto tisoč ljudi! Brez sodišča, brez krivde! Med pobitimi je bilo tudi sedem slovenskih zavednih duhovnikov. Vsaj eden med njimi, Janez Kodrič, bi lahko postal svetnik. Naj gospod Dežman začne zgodbo tam, kjer se je začela, v Jasenovcu! Morda ga bo potem sram zaradi tega, kar počne. In tudi tiste, ki se hodijo klanjat pred Barbarin rov.

Ali je sprava med Slovenci sploh mogoča?

Sprava med Slovenci bo mogoča takrat, ko bodo Cerkev in vsi, ki so sodelovali z okupatorjem, priznali svojo zmoto. Do takrat pa bomo ostali na tem mestu, kjer smo. Po mojem mnenju sprave še ne bo kmalu, predvsem zato ne, ker volivci v vsak naš parlament naplavimo tudi nekaj blodnih politikov, ki potem večje vlečejo poteze stran od nje in tako hujskajo tudi uboge volivce.

Osebno bi se tudi zelo težko »spravil« z belogardistom, ki je na Jami s krikom »v imenu Kristusovih ran« preresetal mater z otrokom, enoinpolletnim Milančkom Bobnom v naročju, pa s tistimi, ki so na najnižkotnejši način pomorili pet žužemberških mladoletnih skojev in nekaj mesecev pozneje še 36 mater in otrok. Da ne govorim o tistem, ki je kriv za aretacijo in poboj šestnajstih podhoških talcev. Strica moje žene, zavedenega Slovenca, so domači belogardisti zverinsko mučili do smrti in iznakazili. Kako naj bi se spravil z njimi? Kot sem rekel, najprej priznanje zmote in krivde, zatem iskreno kesanje in potem se bi lahko odgovorno pogovarjali o spravi. ●

Branko Žiger, razpet med glasbo in letali

Najboljši pilot med opernimi pevci

»Po zaslugi staršev, zavednih Slovencev, ki so naju z bratom vzgajali v naprednem duhu in v veliki ljubezni in dolžnosti do domovine, sem ponosen na vse, kar sem v življenju počel. Delal sem tisto, za kar menim, da se pričakuje od vsakega zavednega domoljuba,« pravi 90-letni Branko Žiger, upokojeni pilot in upokojeni operni pevec, član ZZB za vrednote NOB Zadvor - Sneberje. Če ima le priložnost, v družbi svojih prijateljev še vedno z veseljem zapoje odlomek kakšne bolj znane arije.

// PIŠE: **Jožica Hribar** // FOTO: **Osebni arhiv**

Čprav se je konec aprila 1927 rodil v Taboru pri Žalcu, pa so vsi njegovi mladostni spomini vezani na Maribor, kamor se je družina preselila kmalu po njegovem rojstvu. Zelo dobro se spomni prihoda nemških okupatorjev v Maribor in tesnobe razpoloženja in strahu, ki sta se ob tem naselila med napredno delavstvo v mestu ob Dravi. Oče je bil trgovec, mama pa tekstilna delavka, oba člana Sokola. Oče in stric, ki nista mogla razumeti, da so nekateri domači veljaki pozdravili приход okupatorjev, sta se želela pridružiti jugoslovanski vojski in odporu, a so ju na Hrvaškem, kamor sta se napotila, ujeli ustaši in ju odpeljali v nemško taborišče. Naslednje leto so ju izpustili, ob vrnitvi v Maribor sta se takoj vključila v odpor, kjer so že delovali mama in kljub mladosti tudi oba sinova. Pred božičem leta 1943 so zaradi izdaje še pravočasno pobegnili v partizane in se v Martinj Vrhu vključili v Gorenjski odred, v njem je bil oče Ludvik Žiger - Perun komisar v več bataljonih in na koncu v štabu Kokrškega odreda. Mamo so leta 1944 ujeli Nemci in jo preko Begunj odpeljali v Ravensbrück, 15-letnega brata Ljuba so razporedili v partizansko tehniko, tam ga je pod svoje okrilje vzel France Slana, Branka pa so leta 1944 poslali na šolanje v Rusijo.

»A do tja je bila zelo dolga in naporna pot, ki nas je vodila od škofjeloških hribov prek Primorske do Metlike do Drvarja, kamor smo prispeli le dan pred desantom. Nato pa smo potovali čez Italijo, Malto in Teheran, z menoj sta bila Dušan Prašnikar in Štefan Mi-

Na šolanju v Rusiji leta 1946, z leve stojijo: Ludvik Kladivar - Bibi, Dušan Prašnikar, Štefan Mikec, Franc Božič - Frando, Branko Žiger; spodaj: Mirko Hlačar in Jaka Vehovec.

kec, ki sta zelo pazila name,« pravi. In tega res dolgega potovanja sredi vojne vihre se še danes natančno spomni, saj se mu je, 17-letnemu fantiču, za vedno vtisnilo v spomin.

Šolanje so začeli oktobra leta 1944 v eni izmed ruskih šol za pilote, januarja leta 1947 so se vrnili v Jugoslavijo kot piloti lovskih letal. »Moj prvi razpored je bil 113. lovski polk, ki je bil nameščen v Ljubljani. Aprila istega leta smo poleteli za Skopje, od tam pa sem bil premeščen v novoustanovljeni izvidniški lovski polk, ki je imel v svoji sestavi angleška letala. Sledila je premestitev v Pančevo, pa spet v Ljubljano,« strne svojo kariero vojaškega pilota. Vmes je končal višjo letalsko oficirsko šolo in leta 1953 končal v rezervni sestavi.

In kako je pilot postal operni pevec? Že v Rusiji so opazili njegov melodični in močan glas, ljudje iz glasbenih kro-

Branko Žiger

gov so želeli, da zapusti letalsko šolo in se vpiše v eno od tamkajšnjih glasbenih šol. Vendar je to odločno zavrnil, saj je menil, da je njegova dolžnost, da kot pilot služi svoji domovini. Ko je končal vojaško kariero, pa se je v Ljubljani vpisal na glasbeno akademijo in jo tudi končal, šolal se je pri znani pedagoginji Zlati Gjungenoe in leta 1959 dobil prvi angažma kot tenorist v reški operi. In tako se je začela njegova druga kariera, v kateri so se vrstile številne vloge in med katero se je, kot pravi, zelo dobro počutil. Poročil se je s hrvaško pevko Darinko Šegata, ki je naredila izvrstno kariero na največjih opernih odrih in še vedno poučuje petje v Stuttgartu. Sam je zadnjo vlogo odpel leta 1974 v Ljubuzenskem napoju, potem pa se je spet povsem posvetil letalstvu, ki ga ni nikoli opustil.

Kolikor mu je čas dopuščal, je deloval kot inštruktor na številnih letališčih, sodeloval je na aeromitingih, izšolal je ogromno mladih pilotov, v pilotsko kabino pa se je znova vrnil leta 1974 in naslednjih 12 let pilotiral vladno letalo Republike Hrvaške. Na tem mestu je spoznal tako rekoč vse tedanje najvišje jugoslovanske politike in iz njihovih pogovorov v letalu sklepal, da se državi napovedujejo hudi časi. Še vedno je vesel, ko sreča kakšnega svojega nekdanjega potnika, tako kot je vesel družbe svojih kolegov, upokojenih pilotov, saj tem za pogovor in anekdot kar ni konca. Z neizmerno ljubeznijo govori o svojih starših, o mami, ki je vzgajala in skrbelo za njuno hčer, saj sta bila oba z ženo razpeta med glasbenimi odri in modrimi višavami, kamor letijo jeklene ptice. Pa o domovini, ki je ena sama, saj si v tujini, četudi priznan strokovnjak, vedno le tujec.

Kljub častitljivim letom ostaja večni optimist, človek, ki se rad smeje in še rajši poje, in je nadvse skrben dedek dvema vnukoma, na katera je zelo ponosen. Nobenega od njiju ni zaneslo ne med pilote ne med pevce, »a pomembno je le, da sta zdrava, vesela in poštena mladostnika«, ponosno pove. ●

Attilio Plesnicar s Kolonije nad Trstom

Ponosen, da sem bil partizan!

»Trnovskega gozda, Črnega Vrha in Cerknega ne bom pozabil do smrti. Tam smo se bojevali proti nacifašističnemu okupatorju in njegovim pomočnikom,« je takoj poudaril Attilio Plesnicar, ki je 20. marca praznoval devetdeseti rojstni dan. Moža, nekdanjega partizana, kot vsakič rada poudarita tako on kot tudi njegova ponosna žena Bianca, smo obiskali na njegovem domu na Kolonji nad Trstom, kjer se je rodil leta 1927. Prav takrat, ko je fašistična oblast v Rimu izdala dekret za popolno poitalijančenje celotne Primorske.

// PIŠE: Jan Grgič

Doma na Kolonji so jim rekli pri »Rokcu«. Attiliev oče se je rodil prav tako na Kolonji in je bil zaposlen v tržaškem pristanišču. Nono je bil doma iz Čepovana. Mama je bila Furlanka, doma iz Gradišča. »Pravijo, da Plesnicarji, pravzaprav Plesničarji s č-jem, prihajamo od tam,« je dodal Attilio.

Ko se je pridružil partizanom, je bil star 17 let. Preden se je odločil za odhod v partizane, je bil mehanik v delavnici v Trstu. Ko je slišal za nemško prisilno mobilizacijo, ni dvakrat premišljeval. Partizanom se je pridružil 14. septembra 1944. »Vključili so me v artilerijsko brigado 31. divizije IX. korpusa. Komandir prve baterije je bil Petelin, komandant pa Jože Vodnik. Meni so

Attilio Plesnicar z ženo Bianco (Foto: Jan Grgič)

zaupali havbico 116. Spominjam se, da smo iz Trsta najprej pešačili proti Repnu, nato pa proti Škrbini. V prvi resnejši spopad z Nemci smo se zapletli oktobra leta 1944, ko smo napadli Hotedršico med Logatcem in Idrijo.«

Zanimivo je, da Attilio pred odhodom v partizane ni govoril slovensko. »Oče je umrl mlad, z mamó smo govorili po tržaško. V šoli, obiskoval sem jo v Rojanu, pa je bila slovenščina prepovedana. Tega jezika sem se naučil pri partizanih. Še dobro, da je bilo v naši brigadi kar nekaj tržaških Slovencev, ki so me spro-

Partizanska enota oktobra leta 1944 pri Črnem Vrhu pred napadom na Hotedršico. Attilio je četrti z desne. (Foto: osebni arhiv)

ti učili! Najbolj mi je pomagal pokojni Renato Brišček od Ferlugov. Spominjam se tudi nesreče, ki je bila usodna za Tržačana Rika Mihaliča: pred božičem leta 1944 mu je v rokah eksplodirala granata. Takoj so ga odpeljali v bolnico Franja, kjer je umrl, in so ga tam tudi pokopali. Šele po vojni so njegovo truplo pripeljali v rojstni Trst.«

Pred 72 leti, od 19. do 21. januarja 1945, je na Trnovem pri Gorici potekala velika bitka enot IX. korpusa NOV za osvojitve postojanke fašistične enote X. MAS. »Takrat sem zbolel in so me odpeljali v bolnišnico, ki so jo na hitro uredili v šoli v Cerknem. Tam sem se spet srečal s prijateljem Renatom (Brišček op. av.), ki je bil zaprt v karanteni, saj je zbolel za škrlatinko.«

Attilio se spominja nenehnih pohodov po gozdu, kjer so v največjih nalivih in snegu spali kar pod drevesi. Konec vojne je Plesnicar doživel v Ozeljanu, 2. maja pa je došel v osvobodjeni Trst. »Nastanili so nas v vojašnico Beleno v današnji ulici Revoltella. Kmalu so nas

poslali na Prosek, kjer smo Nemcem zasegli artilerijo. S Proseka so nas nato preselili v Štandrež in Gorico, od koder pa smo morali junija proč, saj je mesto prevzela zavezniška oblast. Po vojni sem služil v Jugoslovanski ljudski armadi vse do 1. marca 1946, ko sem se vrnil v Trst. Dobro se spominjam, kako so me sprejeli v uradu, kjer sem zaprosil za obnovo dokumentov. Najprej so me vprašali, kje sem bil med vojno. Odgovoril sem jim, da sem bil partizan. Funkcionar je odvrnil: »Alora torna de Tito che te fazi i documenti«. Kljub temu so

mi uredili osebno izkaznico. Podobno vprašanje mi je postavil ameriški funkcionar, ki sem ga vprašal za kakršno koli zaposlitev. Odgovoril sem mu: 'Good!' (dobro) in zaposlili so me v pristanišču.«

Leta 1952 se je poročil z Bianco Unussich, ki je stanovala pri Ferlugih. »Po vojni sva se ženila in se nato odločila, da stopiva na skupno pot. Poročena sva že celih 65 let. Jubilej bova praznovala letošnjega septembra.« (se zasmeje) Leta 1953 se jima je rodila prva hči, Renata, deset let pozneje pa še druga, Marina. »Vsako leto 14. septembra, na datum odhoda v partizane, smo s prijatelji šli v Trnovski gozd. Večine teh pa žal ni več,« je ugotavljal Attilio, ki je član Vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI). »Pred kratkim smo dobili priznanje iz Rima. Ponosen sem na to, ampak prišlo je prepozno,« je dodal in hkrati pozval mlade, naj ne pozabijo na partizanstvo. »Z odhodom v partizane in z uporom smo pripomogli, da se je v Evropi rodila demokracija, ki jo moramo še naprej čuvati,« je končal Plesnicar. ●

Petrina pri Kostelu ob 75. obletnici prvega osvobojenega ozemlja

Med sosednjimi državami je zaupanje nujno

»Dobrososedski odnosi temeljijo na zaupanju. Vnovična vzpostavitve zaupanja s konkretnimi dejanji je zato naloga, ki je v dvostranskih odnosih za obe državi pomembnejša od vseh drugih. Zaupanje bo ovrglo sumničenja o namenih ene ali druge države, pa tudi dvome o iskrenosti in pripravljenosti spoštovati dogovorjeno. Nihče v današnjem negotovem svetu ne more uspjeti sam, živeti sprt s sosedi in brez prijateljev,« je med drugim dejal Milan Kučan, prvi predsednik Slovenije, v svojem nagovoru na slovesnosti sredi junija na Petrini v občini Kostel.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

Proslava je bila posvečena 75. obletnici ustanovitve prvega osvobojenega ozemlja, 75. obletnici italijanske ofenzive in 74. obletnici bojov XVIII. divizije v Gorskem Kotarju.

Da so odnosi med ljudmi na obeh straneh slovensko-hrvaške meje dobri in da so takšni v resnici vedno bili; da so politiki tisti, ki se prepirajo med seboj, sta dokazali tudi dve močni delegaciji borcev in protifašistov iz sosednje Hra-

ZZB NOB Kočevje, KO ZB Kostel in z drugimi krajevnimi organizacijami. Na tem območju so bili ljudje od nekdaj tesno povezani, posebno pa med drugo svetovno vojno, saj so se slovenski in hrvaški partizani skupaj bojevali na območju Gorskega Kotorja. To je poudaril tudi Marko Vrhunec, ki je te kraje spoznaval kot komisar Ljubljanske brigade. O tem je govorila tudi županja Kostela Lilijana Butina, to povezanost je bilo čutiti v besedilu voditeljice prireditve

Marko Vrhunec in Milan Kučan

Županja Kostela Lilijana Butina in predsednica KO ZB Kostel Vanda Bratož

Gostje in gostitelji

ške, ki sta se udeležili slovesnosti. Iz sosednjih Delnic so prišli člani Združenja borcev in protifašistov skupaj s svojim predsednikom Marijanom Dukićem, iz Primorsko-goranske županije pa podpredsednik Zveze antifašističnih borcev in protifašistov Vilijem Malnar s člani, iz Matuljev predsednik tamkajšnje organizacije UABA Liburnija Branko Afrić s sodelavci. Območne in krajevne borčevske organizacije dobro sodelujejo z

Vande Bratož, ki je tudi predsednica KO ZB Kostel. Organizacija ima 50 članov, večinoma so starejši, mnogo jih je po domovih za starejše. Zato so pri pripravi te zahtevne slovesnosti poprijeli vsi v vasi, tudi članice društva podeželskih žena, ki so obiskovalcem za dobrodošlico na mizah ponudile domače pecivo.

Organizacija takšne prireditve je za majhen kraj velik zalogaj, je pa številnim v veselje, da na njej nastopijo, in

teh je bilo veliko: poleg številnih praporščakov še domača glasbena skupina Če češ posluš, harmonikarja Matija Marinč in Toni Obranovič in učenci Osnovne šole Fara; plesalci šolske plesne skupine Jasmin in odlični šolski band. Pridružili pa so se jim še gostje: recitatorja Jožica Kapele iz Semiča in Tone Šepec iz Loške doline ter nadarjeni mladi harmonikar Luka Kambič, prav tako iz Semiča. Jože Oberstar, predsednik ZZB za vrednote NOB Kočevje, je Osnovni šoli Fara in Vandi Bratož izročil priznanji za njihovo delo. ●

Spomenik pri Petrini

Rupnikova linija na Koroškem

Ko država zavaruje svoje meje

Članek, ki je pred vami, govori o Rupnikovi liniji, dandanes širši javnosti manj poznanem sklopu obrambnih fortifikacij, ki jih je Kraljevina Jugoslavija zgradila v letih pred izbruhom druge svetovne vojne na svoji zahodni in severni meji. Bolj natančno se bo ta članek posvetil delu bunkerjev obrambne linije na severni meji, na območju današnje Koroške. Bunkerji tega odseka od začetka svojega propada (ki žal traja še dandanes) niso bili v celoti sistematično raziskani vse do nagrajene raziskovalne naloge, ki sem jo napisal pred časom in je bila plod večletnih ljubiteljskih raziskovanj z očetom.

// BESEDILO IN FOTO: **Davo Mihev**, študent arheologije

Vdanes javnosti dostopni literaturi pa je ta tematika na splošno najbolj obravnavana v knjigi Miloša Habrnála *Rupnikova črta in druge jugoslovanske utrdbe iz obdobja 1926–1941*.

Zgodovina linije

Če želimo razumeti namembnost in vzroke za postavitve utrjene meje, kar je dandanes spet aktualna tema, se moramo vrniti v preteklost. Po koncu prve svetovne vojne se je zemljevid Evrope dodobra spremenil. Slovence je prihodnost čakala v skupni državi Slovencev, Hrvatov in Srbov, oziroma kot se je po-

Črni vrh nad Cerknim, Blegoš, Bevkov vrh, Hotedršica, Planina, Javorniki, Bička gora, Snežnik, Kastav in Reka. Tako je velik del slovensko in hrvaško govorečega prebivalstva prešel pod nenaklonjeno fašistično oblast. Takratni vodja Italije, Benito Mussolini, je v času pred aprilom leta 1941 že večkrat sam nameraval napasti Jugoslavijo, vendar je vedno prevladalo mnenje, da je jugoslovanska vojska premočna, kar je bilo takrat vse prej kot resnica.

V obrambo pred morebitnim napadom »z Balkana«, predvsem pa za utrditev na novo pridobljenih ozemelj so Italijani leta 1932 ob rapalski meji začeli graditi svoj obrambni sistem, imeno-

janski. Ta naj bi ščitila pred napadom in omogočila pridobiti nekaj časa za mobilizacijo v notranjosti države. Dela so stekla še istega leta, a je graditev zaradi neizkušenosti potekala počasi, zato so na Češkoslovaško poslali skupino ljudi, da bi pridobila znanje o graditvi fortifikacij. Leta 1938 je bil v Ljubljani ustanovljen Štab za utrjevanje, za poveljnika utrjevanja pa je bil izbran general Leon Rupnik, po katerem je obrambna linija dobila tudi ime Rupnikova linija.

Prvotno so utrjeno območje razdelili na pet sektorjev: prvi sektor je bil zahodno od Ljubljane s sedežem na Vrhniku, branil pa naj bi smer Trst–Ljubljana-

Potek Rupnikove linije

na; drugi je imel sedež v Kamenjaku in naj bi preprečeval prodor sovražnika proti Zagrebu in Dalmaciji; tretji se je raztezal med Škofjo Loko, tu je imel tudi sedež, in Vrhniko. Zapiral je pot do Ljubljane po Poljanski dolini in čez Blegoš in Žirovski vrh. Četrti je imel sedež v Železnikih. Varoval je Selško dolino in dostop do Ratitovca; sedež petega sektorja je bil v Cerknici in je zapiral dostop do Ljubljane čez Rakitno.

Zavarovani so bili tudi prelazi čez Karavanke in v Gornjesavsko dolino med Begunjami in Radovljico. Prav tako naj bi bila pripravljena tudi hitra aktivacija obrambe globlje v notranjosti v primeru prodora meje.

Rupnikova linija na severu

Dela na zahodni meji so zaradi pridobljenih izkušenj začela teči hitreje, skoraj s takšno hitrostjo pa se je spreminjal tudi zemljevid Evrope. Nemški rajh se je pod vodstvom Adolfa Hitlerja nenehno širil. Marca leta 1938 je pod okrilje Nemčije prišla tudi sosednja Avstrija,

Že v tridesetih letih prejšnjega stoletja je jugoslovanska vlada ocenila, da Italija pomeni resno grožnjo, a so se šele leta 1935 odločili, da ob meji zgradijo obrambno linijo kot protiutež italijanski. Ta naj bi ščitila pred napadom in omogočila pridobiti nekaj časa za mobilizacijo v notranjosti države.

zneje izkazalo, v Kraljevini Jugoslaviji. Ta je imela v obdobju po svojem nastanku (1. decembra 1918) veliko zunanjih in notranjih političnih težav. Tu velja opozoriti predvsem na odnose s sosednjo Italijo, ki je imela zaradi obljub veznikov Atlante (Londonski sporazum v Londonu leta 1915) velike zemeljske ambicije po območjih zahodne Slovenije in Hrvaške. Z Rapalsko pogodbo, podpisano novembra leta 1920, je nastala nova meja, ki je potekala po črti Peč, Jalorec, Triglav, Bogatinsko sedlo, Možic,

van Alpski zid (italijansko Vallo Alpino). Sprva so bile to vojašnice, namenjene namestitvi vojske, kaj kmalu pa so začeli graditi tudi številne podzemne in nadzemne armiranobetonske utrdbe na strateško pomembnih predelih vzdolž celotne meje. Seveda pa to italijansko delovanje na meji ni moglo dolgo ostati neopazno in prezrto. Že v tridesetih letih je jugoslovanska vlada ocenila, da Italija pomeni resno grožnjo, a so se šele leta 1935 odločili, da ob meji zgradijo obrambno linijo kot protiutež itali-

V boju močno poškodovani bunker v Mežici na Poleni

kar je za Jugoslavijo pomenilo novo potencialno grožnjo s severa. Konec leta 1938 je bilo odločeno, da se težišče utrjevanja prenese na severno mejo, in tako je nastal še šesti odsek Rupnikove linije, ki je potekal med Črna na Koroškem in Markovci pri Ptujju.

S tem se je začela tudi graditev bunkerjev v Mežiški dolini, kjer so postavili več kot sto bunkerjev različnih predpisanih oblik in tipov. Točno število je težko določljivo, saj so bili nekateri bunkerji v letih po vojni uničeni med različnimi gradbenimi posegi, nekatere pa je poplavila tudi reka Drava zaradi novih hidroelektrarn. Poleg bunkerjev je bila linija dodatno utrjena še s strelskimi jarki, protitankovskimi ovirami, minami, topovskimi položaji in tudi z betonskimi ovirami ob železniških progah. Sledovi jarkov so danes čedalje težje prepoznavni, vendar jih je ob natančnem pregledu terena še mogoče najti.

Cilja ljubiteljskega raziskovanja Rupnikove linije prvotno v Mežiški dolini (linija od Črne na Koroškem do Dravograda) in pozneje širše na Koroškem sta bila predvsem popis vseh objektov in njihova postavitev na zemljevid. Cilj sem večinsko uresničil, nekaj težav je povzročalo le določanje lokacij uničenih bunkerjev. Ugotovljeno je bilo, da je bilo v občini Črna na Koroškem postavljenih osem bunkerjev, še trije pa naj bi bili uničeni. Ta podatek je predviden na podlagi številčenja bunkerjev, ti sledovi so vidni še v redkih bunkerjih. V Mežici je še dandanes ohranjenih vseh 16 bunkerjev. Tu se pojavljajo tudi že prvi večji tipi bunkerjev. Na Prevaljah je bilo najdenih osem, manjkajo pa še trije bunkerji. Na Ravnah na Koroškem je bilo skupaj zabetoniranih 14 obrambnih objektov, nekateri so bili v času okupacije tudi dodelani. Najštevilnejše utrjen pa je bil Dravograd, kar je po svoje logično zaradi njegovega strateškega pomena mostišča. V Dravogradu

je bilo skupno najdenih 38 bunkerjev, nekateri izmed njih so bili tudi večjih oblik in s podaljšanimi hodniki. Od Dravograda se linija nadaljuje proti Mariboru za reko Dravo. V zaledju 'Koroške linije' sta še dve manjši prečni zapori objektov v Slovenj Gradcu in pri Mislinji.

Aprilska vojna

Graditev je 6. aprila 1941 prekinil napad na Jugoslavijo. Tako Rupnikova linija nikoli ni bila dokončana, to je mogoče opaziti tudi na terenu. Nekateri bunkerji niso dokončani, manjkajo jim kakšni deli, tudi oborožitev v času napada ni bila popolna. Tu je pomembno omeniti še takratno zelo slabo stanje vojske Kraljevine Jugoslavije, kar precej spominja na današnje čase. Tako so nemški voja-

Bunker v Dravogradu

ki brez posebnih težav prodrli skozi linijo bunkerjev na Koroškem. Edini večji odpor se je zgodil na Dravograjskem mostišču, ki je Nemcem povzročil nekaj težav in kratek zastoj v prodiranju na naša tla. Zasluge za to pa gre iskati predvsem v miniranih mostovih čez reko Dravo in Mežo ter v podpori topovske posadke v zaledju.

Nekatere bunkerje so med vojno uporabljali tudi okupatorji. Tako so Nemci na primer poleg enega izmed bunkerjev nad Železarno Ravne celo dogradili sistem zaklonišč za primer zavezniškega bombardiranja.

Rupnikova linija v prihodnosti

Čeprav so bunkerji že davno pozabljeni ter nepotrebni in neuporabni, še vedno v sebi skrivajo veliko potenciala, ki ga je treba le prepoznati. Dober primer takšne prakse je predvsem na Češkem, ta namreč bunkerje množično prenavljajo v prvotne oblike in v njih urejajo muzeje, ki so privlačni za turiste. Ob njih vsako leto prirejajo razne uprizoritve bitk, ki na dogodke privabijo veliko število tujih in domačih obiskovalcev. Bunkerji tako postanejo turistična znamenitost in hkrati opomin na stvari, ki se ne bi smele nikoli več ponoviti.

Tudi v zahodni Sloveniji poznamo primer dobre prakse iz občine Gorenja vas – Poljane. Tam so bunkerja Hrastov grič in Goli vrh razglasili za kulturna spomenika lokalnega pomena in se v njih trudijo organizirati razne dogodke, med drugim v zadnjih letih tudi uprizarjajo bitke. V enem izmed bunkerjev je svoje mesto našlo igrišče za balinanje.

Toda za takšne dejavnosti je potreben najprej interes, ker pa gre za stare propadle objekte, je zanimanja malo. Zgodba je precej podobna tisti o lepih gradovih na Slovenskem, ki danes v ve-

likem številu žalostno propadajo in čakajo na boljše čase ... ●

Več je mogoče prebrati v knjigah:

Habrňal, 2005: Rupnikova črta in druge jugoslovanske utrbe iz obdobja 1926–1941; in J. Potočnik, 2004: Rupnikova linija in Alpski zid, utrjevanje Rapalske meje med letoma 1932 in 1941, Vrhnika.

Ob 72. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča pod Ljubeljem

Znova postajamo talci skrajnih ideologij

Več kot šestdeset tisoč Slovencev je bilo med drugo svetovno vojno v evropskih taboriščih, največ v Mauthausnu, katerega podružnica je bilo tudi taborišče Ljubelj. Prve internirance so pripeljali vanj julija leta 1943. Večina je bila političnih zapornikov, nekateri pa so bili internirani zaradi zavračanja prisilnega dela ali zajeti v racijah. Kljub prepovedi stikov so civilni delavci ujetnikom pomagali: s tihotapljenjem pošte in paketov so jim omogočili zvezo z njihovimi družinami.

// PIŠE: Nataša Predalič // FOTO: Iztok Pipan

številnim obiskovalcem, med katerimi so bili podpredsednik ZZB za vrednote NOB Franci Križanič, članica predsedstva Meta Mencej, predsednik Koordinacijskega odbora žrtev vojnega nasilja pri ZZB NOB Slovenije Jani Alič, varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer kot slavnostna govornica (govor je objavljen na spletni strani Svobodne besede), predstavniki diplomatskega zbora in gostje z avstrijske Koroške, name-

Na pomen podpore domačinov ujetnikom je opozoril tudi gost iz Francije, **Daniel Simon**, predsednik društva Amicalenationale de Mauthausen et ses komandos, in poudaril, da ni nobene razlike med talci, ki so bili umorjeni, in mučenimi v Mont-Valérienu ali drugje ter deportiranci, ki so iz vseh koncev Evrope prišli tudi do nas: »Druga svetovna vojna, vsaj v Evropi, ni bila spopad med nacionalizmi: bila je v prvi vrsti ideološki boj, boj humanizma zoper tiranijo ksenofobije fašističnih režimov (prevod govora je objavljen na spletni strani Svobodne besede).

Letošnjo slovesnost v spominskem parku Ljubelj je v imenu Koordinacijskega odbora žrtev vojnega nasilja pri Zvezi združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, združenja borcev za vrednote NOB Tržič in Občine Tržič pripravila scenaristka in povezovalka Mojca Poredoš v sodelovanju z ekipo Televizije Medvode. V kulturnem pro-

gramu so sodelovali trobilci in garda Slovenske vojske, praporščaki, nastopajoči iz Občine Tržič: Pihalni orkester Tržič, učenci podružnične Osnovne šole Podljubelj, učenci Glasbene šole Tržič, člani Folklorne skupine Karavanke, baritonist Tone Habjan in harmonikar Nejc Jemc ter recitatorja Tone Šepc in Daniel Petkovič.

Gostitelj, tržiški župan **Borut Sajovic**, je v pozdravnem nagovoru za začetek

Nastop učencev Podružnične osnovne šole Podljubelj

Člani predsedstva ZZB NOB na slovesnosti, z leve: Jani Alič, France Križanič in Meta Mencej

nil nekaj misli rojaka Toneta Pretnarja o spominu in pozabi, v nadaljevanju pa je posebej pozdravil prisotne praporščake oziroma simboliko, ki jo prinašajo tistim iz druge svetovne. Hvaležen je vsem, ki so se bojevali za združeno Evropo in našo domovino.

Tako Daniel Simon kot **Vlasta Nussdorfer** sta opomnila na trenutno skrb vzbujajoče razpoloženje po Evropi: »Ob težavah, s katerimi se soočajo evropski narodi v tem trenutku, bo treba razjasniti, katere so za nas vrednote temeljnega pomena. Upam, da nam bo to uspelo, preden nas bo vzpon nacionalizmov pripeljal do nekontroliranih posledic,« je dejal Simon, Nussdorferjeva pa je poudarila, da smo danes vsi talci novodobnih skrajnih ideologij, ko nerazumljiva početja sejalcov smrti vedno najdejo svoje občudovalce in podpornike ter seveda tudi tiste, ki se skrajnim ideologijam uprejo. ●

Janče nad Ljubljano na zadnjo majsko nedeljo

Politiki so postali povsem brezbržni

Na Jančah se je 21. maja 1942 več kot petsto dobro oboroženih borcev pod vodstvom Franca Rozmana - Staneta, Dušana Kvedra - Tomaža in Petra Stanteta - Skale uspešno spopadlo z Nemci. To je bila do tedaj največja bitka z Italijani in Nemci na Slovenskem. Iz te bitke so živi še trije udeleženci: Franc Sever - Franta, Bogo Gorjan in Janez Benedik - Matiček, žal letos ni bilo nikogar od njih na slovesnosti. Hkrati pa so se spomnili tudi 148. obletnice spopada slovenskih kmetov in nemških turnerjev.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

Prireditel tradicionalno pripravljata ZZB za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje in Litija - Šmartno. Predsednica moščanskega borčevskega združenja **Branka Kastelic** je v uvodu opozorila na vse pogostejše napade na ZZB in na partizanske spomenike ter na spreminjanje zgodovine. O tem je govoril tudi **Franci Rokavec**, župan Občine Litija, ki je posebej poudaril, da se je treba bojevati za zgodovino in proti njenemu spreminjanju. Dopolnil ga je **Zoran Jankovič**, župan Ljubljane, ki je dogajanje v parlamentarnem odboru za obrambo, v katerem so grobo napadli Tita Turnška, predsednika ZZB za vrednote NOB Slovenije, označil za »pobalinsko«. Posebej pa je poudaril spoštovanje, ki ga aktualna ruska politika namenja slovenskim borcem in veteranom druge svetovne vojne, saj je predsednik Putin ponje poslal posebno letalo, da so se lahko udele-

Zoran Jankovič in Tit Turnšek

žili proslave ob letošnjem dnevu zmage v Moskvi. Spomnil je tudi na spomenik ruskim vojakom, padlim v prvi in drugi svetovni vojni v Sloveniji, ki so ga lani postavili na Žalah v Ljubljani.

O aktualnem dogajanju je spregovoril tudi slavnostni govornik, predsednik slovenske borčevske organizacije **Tit Turnšek**, ki je med drugim opozoril na povsem brezbržen odnos aktualne slovenske politike do pojavnih oblik ne-

oliberalizma in razraščajočega se fašizma. (Govor objavljamo na spletni strani Svobodne besede.)

V pravem poletnem vremenu se je pri Planinskem domu na Jančah zbrala ogromna množica ljudi. V kulturnem programu so poslušali ubrano petje Mešanega pevskega zbora Zora Janče, ki ga vodi Asta Jakopič, Godbo na pihala Litija pod vodstvom Vasje Namestnika ter odličen nastop učencev Glasbene šole Moste – Polje in Osnovne šole Martina Krpana Fužine, ki so predstavili izjemno pripoved »svojega pradedka«, avtorja Srečka Čoža. Posebej pa so kot najboljši turistični ambasadorji tudi letos navdušili učenci Podružnične osnovne šole Janče pod mentorstvom Marjane Marn. Pripovedovali so namreč o tem, kaj vse se zanimivega dogaja na Jančah in zakaj je nujno obiskati to vasico pri Ljubljani. Ne samo ob tej slovesnosti, temveč pogosteje, saj ponujajo marsikaj, med drugim jagodno in kostonjevo nedeljo. S pripovedjo o rojaku, narodnem heroju Jožetu Kovačiču, ki je padel 24. maja leta 1942 prav tukaj na Jančah, za Tujim grmom, in so mu lani ob 100. obletnici njegovega rojstva postavili nov spomenik, je spregovoril Andrej Krese, predsednik KO ZB Stična. Za slovesno razpoloženje je na tokratni slovesnosti poskrbela tudi množica praporščakov in pripadnikov Spominke čete Triglav. ●

Učenci podružnične šole Janče s predstavitvijo svojega kraja

Slovesnost v Podragi pri Vipavi

V spomin na kurirje, borce in druge žrtve nacifašizma

Krajevni odbor ZB za vrednote NOB Podraga v sodelovanju z ZZB za vrednote NOB Ajdovščina - Vipava in Društvom Mala Moskva že vrsto let pripravlja slovesnost v spomin na ustanovitev in delovanje ene prvih kurirskih postaj na Primorskem in Slovenskem – kurirske karavle P2-P14, ki jo je pred 75 leti nad Podrago postavil domačin Anton Semenič - Medved.

// PIŠE: Tina Šček Krušec

Prireditev je včasih predstavljala tradicionalno vsakoletno srečanje še živečih kurirjev relejne postaje P14. Zdaj ko so skoraj vsi kurirji že pokojni, pa prireditev pripravljamo v želji, da bi ohranjali spomin na svoje prednike in da dejstev iz zgodovine primorskega ljudstva ne bi nikoli

vanjem kurirske postaje P2-P14 in poudaril pomen kurirskih postaj in kurirjev za pretok informacij. Končal pa je z besedami: »Naj imajo njihova dejanja večer spomin, hkrati pa pomenljiv opomin naši prihodnosti, kako se je treba vseskozi bojevati za korist naroda. Bodimo ponosni na dosežke, najsvetlejši

KO ZB NOB Podraga je k spomeniku položila venec.

Drugi del prireditve je začel slavnostni govornik **Božo Novak**, predsednik ZZB za vrednote NOB Ajdovščina – Vipava. V svojem govoru je preteklost povezal s sedanostjo in poudaril pomen poznavanja in razumevanja zgodovine. Sledil je nepozaben koncert Tržaškega partizanskega pevskega zbora Pinko Tomažič. Nabito polna dvorana in veliko tistih, ki so ostali pred vrati dvorane, so dokaz, da je partizanska pesem brezčasen ideal in vrednota ter da duh uporništvu še vedno živi. Tako koncert kot celotna prireditev sta pritegnila vse generacije, kar pomeni, da se vrednote NOB več kot uspešno prenašajo na mlajše rodove.

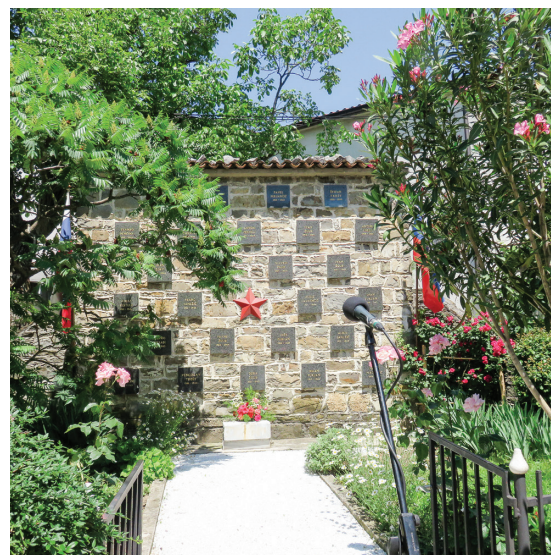
Koncert Tržaškega partizanskega pevskega zbora Pinko Tomažič (Foto: Tina Šček Krušec)

pozabili. Poleg kurirjev se spominjamo tudi partizanskih borcev in drugih vaščanov, žrtev nacifašističnega terorja. Njim v čast in zahvalo ohranjamo spomin na njihovo odločnost in iznajdljivost ter hrabra dejanja v narodnoosvobodilnem boju.

Letošnja prireditev, ki je potekala v nedeljo, 22. maja, se je začela s krožnim pohodom po poteh kurirjev. Na Ucjnci, kjer je postavljen spomenik kurirjem relejne kurirske postaje P2 - P14, je pohodnike pozdravil predsednik ZZB za vrednote NOB Sežana, **Bojan Pahor**. V nagovoru je osvetlil zgodovinske dogodke v povezavi z nastankom in delo

generacije, kar jih je rodila slovenska zemlja, hkrati pa strnimo vrste za optimistično prihodnost.«

Prvi del kulturnega programa je potekal ob spomeniku padlim borcem ter drugim vojnim žrtvam v Podragi. Tam je zbrane nagovoril Erik Šček, predsednik ZB za vrednote NOB Podraga in društva Mala Moskva. Kulturni program pa sta oblikovali Barbara Žgur, ki je prebrala pesem *Spomin na padle kurirje relejne postaje P-14*, ob proslavi 60. obletnice ustanovitve kurirske postaje P-14 jo je napisal edini še živeči kurir te postaje Ivan Nabergoj, in na harmoniki Mirica Rener. Delegacija

Spomenik v Podragi (Foto: Petra Trošt)

Prireditev je vsako leto bolj obiskana, ožja in širša skupnost sta jo vzeli za svojo. Organizatorjem je tako iz tradicionalnega srečanja kurirjev uspelo ustvariti trdne temelje športno-kulturne prireditve.

Vsakoletnega dogodka na tako visoki ravni pa ne bi bilo brez prostovoljnega dela številnih krajanov ter donatorjev in sponzorjev, ki so prireditev podprli s svojimi izdelki. Ne smemo pozabiti na podraške gospodinje, ki so uredile dvorano in okolico ter prispevale domače pecivo za pohodnike, nastopajoče in udeležence prireditve. Prireditev je sofinancirala tudi Občina Vipava. ●

Člani občinskega odbora ZB NOB Vuzenica na izletu

V Lokvah, Bazovici in Rižarni

Člani občinskega odbora Združenja borcev za vrednote NOB smo se na začetku maja odpravili na izlet na Primorsko, kjer nas je pred vojaškim muzejem Tabor v Lokvi pričakal lastnik muzejske zbirke Srečko Rože. Predstavil nam je zgodovino muzeja in kraja Lokev. V nadaljevanju smo se ustavili še v Bazovici in si v Trstu ogledali Rižarno.

// BESEDILO IN FOTO: **Občinski odbor ZB Vuzenica**

Vojaški muzej Tabor Lokev je v obrambnem stolpu, ki je bil zgrajen leta 1485 in je kulturni spomenik lokalnega pomena v lasti občine Sežana. Poleg njega vaško jedro sestavljajo še župnišče, gotška kapelica iz leta 1426, cerkev sv. Mihaela iz leta 1613, ki jo je v času fašizma poslikal akademski slikar Tone Kralj, in spominski park s spomenikom padlim borcem v drugi svetovni vojni, spomenikom vojne za Slovenije in spomenikom češko-slovenskega prijateljstva ter osnovna šola in vrtec.

Leta 1830 so domačini v stolpu uredili vaško šolo, ki je delovala do leta 1886. V letu 1930 si je v njem italijanska oblast uredila sedež občine. Po kapitulaciji Italije so Tabor uporabljali pripadniki nemške vojske za skladiščenje vojaške opreme. Po končani drugi svetovni vojni je bila postavljena Morganova linija, ki je na tem ozemlju potekala med Divačo in Lokvijo. Divača je tako pripadala coni B, Lokev pa coni A. Od junija leta 1945 do septembra leta 1947 je v Taboru delovala zavezniška vojna uprava cone A, v kateri so bili pripadniki 56. škotskega regimenta. Po njihovem odhodu je Tabor znova uporabljala Krajevna skupnost Lokev - Prelože za družabna srečanja vaščanov. Od 14. avgusta 1994 pa v njem deluje Vojaški muzej Tabor Lokev. Lastnik muzejske zbirke in upra-

vitelj muzeja je **Srečko Rože**, ki so ga že v otroštvu pritegnile pripovedi deda Viktorja Rožeta, preživelega pripadnika avstro-ogrske vojske v prvi svetovni vojni, pa tudi pripovedi očeta Albina iz časa druge svetovne vojne. Z dedom Viktorjem je na vaškem smetišču rojstne vasi Kreplje pri Dutovljah našel svoja prva vojaška predmeta, čutarico in bajonet, ki sta ga pritegnila k zbiranju. Prva zbirka militarij, ki je štela 511

vinski primerki z bojišč: od uniform, orožja, žic do zastav, bunkerja in še marsičesa. V tretjem razdelku je zajeta druga svetovna vojna. Ta zbirka je še posebno bogata in se je s preprostimi besedami skoraj ne da opisati. Zbirka je tematsko odlično urejena in predstavlja celotno obdobje druge svetovne vojne. Zadnji razdelek pa je zbirka uniform, sanitete, orožja in medalj vse od Avstro-Ogrske do konca Jugoslavije leta 1991.

Med ogledom muzeja se nam je pridružil predsednik ZZB NOB Sežana Bojan Pahor in nas nato popeljal k ogledu spomenika bazoviškimi žrtvam in nato v Trst na ogled koncentracijskega taborišča Rižana. V mestu se nam je pridružil tovariš Riccardo Gorup - Goruppi, doma s Proseka pri Trstu, ki je preživel deportacijo v nemško taboriš-

Člani KO ZB Vuzenica na izletu

kosov je milica zasegla v letu 1983. Po odsluženem vojaškem roku leta 1987 je začela nastajati nova zbirka militarij iz časa prve in druge svetovne vojne. Ob njej je počasi nastajala še arheološka in etnološka zbirka, vezana najprej na domače kraško območje, z leti pa tudi na druga slovenska območja.

Muzej je razdeljen na štiri tematske razdelke. Prvi razdelek se nanaša na NOB, v njem so razstavljene partizanske uniforme, odlikovanja, orožje, zastave in druge zgodovinske znamenitosti tistega časa. Prva svetovna vojna, je razstavljena v drugem razdelku, v njem so zajeti edinstveni zgod-

šče Dachau.

Tovariš Riccardo nas je vodil po taborišču in nam pripovedoval o grozotah, ki so se tu dogajale. Spomnil nas je, kako nerazumno je, da se danes vse pozablja. Ob ogledu taborišča nas je presenetilo in hkrati razveselilo zelo veliko število mladih obiskovalcev.

Iz Rižarne nas je pot vodila še do spomenika v vasi Opčine, kjer smo počastili spomin na 3. april 1944, ko so nacisti iz maščevanja ustrelili 71 talcev slovenskega, italijanskega in hrvaškega rodu. Naš izlet smo končali ob prijetnem druženju in podoživljanju vsega, kar smo ta dan videli in doživeli. ●

Vojaški muzej Tabor v Lokvah

Prosek:

Komemoracija v spomin na obešene talce na železniški postaji pri Proseku (občina Trst) vsako leto organizirajo člani sekcije VZPI - ANPI Prosek Kontovel Anton Ukmar - Miro in druga domača odporniška združenja. Na častni straži sodelujejo taborniki Rodu modrega vala, družine Šumečih borov. Deset talcev so nemški okupatorji izbrali izmed zaprtih v Koronejskem zaporu ter jih 29. maja 1944 na travniku v takratnem delovnem taborišču prisilne organizacije Todt obesili. Med žrtvami so bili pripadniki slovenskega in italijanskega naroda. To je bilo maščevanje zaradi partizanske akcije, v kateri je bil ubit en karabinjer. Spomenik je bil postavljen že leta 1945, na takratni prvi komemoraciji 5. avgusta je bilo 5000 ljudi.

Na letošnji komemoraciji so sodelovali člani Godbenega društva Prosek s pihalno godbo pod taktirko Iva Bašiča, pevci Moškega pevskega zbora Vasilij Mirk pod vodstvom Aljoše Starca in pevke Ženskega pevskega zbora Prosek - Kontovel z zborovodjo Markom Štoka. Ker je proseška železniška postaja že v občini Zgonik, se je komemoracije udeležila tudi županja občine Zgonik Monika Hrovatin in sodelovala pri polaganju vencev obešenim rodoljubom. S prapori enot, v katerih so se bojevali primorski partizani, in delegacijami so na prireditvi poleg pripadnikov VZPI - ANPI sodelovali tudi člani Združenja zveze borcev Sežana in Združenja zveze borcev Komen. Govornici na prireditvi sta bili **Ljubica Jelušič**, podpredsednica ZZB NOB Slovenije, v slovenskem jeziku in **Claudia Cernigoi**, novinarka in publicistka iz Trsta, v italijanskem jeziku.

L. J. / foto: Silvana Doblra

Preža pri Kočevju:

V počastitev dneva upora slovenskega naroda, v spomin na ustanovitev 1. kočevskega bataljona in na dogodke, ko je italijanska vojska na grozovit način pobila domačine in partizane, je 27. aprila na Preži pri Kočevski Reki potekala osrednja spominska slovesnost. Kljub slabemu vremenu se je zbralo veliko ljudi, ki so prišli tudi iz drugih krajev, med njimi so bili člani iz Hrvaške antifašistične organizacije SABO iz Primorsko-goranske županije. V sodelovanju s Turističnim društvom Kočevje je potekal tudi tradicionalni pohod iz Morave do Preže. Prireditve pa je spremljal tudi kulturni program.

Slavnostni govornik je bil **Tomaž Čas**, predsednik Policijskega veteranskega društva Sever, ki je poudaril, da tukaj na Kočevskem pred več kot 70 leti ni bilo slišati velikih besed, bila pa so velika dejanja ljudi, ki so se uprli okupatorju. Kljub velikanski premoči nacifašistične vojaške mašinerije in

njihovih domačih pomagačev je bil tukaj na Preži 25. aprila 1942 ustanovljen Kočevski bataljon. Okupator se je že dva dni po tem dogodku kruto maščeval – 27. aprila 1942 je nizkotno in grozljivo pobil 16 domačinov. Sporočilo je bilo jasno – če se Slovenci ne boste podredili, vas čakata fizično iztrebljanje in genocid brez zadržka.

A italijanski okupator je kmalu uvidel, da z nasiljem in oboroženo silo ni mogoče streti slovenske duše. Upor ljudi na Kočevskem je črpal moč iz nuje po golem obstoju, po preživetju na rodnih tleh.

Govornik je spomnil na nov prelomni trenutek leta 1991, ko smo se Slovenci spet združili za obstoj in suverenost svojega naroda. Vendar pa ne smemo privoliti v potvarjanje zgodovine, ko hočejo prikazati NOB v negativni luči, domobrnce pa kot borce za slovenski narod. Tisti, ki so ostali v zavesti našega naroda, so pustili neizbrisno sled človeškega poguma in narodne samozavesti.

Besedilo in foto: Jasmin Rizvić

Celje:

Krajevna skupnost Aljažev hrib v Celju je ob sodelovanju vseh društev v KS pripravila zanimiv pohod na Aljažev hrib. Zbralo se je veliko krajanov, med njimi tudi člani KO Združenja borcev za vrednote NOB Celje. Po ogledu obnovljenih prostorov Krajevne skupnosti, v kateri so tudi večnamenski prostori in dvorana, smo se podali na pohod. Po gozdni poti smo kmalu prišli

do spomenika, ki je opomnik na kraj in čas, kjer so poskušali ustanoviti 2. celjsko četo. Spomenik je prej stal na drugem mestu, toda krajanji so ga s pomočjo domačega podjetnika prestavili in obnovili. Ob spomeniku je **Bogo Košir**, predsednik KO ZB, spregovoril o ustanovitvi 1. celjske čete in o velikih naporih, da bi ustanovili še 2. celjsko četo, kar pa zaradi bližine Celja, močnega sovražnika in izdajstev ni bilo mogoče. Pohodniki so ob spomeniku zapeli domoljubno pesem.

Naprej je pot speljana po gozdu in med vinogradi, mimo lepo urejenih počitniških hišic do kapelice, kjer so pohodniki zapeli Mariji v čast. Za okrepčilo pri gostilni Kmetec so poskrbeli v gostilni in pa župnija Sv. Jožefa. Pot smo končali z okrepčilom in druženjem na dvorišču pred prostori krajevne skupnosti.

Besedilo in foto: Branko Verdev

Dolenja vas:

Prvo soboto v juniju smo se v Dolenji vasi spomnili praznika krajevne skupnosti Senožeče kot obletnice spomina na padle krajanje tega naselja. 2. junija leta 1944 so se belogardistični plačanci pod vodstvom nemških SS enot bliskovito pojavili in neopazno obkolili Dolenjo vas. Prijeli so nekaj starejših ljudi in aktivistov ter jih sredi vasi ob navzočnosti svojcev postrelili, nato pa pometali v hišo, ki so jo zažgali.

Praznik Krajevne skupnosti Senožeče je opomin in spomin na tragične spomine vsem mlajšim generacijam, ki jim je na srečo vojna nepoznana. Edina še živa priča tedanjega nacističnega terorja je borec Stane Škabar, ki se je tudi udeležil prireditve. Zbrane je najprej nagovorila županja Občine Divača **Alenka Štruel Dovgan**. »Danes živimo v svobodni državi, ki ima svoj jezik, a za to so bile potrebne žrtve. Najbolj me boli, da številni danes potvarjajo zgodovino in izenačujejo partizanski boj s komunizmom. Komunizem ni enak partizanskemu boju, ko so se mladi partizani bojevali za svojo domovino,« je med drugim poudarila. Kulturni program spominske

slovesnosti so dopolnili mešana pevska zbor Senožeče in Cominum, plešno društvo Srebrna Senožeče, učenci OŠ Senožeče in mladi harmonikarji.

Slavnostni govornik pa je bil **Aljaž Verhovnik**, generalni sekretar Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije. Slavnostni govor je končal s temi besedami: »Brez partizanov ne bi bilo svobode in brez svobode ne bi prišli do samostojne države, zato je lahko igranje s preteklostjo nevarna posledica v prihodnosti. Kot predstavnik mlajše generacije ne želim okusiti krutih časov preteklosti. Mladi rodovi Slovencev moramo na obdobje NOB ohraniti trajen spomin, in to kot opomin za generacije, ki prihajajo za nami. Sovražstvo ne sme imeti prostora med nami. Nestrpnost prinaša trpljenje, ki zaznamuje številne generacije, in naj bo jasno, da se domovino vedno brani, z njo pa moramo ravnati spoštljivo in premišljeno. S tem izražamo čast in zahvalo vsem tistim, ki svobode niso mogli užiti, vendar so po njej hrepenele, veliko pretrpeli, a vendar so z vztrajnim bojem verjeli, da bo Slovincem nekoč uspelo zaživeti v svobodi in miru.«

Besedilo in foto: Andrej Škapin

Prelesje:

21. maja smo pripravili tradicionalno srečanje v Prelesju, na Turizmu Kapš, ki je potekalo v organizaciji KO ZB Poljanska dolina in KO ZB Stari trg ob Kolpi, občin Kočevje in Črnomelj. Poimenovali smo ga Dan mladosti. Namen prireditve je ohranjanje vrednot NOB in vrednot, ki še vedno štejejo: poštenje,

tovarištvo, solidarnost ... Zbralo se nas je več kot devetdeset mladih po srcu.

Pripravili smo kulturni program, v katerem so nastopili recitatorke, harmonikarji, pevske skupine Polanski odmev, Dobra volja in skupina ČČŠ posluš iz Livolda. Spregovorilo je nekaj gostov: Khalil Samir, svetnik v državnem svetu Republike Slovenije; Janko Veber, poslanec v državnem zboru; Jože Oberstar, član predsedstva ZZB NOB Slovenije in predsednik ZZB Kočevje; Mojca Čemas Stjepanovič, županja Črnomlja; Franc Šega, predsednik KO ZB Kočevska Reka; Pavel Majerle - Kukin, predsednik KO ZB Poljanska dolina, in domačin, borec Boris Weiss. Milan Šterk je pripravil razstavo, zgodovinsko zbirko spomina na dan mladosti, program je povezovala Katarina Kapš.

Srečanje je bilo prijetno in prisrčno in ga bomo ponovili ob letu osorej. Dan mladosti je naš dan, dan za vse mlade po srcu.

Pavel Majerle Kukin in Katarina Kapš

Logatec:

Marsikdo ne ve, da je bil tako kot Ljubljana tudi Logatec od februarja 1942. leta pa do konca vojne obdan z žico. Kljub temu se je odpor proti okupatorju nadaljeval, saj ljudem ni bilo vseeno, kakšna bo prihodnost naše dežele, če bodo v njej vladali Italijani. Za marsikoga je postalo bivanje doma prenevarno, zato so se iz toplih domov zatekli v gozdove. Manjša skupina je najprej postavila šotor nedaleč od Korenčeve domačije na Ravniku, sredi aprila pa so se umaknili globlje v gozd in se ustalili nad sotesko Laih kamen. Po vodji (člani so med seboj izbrali komandirja) se je imenoval Radotov vod, pozneje pa se je preimenoval v Logaško četo. Četa je samostojno delovala mesec dni, od 18. aprila do 20. maja 1942, potem pa se je pridružila 4. bataljonu Notranjskega odreda, ki se je kmalu preimenoval v Dolomitski odred. Več o tem je zapisano v knjigi Zgodovina NOB na Logaškem, ki jo je pred dvema

letoma izdalo Združenje borcev za vrednote NOB Logatec.

KO ZB Logatec Tabor vsako leto v maju pripravi pohod do Laih kamna. Ko smo se zadnjo soboto v maju bližali spominskemu znamenju, se je šumenju dreves pridružil zvok harmonike. Hvala, Gašper Klevišar! Nataša Šemrov, tajnica KO ZB Logatec Tabor, je ob spomenik položila cvetje s pentljo trobojnice, praporščaka sta se postavila ob praporih, čas je bil za krajšo slovesnost. Prisotne je nagovoril predsednik Krajevne organizacije ZB **Branko Rupnik**. Spregovoril je o mladih, ki so pred tri četrt stoletja šli v boj in so po sili razmer postali junaki upora, vse zato, da bi živeli svobodno. Kritično je spregovoril o razmerah v današnji družbi, o tem, da nam ne bi smelo biti vseeno za to, kar se dogaja okrog nas. Slovesnost ni minila brez recitacije. Zvonka Gantar nam je Kajuhovo in Levčevo pesem predstavila tako, kot ona zna. Zahvala gre seveda vsem, ki so poskrbeli, da je bil naš tokratni dan mladosti še lepši, ne nazadnje tudi Mariji Korenč, Tumletovi Mici, s kmetije odprtih vrat Pr' Tumlet, na kateri nas vsako leto pogostijo. Prireditve je gmotno podprla Občina Logatec.

Besedilo in foto: Brane Pevec

Izola:

Kulturno društvo Tito že skoraj desetletje skrbi za spominsko sobo Tita v Izoli in prireja razne kulturne dogodke in prireditve. Člani se udeležujejo tudi borčevskih prireditev v drugih krajih Slovenije. Večkrat na leto izmenjujejo tudi obiske z drugimi društvi Tito, predvsem iz hrvaške Istre. Izolsko društvo tradicionalno prireja praznik dan mladosti, na ta dan se spominjajo številnih vrednot: od brigadirstva, štafete do mladostnega duha in partizan-

skih pesmi. Tudi letos so v središču Izole pripravili srečanje in koncert ob dnevu mladosti. V kulturnem programu, ki ga je povezoval Dare Brezavšček, je z ljudskimi in partizanskimi pesmimi nastopil MoPZ Lopar pod vodstvom Vladislava Korošca. Pesmi o morju, Istri in številne bojne pesmi je zapela Marjetka Popovski skupaj s svojo skupino Cvet v laseh ter v svoj nastop dodala še brigadirske pesmi. Ob tej priložnosti je Marjetka Popovski dobila tudi priznanje KD Tito, ki ji ga je podelil predsednik društva Jadran Poje v zahvalo za ohranjanje pesmi in številna sodelovanja na prireditvah. Zelo čustveno pa je s svojimi recitacijami navdušil Ernest Cah. Prireditve je bila lepo obiskana in številno občinstvo je prepevalo z glasbeniki. Na ogled pa je bila tudi razstava nekdanje mladinske delovne brigade Vojka Šmuc Izola, ki jo je pripravil brigadir Zoran Ivančič.

Besedilo in foto: Društvo Tito Izola

Mokronog, Trebelno:

Člani OO borcev za vrednote NOB Mokronog - Trebelno so 3. junija že šestič pripravili orientacijski pohod po poteh Gubčeve brigade. Na razpis tekmovanja, ki je potekalo v okolici Mokronoga v dolžini okrog 9,5 km, se je odzvalo 21 ekip, enajst članskih in deset osnovnošolskih. Med razgibanim pohodom po okoliškem hribovju so se morali tekmovalci spoprijeti z različnimi nalo-

gami, kot so: streljanje z zračno puško, streljanje z lokom, metanje bombe v cilj in na cilju še reševanje testa o dogajanju med NOB 1941-1945 in med osamosvojitveno vojno. Rezultati so bili zelo izenačeni, kar je še dodatno popestrilo tekmo. Med člani je prvo mesto pripadlo ekipi Orli RMR z Mirne, drugo ekipi Sokoli RMR z Mirne, tretje pa ekipi Bičkovci iz Šentruperta.

Mladi pa so se odrezali takole: prvo mesto je osvojila ekipa Blažen med ženami RMR z Mirne, drugo mesto ekipa Kitajci iz OŠ Mokronog in tretje mesto ekipa Loleki z Mirne.

Najboljši trije v kategorijah so dobili pokale in nagrade, ki so jih prispevali donatorji iz naše in šentrupertske občine. Najboljša ekipa v obeh kategorijah, Blažen med ženami RMR z Mirne (Ajda Višček, Maša Zidar in Žan Novak), ki je dosegla 891 točk, pa je dobila še prehodni pokal Gubčeve brigade. Med ekipami se je prvič pojavila ekipa, sestavljena iz družinskih članov, zato bomo naslednje leto razpisali novo kategorijo, družine.

Na cilju je potekalo še tekmovanje v streljanju z zračno puško, prijavilo se je 31 tekmovalcev. Med mladimi je zmagal Žan Novak, druga je bila Ema Švalj, tretji pa Patrik Grebenc. V članski konkurenci pa je zmagal Jože Zore, drugi je bil Zvonko Žgajnar, tretja pa je bila Katja Borštnar. Najboljši trije v obeh konkurencah so dobili medalje, zmagovalca pa še nagrade.

Mišo Hrovat

Preddvor:

Sredi maja smo se tovarišice in tovariši podali na še eno udarniško akcijo, zbrali smo se na kmetiji Vaškar v Bašlju. Že nekaj let namreč organiziramo delovno akcijo, ko obnavljamo in vzdržujemo Partizansko bolnišnico Košuta, ki leži v grapi doline Belice pod Kališčem na Kisovcu, na nadmorski višini 1034 metrov. Tokrat smo obnovili temelje. Tovariš Borut Rojc je s kombijem pripeljal potreben material do zadnjega vzpona do našega cilja. Najmočnejši so do bolnice znosili 250 kilogramov materiala za zidanje, pomagali pa so tudi najmlajši s prinašanjem kamnov. Udarniške akcije se je udeležilo enajst udarnikov (Matic Arnež, Gašper Arnež, Peter Arnež, Milan Tičar, Dragi-

ca Tičar, Urška Tičar, Ani Celar Gorza, Marjan Gorza, Borut Rojc, Lojze Jamšek, Darko Miklavčič), ki si prizadevajo za ohranitev bolnice. Ta je bila postavljena leta 1944 pod poveljstvom glavnega štaba za Gorenjsko, obnovljena pa je bila leta 1974. Leta 1944 so v ambulanto, ki je bila opremljena s tremi posteljami in skupnimi ležišči, pripeljali prve tri ranjence, ki jih je sprejel dr. Edvard Pohar. V času delovanja se je v bolnišnici zdravilo precejšnje število bolnikov in ranjencev, nekaj pa jih je žal tudi umrlo zaradi težkih ran in pomanjkanja zdravil. Pokopani so bili na drugi strani grape, kjer so še ohranjeni grobišče in spominske plošče. Bolnišnica Košuta je delovala do konca vojne.

Največja zahvala pri tokratni akciji gre Lojzetu Jamšku, ki je spretno pozidal vse luknje okoli bolnice in popravil spomenik na bližnjem grobišču. Po končanem delu smo zadovoljni ob malici že kovali načrte za naslednjo udarniško akcijo.

Seveda se ob dogodkih današnjega časa in ob slabi obiskanosti bolnice tudi mi spraujemo, zakaj in čemu nadaljevati. Brez pomisleka pa odgovarjamo: da bomo spomin in našo zgodovino ohranili za prihodnje rodove!

Besedilo in foto: Urška Tičar

Velenje:

Območno združenje borcev za vrednote NOB Velenje, KO ZB NOB Velenje Levi breg, je maja izdalo priložnostno brošuro, v kateri so v besedi in sliki objavili povzetek svojega enoletnega delovanja. Hkrati so svoje člane povabili na tradicionalno prijateljsko društveno druženje, ki je bilo 9. junija ob Velenjskem jezeru, ter na svojo največjo prireditve, to slovesnost na Graški Gori, ki bo 26. avgusta ob 11. uri pod geslom Pod zvezdo smo bili močnejši. Več informacij o njihovem delovanju pa je na voljo na spletni strani www.zb-nob-velenje.si.

Sežana:

V Kosovelovi knjižnici Sežana so z glasbenim večerom pod naslovom *Uglasbena pisma heroja Pinka Tomažiča* proslavili dan zmage nad fašizmom in nacizmom. Nastopila je glasbena skupina Ovce, ki je bila ustanovljena leta 2013 in jo poleg idejnega vodje, kitarista in pevca Aljoše Saksida, sestavljajo še: Katja del Piano, Miran Pečenik, Rudi Markuža in Gabriel Franko. Zaradi odsotnosti pevke Martine Ferri je v Sežani nastopila pevka Lara Černic. Saksida je po prvi zgoščenci z uglasbenimi Kajuhovimi pesmimi uglasbil 13 pesmi iz predsmrtnih pisem heroja Pinka Tomažiča, ustreljenega v 26. letu

starosti na drugem tržaškem procesu konec leta 1941. Skupina Ovce, ki je v zadnjem času uspešno nastopila po raznih slovenskih, italijanskih in hrvaških krajih, je k sodelovanju povabila nekaj pevk Tržaškega partizanskega pevskega zbora z dirigentko Pio Cah. Prav te pevke so zaslužne za nastanek omenjene skupine in za uspešno sodelovanje. V projektu uglasbenih pisem Pinka Tomažiča kot pevke sodelujejo tudi tri vnukinje harmonikarja Pečenika: Suary, Aisha in Noah Calligaris. Poslušalci so iz uglasbenih pesmi med drugim razbrali življenjsko pot mladega borca za svobodo Pinka Tomažiča, ki je daroval svoje življenje in odšel v smrt s pesmijo na ustih. Obiskovalcem je skupina Ovce namenila še Kajuhovo pesem Bosa pojdiva dekle obsorej, ki jo je prav tako uglasbil Saksida.

Besedilo in foto: Olga Knez

Nova Gorica:

Sekcija MAI 45 pri Območnem združenju borcev za vrednote NOB Nova Gorica, ki je najbolj znana po tem, da redno vzdržuje napis TITO na Sabotinu, je 23. maja v veliki dvorani Mestne občine Nova Gorica pripravila srečanje z zgodovinarjem in kustosom Vojaškega muzeja v Pivki dr. **Martinom Premkom**, ki je ob tej priložnosti imel predavanje z naslovom »Zaključne vojaške operacije za osvoboditev Trsta in Gorice leta 1945«. Približno 40 udele-

žencev srečanja je z zanimanjem prisluhnilo zanimivim podrobnostim o sklepnih operacijah za osvoboditev obeh mest in celotne Primorske, nekateri pa so dodali tudi svoje spomine na tiste dni. Udeležence je v imenu organizatorja pozdravil predsednik sekcije Aleksander Škrlj, gostu pa se je za zanimivo predavanje zahvalila predsednica območnega združenja ZZB Katjuša Žigon. **Miloš Ložič**

Ljubljana:

Pred Osnovno šolo Poljane v Ljubljani so se tudi letos ob 75. obletnici njegove smrti poklonili spomenu na narodnega heroja Toneta Tomšiča. Družina Toneta Tomšiča izhaja iz vasi Bač pri Knežaku. Po prvi svetovni vojni so se izselili in od takrat živeli v Ljubljani. Gimnazijo je Tone Tomšič obiskoval v Ljubljani in na Ptuj, maturiral je leta 1930 v Ljubljani. Študiral je pravo, leta 1928 je postal član SKOJ in nato CK KPS. Zaradi svojega političnega delovanja je bil večkrat zaprt, zato je moral že pred začetkom druge svetovne vojne v ilegalo. Po okupaciji je postal organizacijski sekretar CK KPS. Decembra leta 1941 so ga skupaj z ženo Vido, ki je tudi bila ilegalna aktivistka, aretirali italijanski policijski organi ter ga zasiljevali in mučili. Pred italijan-

skim vojaškim sodiščem v Ljubljani je bil obsojen na smrt in 21. maja 1942 je bil ustreljen v Gramozni jami v Ljubljani. Za narodnega heroja Jugoslavije je bil razglašen 25. oktobra 1943. Pokopan je v grobnici herojev v Ljubljani.

Na proslavi so sodelovali učenci OŠ Poljane in Partizanski pevski zbor. Glavni govornik je bil **Miha Grobelnik**, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Ljubljana Center, ki je opomnil na pomembnost vrednot, za katere so se slovenski partizani bojevali in umirali. Spomin na leta druge svetovne vojne se ne sme omiliti in mir, ki so ga borci priborili, ne sme biti samoumeven, je poudaril.

Besedilo in foto: Mitja Tomažič

Škofja Loka:

20. maja so predstavniki A.N.P.I., Vsedržavnega združenja partizanov Italije za Goriško in Čedad, skupaj z županom Občine Škofja Loka in predstavniki ZB za vrednote NOB Škofja Loka tradicionalno počastili spomin na tiste, ki so se bojevali v krajih pod Blegošem v Selški dolini za svobodo, in obudili tiste ideale, za katere so oni izbrali oborožen boj, da bi nekega dne vsi lahko živeli v demokratični družbi s socialnimi pravicami. Marca leta 1945 so se namreč italijanski partizani, pripadniki brigade Antonio Gramsci, divizije Garibaldi Natisone, skupaj z enotami 9. korpusa skušali prebiti iz sklenje-

nega nemškega obroča, vendar preboj ni uspel vsem. 28 jih je padlo, med njimi tudi komisar, narodni heroj Manfredi Mazzocca Torda, ki je po besedah predstavnika iz Čedada edini človek iz Čedada, ki je bil odlikovan z zlato medaljo za dosežke med drugo svetovno vojno.

Zbrane je v slovenskem in italijanskem jeziku nagovoril župan Občine Škofja Loka **Miha Ješe**. Tovariš **Vito Primožič** je v svojem govoru poudaril, da so partizani prispevali k zmagi nad nacifašizmom in tako pomagali končati fašistično diktaturo ter dolgo in tragično vojno. Opozoril je, da ANPI s skrbjo gleda na Evropo, kjer se obnavljajo politične in kulturne skupine, ki se sklicujejo na nacizem in fašizem. K spomenikom v Rovtu in pri Svetem Lenartu so predstavniki ANPI in ZB za vrednote NOB Škofja Loka položili vence. Moški zbor Vrelec in častna straža Slovenske vojske pa sta pripomogla k slovesnosti trenutka spomina, ki se ga vsako leto častno počasti.

Ko Škofja Loka mesto

Škofja Loka:

Zadnjo soboto v maju je KO ZB Škofja Loka mesto ob izidu knjižice *Smučarski vod v Škofjeloški četi in Rekviem za Jamnikovo domačijo na Jamnikovi*

domačiji na Sv. Barbari pripravila predstavitev dela s kratkim kulturnim programom, ob tem pa so se spomnili začetkov narodnoosvobodilnega boja na Škofjeloškem. Po končanih bojih v Dražgošah sta namreč Jože Gregorčič in Stane Žagar Cankarjev bataljon zaradi nemogočih razmer razdelila na več čet, ki so se umaknile na prezimovanje bliže svojim krajem. Tako je tudi večja skupina borcev iz Poljanske doline in Škofje Loke odšla proti poljanskim hribom in se po hudih naporih pod Blegošem razdelila na poljanski in loški del. Ločani so si svoje prezimovališče našli na tej domačiji, ki je – zaznamovana z umorom gospodarjev leta 1939 – prazna in zapuščena ponudila zavetišče preganjanim partizanom. Pridružil se jim je smučarski vod, na pobudo NOB iz Ljubljane poslan na Gorenjsko.

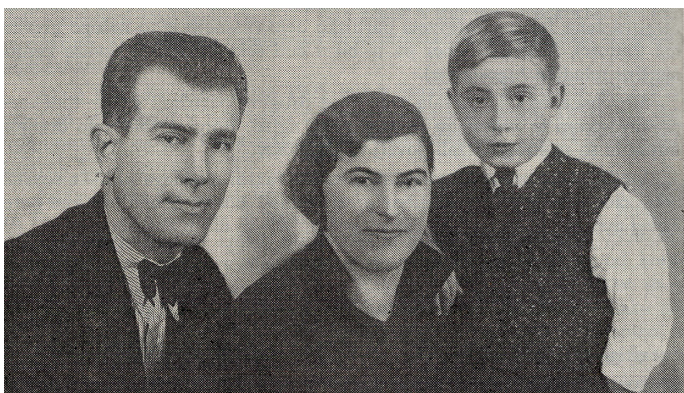

Za predstavitev so se udeleženci zbrali na parkirišču pred loškim kopaljščem v Puštalu ter se skupaj zapeljali do kmetije pri Žirovniku, od tam pa nadaljevali peš po počasi vzpenjajoči se gozdni poti. Predstavitev knjižice sta s himno začela Jože Peternel in njegov vnuk Peter. Prisotne, posebno sorodnike borcev Loške čete in smučarskega voda iz Ljubljane, je pozdravil predsednik krajevne organizacije ZB **Franc Franko**. K slovesnosti dogodka so prispevali še Nana Rupar z recitacijama znane Kajuhove pesmi Materi padlega partizana, ki jo je posvetil Severjevi materi, in Naj pesem spomni, naj opomni Mojce Zupančič ter harmonikarja iz Davče Gašper Jelenc in Blaž Jelenc. Več o knjižici in vsebini knjige, ki opisuje razmere in junaški boj velikega dela slovenskega naroda v skladu s pozivom IO OF k oboroženemu uporu zoper okupatorja, pa je povedal član ZB Matjaž Hafner, na njegovo pobudo je knjižica prejšnji mesec izšla. Po programu je sledilo družabno srečanje.

KO ZB NOB Škofja Loka mesto/foto: Marjana Jugovec

Jesenice:

ZB za vrednote NOB Jesenice je ob dnevu zmage nad nacizmom in fašizmom pripravilo srečanje z **Albinom Pibernikom**, sinom gorenjskih revolucionarjev Julke in Albina Pibernika in najmlajšim udeležencem igmanskega marša. Starši Julka in Albin Pibernik so se skupaj s sinom že leta 1941 vključili v partizansko Cankarjevo četo in 1. proletarsko brigado. Med težkimi bitkami z okupatorjem in kvizlingi je četa pretrpela hude izgube, na znamenitem igmanskem maršu je v izredno mrzlem januarju leta 1942 Julka dobila hude ozeblin in je po amputaciji obeh nog v partizanski bolnišnici v Foči umrla. Na pogrebu je bil tudi maršal Tito, saj sta bila z Julko tovariša iz Kominterne. Žalost njenega sina Albina ga je ganila in ga je vzel za nekaj mesecev med štabno osebje. Oče Albin je postal komisar zaščitne čete pri

Rhovnem štabu NOVJ do avgusta 1942, ko se je s sinom vrnil v Slovenijo v Brigado Toneta Tomšiča, še istega leta je oče padel kot partizan, sin Albin je tako postal vojna sirota.

Oktober leta 1946 je tedaj 15-letni Albin ml. na Bledu srečal Aleksandra Rankoviča Lekom, ki ga je usmeril v šolo za vojaške pilote v Sovjetski zvezi. Albin Pibernik je leta 1962 postal pilot za civilna letala pri tedanji Adrii. Kot je povedal na srečanju, je ob neki priložnosti z letalom zakrožil okrog Triglava in nizko preletel tovarniške dimnike jeseniške železarne.

Ob vseh tragedijah in zmagah je Albin Pibernik ml. ostal pokončen in zaveden Slovenec, ob mnogih izzivih za boljše življenje v drugih deželah je ostal v domovini in še vedno se počuti Jeseničana, posebno zato, ker ima med Jeseničani dobre prijatelje. Kot upokojeni pilot od leta 1982 živi z družino v Ljubljani.

Aleksander Klinar

Brda:

V nemški ofenzivi, ki se je začela v Brdih 22. maja 1944, je nemški okupator prerazporejal svoje enote na nove položaje. Partizani Briško-beneškega odreda in dva italijanska partizanska bataljona Mazzini in Mamelli so tega dne napadli konvoj treh nemških tovornjakov, polnih vojaštva. Nemci so utrpeli precejšnje izgube. Sledilo je takojšnje maščevanje nad domačim prebivalstvom. Še istega dne so pri Peternelu nagnali v hišo 22 žena, otrok, starčkov in nekaj ujetih partizanov ter jih s hišo vred žive zažgali.

V spomin na ta tragični dogodek pred 73 leti so krajevne organizacije

Zveze borcev Občine Brda pripravile spominsko slovesnost, ki se jo je udeležilo približno 400 prebivalcev Brd in gostov. Slavnostna govornika sta bila dr. **Savin Jogan**, predsednik društva TIGR Primorske, in **Patrik Zulian**, član predsedstva VZPI - ANPI Italije.

Kulturni program so v ambientu, ki ga je še posebno slovesno oblikovalo 32 praporov slovenskih in italijanskih partizanskih enot in drugih veteranskih organizacij, prispevali Pihalni orkester Brda iz Dobrovega pod vodstvom Boštjana Vendramina, Moški pevski zbor Srečko Kumar iz Kojškega in recitatorji iz OŠ Dobrovo.

Miloš Lozič

Gornje Cerovo v Brdih:

V nedeljo, 21. maja, je na Gornjem Cerovem v Goriških brdih potekala spominska slovesnost v spomin na dogodek pred 73 leti, ko je enota nemške esesovske divizije Prinz Eugen v tej vasi pobila deset nedolžnih ljudi. Bilo je maščevanje za partizanski napad na nemško kolono tovornjakov istega dne, 22. maja 1944, ko je nemška enota pod vodstvom nadporočnika SS Karla Tauscha in ob sodelovanju treh domobrancev (neki Kos iz Vodice pri Ljubljani, neki France iz Kranja in Anton Vraničar iz Črnomlja) pripeljala na prostor pred Fortejevo hišo Severino in Leopolda Forteja (starša petih otrok, od katerih je imel najstarejši 15 let in najmlajši 15 mesecev), Jožefo Štekar (mater štirih otrok), Rozino Kraševc (nosečo in mater enega otroka), Viktorijo Prinčič (samsko), Jožefa Jakina (očeta štirih otrok), Karla Okrogliča (očeta enega otroka), Mihaela Coljo (očeta šestih otrok), Antona Humarja (samskega) in Alojza Prinčiča (samskega) ter jih ustrelila. Kronist Briškobeneškega odreda Franci Prais o tem piše: »Pred Burjevo (Fortejevo) hišo, vso v plamenih, so ležali v krvi ... Grozen je bil pogled na pet Burjevih otrok, ki

so letali okrog mrzlih teles svojih staršev in hiše v plamenih. Mali petletni sinko je gledal, kako so barbari masakrirali starše ...»

Slavnostni govornik je bil častni predsednik Območnega združenja borcev za vrednote NOB **Vladimir Krpan**, v programu pa so sodelovali Pihalni orkester Brda, Moški pevski zbor Srečko Kumar iz Kojškega in učenci POŠ Kojško. **Miloš Ložič**

Sodražica:

Konec aprila smo se udeležili slovesnosti ob spomeniku borcem NOB v Sodražici, kjer sta bila prisotna tudi sekretar ruskega veleposlaništva v Sloveniji Aleksander Vinikin in ruski umetnik Aleksander Beglov, ki je na obisku v

Sloveniji. Prisotni smo bili tudi člani KO ZZB za vrednote NOB Sodražica s predsednikom Jankom Divjakom na čelu, predsednik in tajnica ZZB Ribnica Daniel Divjak in Breda Oražem, župana Občine Sodražica Blaž Milavec in Občine Ribnica Jože Levstek in načelnik UE Ribnica Primož Bučan ter predstavniki občinske uprave Sodražica. Zbrali smo se ob skupnem grobu slovenskih in ruskih vojakov, ki so bili ustreljeni kot borci NOB med drugo svetovno vojno. Aleksander Vinik in Aleksander Beglov sta se zahvalila za lepo vzdrževan grob in za ohranjanje spomina na padle ruske vojake na ozemlju naše današnje občine.

O zgodovini bojev ruskega bataljona na našem ozemlju je spregovoril Daniel Divjak, ruska delegacija pa je skupaj z županom Občine Sodražica položila venec k spomeniku. Sekretar ruskega veleposlaništva je ob tej priložnosti županu Občine Sodražica Blažu Milavcu izročil rusko spominsko medaljo, ki je bila izdana ob 100. obletnici ruske kapelice na Vršiču, v zahvalo za zgledno sodelovanje in za zgledno ohranjanje spomina na skupne boje v času NOB.

Ana Moduc, Pavlina Pihler; foto: Marko Burger

Trebnje:

Iz Trebnjega do Kumrovcva so se na kolesarski izlet podali trije kolesarji (Matjaž Golob, Daniel Ocep in Gregor Kaplan). Po dveh urah in 40 minutah so prečkali mejo in po nekaj manj kot štirih urah krasne rekreativne vožnje za užitek in s tempom po pameti so prispeli v Kumrovec. Tudi vrnili so se brez zapletov in tehničnih težav. Ob vračanju je bil na vrsti tudi premor za lahko kolesarsko malico (ogljikovi hidrati). Kolesarska četica je prevozila 200 km in na kolesu poganjala pedala nekaj manj kot osem ur. Naslednje leto bomo podvig seveda ponovili ob dnevu mladosti. Vabljeni, da se nam pridružite, saj lahko tisti z manj kondicije startajo iz Kostanjevice in tako pot skrajšajo.

Postojna, Trst:

Delegacija iz Postojne pod vodstvom župana **Igorja Marentiča** je bila 12. junija na delovnem obisku pri tržaškem županu Robertu Dipiazzzi. Oba župana sta se na pokopališču sv. Ane v Trstu s krajšo slovesnostjo poklonila vsem žrtvam vojne in obešenim postojnskim rojakom, talcem iz ulice Ghega, ki so na tem pokopališču pokopani v skupni grobnici. V glasbenem nastopu je sodeloval tudi trobentač Glasbene šole Postojna.

Letos je Občina Postojna začela celovito obnovo omenjene grobnice, zato se je župan Igor Marentič ob tej priložnosti zahvalil tržaškemu županu za podporo, da je obnova nemoteno potekala. Oba župana sta v svojih nagovorih poudarila, da tragičnih dogodkov vojne ne smemo pozabiti ali za-

nikati. Podobne slovesnosti naj postanejo vez za ustvarjanje medsebojnih odnosov in novih prijateljstev. Po slovesnosti na pokopališču sta župana na delovnem sestanku na sedežu Občine Trst preučila možnosti tesnejšega sodelovanja v turizmu, športu in gospodarstvu. Vnovično snidenje obeh županov je napovedano že pred letošnjim poletjem.

Besedilo in foto: Miran Žitko

Ankaran:

Dan upora proti okupatorju in obletnico ustanovitve OF smo letos v Ankaranu zaznamovali nekoliko neobičajno. Namesto tradicionalne proslave smo člani Združenja protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov pripravili program, ki smo ga poimenovali »Spomin je živ«. S pesmijo, besedo in recitacijami smo se sprehodili skozi zgodovino Slovencev od naselitve do današnjih dni. Rdeča nit je bila prikaz upornosti Slovencev v različnih zgodovinskih obdobjih, ko so bili prisiljeni braniti svoj obstoj.

Prireditve je bila domoljubna, saj so bile izbrane pesmi, ki so sledile vsakemu poglavju, vzete iz bogate zakladnice naših pesnikov. Čeprav ob besedi domoljubje nehote pomislimo na različna zborovanja naših političnih nasprotnikov, na katerih prevladujejo laži, klevete in žaljivke, na naši prireditvi tega ni bilo. Držali smo se zgodovinskih dejstev, ki jih ni mogoče spremeniti.

Kot zanimivost naj povem, da je bil ves program od zamisli do izvedbe delo naših članov, ljubiteljev kulture. Izjema je bil le dramski igralec Brane Grubar, ki se je prijazno odzval našemu vabilu in odlično izpeljal vlogo povezovalca programa. Lepo je bilo slišati njegovo umetniško interpretacijo Prešernovega Uvoda h krstu pri Savici in Župančičeve pesnitve S Primorja. Njegove čestitke po končani prireditvi so bile dokaz, da smo kot amaterji dobro opravili delo.

Posebna pozornost je bila namenjena Primorcem, saj je to ljudstvo od kmečkih uporov do soške fronte, od rapalske pogodbe do konca druge svetovne vojne preživljalo okrutne čase. Srhljive zgodbe ljudi, ki so na lastni koži čutili fašistične metode, vsaka zase zaslužijo, da se kot opozorilo za vedno vtisnejo v narodov spomin. Zato ni čudno, da je Primorcem 9. korpus nekaj nedotakljivega, saj jim je prinesel tako dolgo pričakovano svobodo. Zato je tudi razumljivo, da ljudje z obeh strani meje na partizanskih proslavah s ponosom nosijo na glavi titovko z rdečo zvezdo in z zanosom prepevajo partizanske pesmi. Himna Vstala Primorska pa se dotakne vsakogar.

Za opis današnje stvarnosti smo uporabili enega izmed Stritarjevih Dunajskih sonetov, ki jih je napisal pred 150 leti. V tem sonetu avtor biča tedanje družbene razmere, ki so na las podobne času, v kakršnem živimo. To pomeni, da tudi mi spadamo med narode, ki se iz zgodovine niso ničesar naučili,

zato jo moramo ponavljati. Ponavljanje pa je zelo boleče. Molče in s sklonjeno glavo prenašamo krivice. Kako dolgo še? Kam je izginila zgodovinska upornost? Pesnik Kajuh je svojo pesem o kralju Matjažu sklenil z besedami: »Naš človek bo kmalu spet tilnik vzravnal.« Upajmo, da ga bo res!

Dana Kavšček

Kočevje, Drvar:

Konec maja smo se člani ZB Kočevje udeležili izleta v Drvar v Bosni in Hercegovini, kjer smo obiskali Titovo jamo (Titovo pečino) in kompleks muzeja 25. maj 1944. Pot nas je vodila do Bihaća, kjer smo uživali ob pogledu na reko Uno, nato pa smo nadaljevali potovanje po nekdanji Poti Avnoja do Bosanskega Petrovca in nato v Drvar. Ob prihodu na območje Spominskega

kompleksa 25. maj 1944 nas je prijazna turistična vodnica Miroslava Galić vodila po muzeju, v katerem so različni rekviziti in slike iz obdobja napada na Drvar (24. maj 1944). Vodnica nam je osvežila spomine na te dogodke, katerih namen je bil zajeti in uničiti vrhovni štab NOV in POJ s Titom na čelu. S tem bi razbili osrednjo vodstvo NOB v Jugoslaviji in pridobili strateško prednost, ki bi omogočila dokončno uničenje NOV in POJ. Edina vidna uspeha sta bila zajetje Titove uniforme in džipa ter zajetje Randolpha Churchilla (ki pa jim je kmalu zatem pobegnil).

Hišica, v kateri je maršal Tito pred napadom prebival skupaj s štabom in rusko, ameriško in angleško delegacijo, je bila v zadnji vojni uničena, a so jo pred leti obnovili. Izvedeli smo, da največ obiskovalcev prihaja iz Slovenije. Skupaj smo se odpravili še do Titove jame, od koder je odličen pogled na mesto Drvar. Na kratko smo se še ustavili v mestu Drvar, kjer stoji v zadnji vojni poškodovan spomenik padlim borcem iz Drvarja in okolice v letih 1941–1945.

Besedilo in foto: Jasmin Rizvić

Trbovlje:

Konec maja smo se člani KO ZB za vrednote NOB Alojz Hohkraud iz Trbovelj odpravili na strokovno ekskurzijo – na ogled gradu Rajhenburg nad Brestanico, ki smo jo združili s postankom v vinski kleti Kerin in s skupnim kosilom in tovariškimi druženjem. Izlet sta pripravila Slavko Kočar, predsednik KO ZB, in njegova žena Vesna.

Na gradu Rajhenburg sta nas pozdravili vodnici in nam predstavili program na gradu. Z nami so bili tudi trije nekdanji izgnanci: dva sta bila takrat stara pet let, eden pa se je rodil v izgnanstvu, v Srbiji.

Ogledali smo si krajši film, ki govori o grozotah ob okupaciji leta 1941.

Leta 1968 so na gradu odprli stalno razstavo Slovenski izgnanci, saj so Nemci aprila 1941 v gradu uredili preseljitveno taborišče za izganjanje Slovencev, od koder je šlo v izgnanstvo v Srbijo, na Hrvaško in v Nemčijo približno 45.000 Slovencev. Leta 1981 je bila v gradu postavljena razstava Politični zaporniki in interniranci, muzej pa je bil preimenovan v Muzej političnih zapornikov, internirancev in izgnancev Brestanica. Ogledali smo si fotografije izgnancev in razstavljene predmete, ki so jih imeli s seboj. Po končanem ogledu smo se na grajskem dvorišču zadržali ob domačih dobrotah in druženju.

Izlet smo nadaljevali v vinski kleti družine Kerin nad Krškim, kjer smo spoznali, koliko truda je treba vložiti v zlato kapljico od trgatve do trenutka, ko jo zaužijemo v kozarcu. Za prijetno razpoloženje je poskrbel gospodar s harmoniko in verzi Toneta Pavčka. Kljub veselemu razpoloženju pa so nam misli ves čas uhajale k ljudem, ki so bili tako nasilno iztrgani z rodne grude in so trpeli pod nacizmom in fašizmom. Želimo si le to, da se taki časi ne bi nikoli več ponovili in da tega ne bomo dovolili, čeprav fašizem po vsem svetu tako ali drugače spet dviga glavo.

Jože Ogrizek

Murska Sobota:

Do 19. maja je bila v razstavnih prostorih Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota na ogled potujoča razstava slovenske arhivske dediščine pod delovnim naslovom »Arhivi – zakladnice spomina«, ki sta jo skupaj pripravila Pokrajinski arhiv Maribor in prej imenovana kulturna ustanova. Devet slovenskih arhivov namreč hrani približno 75 kilometrov gradiva, izjemno bogastvo pisne kulturne dediščine, ki sega od druge četrtine 9. stoletja do današnjih dni. Na tej razstavi so si lahko obiskovalci na 25 panojih ogledali reprodukcije več kot 140 dokumentov, ki segajo od 9. stoletja do leta 1990. Vsak dokument so spremljali naslov, čas nastanka in kratek vsebinski opis. Za popestritev več razstavnih panojev je bilo poskrbljeno z digitalnimi projekcijami.

Ker je v vmesnem času razstave bil tudi 9. maj – dan zmage nad fašizmom in nacizmom, ko je pri veličastnem Spomeniku zmage sredi Murske Sobotice na Trgu zmage vsako leto primerna slovesnost s prisotnostjo visokih predstavnikov Ruske federacije kot tudi novonastale države Ukrajine, je v eni izmed razstavnih vitrin pritegnil pozornost plakat iz leta 1945, ki je 12. avgusta 1945 vabil širše množice k odkritju Spomenika zmage. Zasnoval ga je ruski arhitekt Arončik, statui vojaka Rdeče armade in slovenskega partizana (lik prikazuje partizana, predstavnika SNOS leta 1945 v Murski Soboti, akademskega slikarja Nandeta Vidmarja) pa sta izdelala kiparja brata Kalin.

Besedilo in foto: Filip Matko Ficko

Zakaj praporščaki odidejo pred koncem proslave?

Vsako leto na Nanosu poteka proslava v počastitev prvega spopada primorskih partizanov z italijanskim okupatorjem 18. aprila 1942, znanega kot nanoška bitka, v kateri je kot komandir Vojkovega voda sodeloval legendarni partizan Janko Premrl - Vojko. Kot rednega obiskovalca te proslave me izredno moti predčasen odhod praporščakov s prizorišča, in to tik pred koncem te imenitne

prireditve, ko vedno zaigrajo in zapojemo našo primorsko himno Vstajenje Primorske. Vem, da starejši ljudje težko dalj časa stojijo, a vem tudi, da organizator vsako leto uredi sedišča za praporščake, ki lahko skoraj vso proslavo sedijo. Organizatorjem te proslave svetujem, da pustijo praporščake do konca na prostoru za prireditve.

Z iskrenim ponosom bodo s svojimi prapori vsi častno počastili tudi konec prireditve, ki se vedno konča z našo himno.

Andrej Škapin, Gibanje Puntarji

Ob »primorski himni«

Pogosto spremljam proslave, še posebno na Primorskem in drugod, na katerih zaigrajo in zapojejo našo primorsko himno »Vstajenje Primorske«. Moti me to, da prisotni ne vedo, kdaj se vstane in izkaže čast tej himni. Nikoli se tega ne naredi na začetku himne,

kot to počne mnogo ljudi, temveč šele ob zadnji kitici, ki se začne z velikimi črkami v rdeči barvi – refrenom – na sliki: »Vstala Primorska si v novo življenje ...« Upam, da bo to moje priporočilo pozitivno sprejeto in v prihodnje povsod upoštevano. Hvala.

Andrej Škapin, Gibanje Puntarji

Kako naprej z državo blaginje

Konec aprila (24. aprila 2017) je avtor Mitja Gaspari v Dnevniku objavil zanimivo razmišljanje, ki je po mojem mnenju pomemben razmislek o sodobnih družbenih razmerah, čeprav je namenjen tudi vsebinskemu razmišljanju pred državnozbornimi volitvami.

Če povzamem njegova razmišljanja, kot sem jih razumel, avtor poudarja predvsem pomen in vpliv finančnega kapitala in velikih mednarodnih korporacij na sodobna družbena dogajanja. Vsebinsko razgalja ideologijo neoliberalizma, ki omejuje vlogo države, in hipotezo, da bo trg urejal tudi družbene razmere. Posledice takšne politike poznamo: povečujeta se družbeno razslojevanje in premoženjska neenakost. V procesu deindustrializacije se zmanjšujejo stalna zaposlitev, vloga sindikatov in pomen civilne družbe. Zaradi odsotnosti družbenega soglasja med delom in kapitalom ponujajo subjekti kapitala povečanje in prevlado privatizacije javnih in socialnih dejavnosti. Kot tendenca je ta pojav prisoten tudi v Sloveniji.

Oceno družbenih in političnih razmer, ki jih širše utemeljuje Gaspari, v celoti podpiram. Njegova uporaba termina »država blaginje« se mi zdi zelo posrečena. Čeprav so o njej vsebinsko razmišljali že številni avtorji v preteklosti, jo sprejemam tudi kot nujno sodobno ravnanje politike. Zdi se mi, da termin ni obremenjen s prejšnjo vsebino dogajanja v naši družbi. Osebnost bi dodal, da vsebuje elemente naše ustavne ureditve, ki poleg političnega pluralizma sprejema kot osnovo tudi lastninski pluralizem.

To splošno pravno vsebino razumem kot osnovo za nujne družbene spremembe in reforme. Kapitalizem je kot sistem v krizi, saj je zastopnik izključno zasebno lastninske usmeritve. Prepričan sem, da sta takšnega mnenja tudi večina intelektualne srenje in predvsem mlada generacija. Prav tako prevladujejo ocene, da je reforme treba izpeljati postopno. Revolti ogroženih so seveda mogoči in bi verjetno pospešili reforme v sistemu in zlasti glede sprememb v tekoči politiki.

Prihodnji državni organi bi morali, kot ugotavlja Gaspari, predlagati davčne reforme v korist blaginje večine državljanov. Osebnost razumem takšno usmeritev kot nujno. Vendar je treba istočasno preprečevati in onemogočati zlorabe in izigravanje sistema v korist neupravičenega in celo kaznivega prisvajanja.

Blaginja države oziroma večine državljanov mora postati prevladujoča družbena vrednota. O tem bi veljalo obširne-

VSTAJENJE PRIMORSKE (Lev svelek- zorin / Rado simoniti)

Nekdaj z bolešijo smo v sebe zaprli
svoje ponižanje, svoje gorje,
krik maščevanja na ustnih zatrlji,
ga zakopali globoko v srce.

Toda glej, planil vihar je presilen,
kot pajčevine razlrgal okov,
šinil je zopet žar novega dneva,
lja do poslednjih primorskih domov.

Strojnice svojo so pesem zapele,
zrak je prelreslo grmenje lonov,
širne poljane so v ognju vzplamtele,
klic je svobode vstal sredi gozdov.

**VSTALA PRIMORSKA SI V NOVO ŽIVLJENJE,
Z DVIGNJENO GLAVO KORAKAJ V NOV ČAS!
V BORBAH, PONIZANJU, ZMAGAH, TRPLJENJU
NAŠLA SI KONČNO SVOJ PRAVI OBRAZ!**

je razpravljati in odločati tako na lokalni, podjetniški kot na državni ravni. Država je, kot številni ugotavljajo, z ukinitvijo Službe družbenega knjigovodstva (SDK) opravila lastno kastracijo in zaradi tega zmanjšala vpogled v dejavnost različnih subjektov, ki ni v skladu z zakonitostjo, državno politiko in v interesu večine državljanov.

Lastninski pluralizem poudarjam kot splošno usmeritev v družbenih reformah iz več razlogov. Slovenci imamo glede te usmeritve svojo zgodovinsko izkušnjo. Krek in njegovi sodelavci so v prejšnjih zgodovinskih in gospodarskih krizah podpirali združništvo in hranilništvo kot obliko pluralnih lastninskih odnosov. Znani so primeri iz drugih držav (Julijska krajina). Na svetu obstaja že več kot ena desetina podjetništva, ki je zasnovano na pluralnih lastninskih odnosih sodobnih rešitvah, ki so tudi ekonomsko uspešne, saj je to vsebinsko načelo prvi pogoj novih odnosov in rešitev.

Osebnostni pluralizem podpiram zaradi tehnološkega in znanstvenega napredka. Odgovoriti si moramo, kdo primarno oziroma večinsko omogoča rast dodane vrednosti. Eden od odgovorov je, da to omogočata kapital in delo. Po znanih podatkih pa ustvarjata dodano vrednost v svetovnem družbenem proizvodu kapital s 14 odstotki in delo – fizično in umsko – s 86 odstotki. Na podlagi takšnega podatka se vprašamo, kako pa sta dejansko razporejeni družbena in državna oblast. Odgovor poznamo.

Gaspari poleg davčne reforme od prihodnje vladne strukture pričakuje povečana vlaganja v javno izobraževanje in zdravstvo. Prav tako ocenjuje, da se je v sedanjem evolutivnem procesu srednji sloj opredelil za investicije za izboljšanje javnega izobraževanja in zdravstva.

Verjamem, da se je del srednjega sloja opredelil v tem smislu. Toda srednji sloj na žalost doživlja, podobno kot večina delavstva, prevlado ideologije neoliberalizma. Velik del izobraženstva, zlasti mlajši, je potisnjen v grobe mezdne odnose. Postaja del delovne sile, ki naj pripomore h konkurenčnosti kapitala in drugim vsebinam tega sistema. Ocenjujem, da takšne razmere pripomorejo, da srednji sloj izgublja družbeni pomen. To pa ni v interesu kapitala. Vse bolj izobražena struktura slovenskega prebivalstva želi sodelovati v podjetniškem in javnem življenju. Številni slovenski podjetniki prav tako ocenjuje, da je uspešnost njihovih podjetij v veliki meri odvisna od sodelovanja zaposlenih v procesu proizvodnje in upravljanja. Poudarjajo, da brez inovativnosti zaposlenih ne bi bili uspešni. Zato sodobni podjetniki uveljavljajo vsebine soupravljanja solas-

tništva in druge nove oblike sodelovanja, ki zaposlene spreminjajo v sodelavce. Taka vsebina odnosov pomeni tudi uveljavljanje univerzalnih človekovih pravic in so del reform v podjetništvu. Bi se pa seveda morale take demokratične in človeške prvine uveljavljati tudi na lokalni in državni ravni.

Andrej Marinc, Ljubljana

Svojega rdečega srca ne tajim

V časopisu Dnevnik sem 2. junija objavil tale svoj preblisk: *Svojega rdečega srca jaz ne tajim, a enoumja ne trpim! Naj bo enoumje z leve ali z desne, ljudi razdvaja in jih dela prav po pasje besne!*

Saj izkušnje kažejo, da enoumje na koncu vodi v brezumje! Na ta moj preblisk se je v Nedeljskem dnevniku odzval Janez Musek iz Celja, njegovega odziva sem se zelo razveselil, ker je mlajši od mene in vojnih grozot ni doživljal tako kot jaz, ki bom julija dopolnil 83 let. Njegov prispevek kaže na to, kako pomembna je pri vzgoji otrok vloga staršev in okolja, v katerem živijo. Sam sem neizmerno hvaležen usodi, da mi je naklonila tako narodnozavedne in svobodoljubne starše in tudi tako okolje – knapovske rdeče revirje, ki so tudi prispevali delež k moji vzgoji v svobodomiselnega in samozavestnega človeka. Moji starši so imeli že v Kraljevini Jugoslaviji težke izkušnje s politiko, ko so se ljudje med seboj delili na liberalce in klerikalce. Moj oče in mati sta bila oba socialisti, občutljiva in sočutna, vedno na strani ponižanih in razžaljenih ter trpečih zaradi krivic in socialne stiske.

Moja mati je bila iz kroga Josipa Rusa, oče pa iz kroga Edvarda Kocbeka. Oba sta bila zelo cenjena pri ljudeh. Spoznala sta se v Trbovljah, kjer sta se poročila in sem se jima leta 1934 rodil jaz. V svojem življenju sem spoznal veliko pomembnih ljudi, ki so mi za vedno ostali v spominu. Z nekaterimi od njih sem se tudi osebno srečal. Celo z maršalom Titom, predstavljen sem mu bil v Radomljah v gostilni Pri Špornu. Bil sem še študent pravne fakultete in zanimalo ga je, kje sem služil vojsko, pa sem mu odgovoril, da še nisem. On pa me je vprašal, kaj čakam. Odgovoril sem mu, da čakam razorožitev, on pa se je nasmehnil in rekel, da bom čakal razorožitev, a v tem času dočakal tudi služenje vojaškega roka. V vojsko sem bil vpoklican leta 1964 in kot absolvent pravne fakultete sem služil le eno leto v 13. proletarski brigadi Radeta Končarja na Reki. Kakšen človek sem bil, dokazuje tudi ocena, ki jo imam napisano v vojaški knjižici in se glasi: »Vojak je mi-

ren, odkritega značaja, pri delu natančen in vztrajen. Vojaško strokovno izobrazbo je obvladal odlično, moralnopolitično izobraževanje je vodil odlično. Odnos do nadrejenih in podrejenih ima odličen. Je discipliniran, zato je večkrat predstavljen kot vzor.«

Ob tem poudarjam, da bom vse do svoje smrti zvest prisegi, ki sem jo dal kot vojak. To sem dokazal tudi kot vzgojitelj v dijaških domovih, ko sem delal z učenci iz vseh republik nekdanje Jugoslavije. Eni so bili verni, drugi pa ateisti. Jaz pa sem poudarjal, da je lastnost dobrega človeka človekoljubje – dobro srce in sočutna vest. Usoda je nanescila, da sem že kot otrok v najnežnejših letih spoznal muslimanko po imenu Sadiko, ki so jo Nemci kot partizanko ujeli na Kozari in je niso ustrelili, ampak so jo pripeljali v Zagorje in jo dali v naše stanovanje, pozneje pa jo je nemški oficir poslal v Nemčijo, kjer so imeli njegovi svojci hotel, in je bila potem tam za hišno pomočnico. Tam jo je tudi doletela smrt, ko so mesto bombardirala zavezniška letala. Dokler je bila pri nas, je vsak večer sedala na mojo posteljo in mi pela.

Tudi kot vzgojitelj sem že v svoji prvi službi v Domu tehniške srednje šole v Ljubljani, od koder sem odšel na služenje vojaškega roka, delal z učenci, katerih starši so bili žrtve vojnega nasilja. Soočen sem bil z zelo tragičnimi zgodbami o tem, kaj vse so doživljali med vojno.

Za svoje vzgojno delo sem leta 1977 dobil pomembno priznanje Skupnosti domov učencev srednjih šol tedanje Socialistične republike Slovenije za nesebično in požrtvovalno delo ter dosežene uspehe pri razvijanju vzgojne dejavnosti v dijaških domovih, kot piše na tem priznanju. Vzgal sem v domoljubju in svobodoljubju, zlasti pa v bratstvu in medsebojni solidarnosti.

Danes se mi najbolj gnusita dvoličnost ljudi in hinavščina. Nekateri bi se še vedno šli revolucijo, drugi pa kontrarevolucijo – namesto da bi končno že zavladal mir med nami in miroljubno sožitje vernih in ateistov. Nekateri v negativni luči prikazujejo Zvezo borcev za vrednote NOB – ali se ne zavedajo, da brez nje ne bi bilo osvobojene Primorske, priključene Sloveniji? Jaz sem in ostajam ponosen član Zveze borcev za vrednote NOB. Po zaslugi takih, kot je tudi legendarni partizanski komandant Franc Sever – Franta, rdeča zvezda še žari in bo tudi žarela. In za take, kot je on, veljajo misli Otona Župančiča, ki je napisal: »Bodočnost je vera! Kdor zanjo umira, se dvigne v življenje, ko pade v smrt!« Taki, kot je on, so nepozabni, bojeval se je za lepšo prihodnost in bil pri tem tudi meni in mojim potomcem svetel zgled.

Metod Škerjanec, Ljubljana

Peter Kuchar

V 88. letu starosti je konec maja po dolgi in težki bolezni umrl Peter Kuchar st. iz Železne Kaple. Kuchar je bil do svoje upokojitve direktor lesnega oddelka tovarne celuloze Obir, dolga leta je bil predsednik Zveze koroških partizanov in prijatelj antifašističnega odpora, že nekaj let pa je bil njen častni predsednik. Ime te organizacije odseva tisto, kar je bilo tesno povezano z njegovimi vseživljenjskimi prizadevanji, namreč s poglobljanjem zavesti o prispevku koroških partizank in partizanov k osvoboditvi Avstrije. Bil je tudi dolgotrni predsednik domačega Slovenskega prosvetnega društva Zarja in odbornik Zveze slovenskih zadrug. Vse življenje si je prizadeval za poglobljanje zavesti o prispevku koroških partizank in partizanov k osvoboditvi.

Peter Kuchar je bil kurir v partizanskem odporu od leta 1943. Maja leta 1945 je bil ranjen. Kot mlad fant, sprejemljiv za dogajanje v družbi, je z zanimanjem spremljal pogovore med odraslimi. Začutil je, da je odpor koroških Slovencev po

širini in organiziranosti edinstvena oblika oboroženega odpora proti nacizmu. Kot pričevalec je mladim pogosto govoril o odporu in osvoboditvi.

Po vseh grozotah, ki jih je doživel kot partizan in borec za svobodo, in po vseh travmah brez psihološke pomoči, ki je danes tako samoumevna, je

Peter Kuchar zavihal rokave in začel delati. Kmalu se je poročil, v zakonu z ženo Hani sta se rodila dva otroka. Bil je narodnjak v pravem smislu besede. Izhajal je iz revnih socialnih razmer, politično srce mu je zato bilo na levi strani. To pa ga pa ni oviralo, da ne bi hodil v cerkev in pel v cerkvenem zboru, v zboru Prosvetnega društva Zarja, v lovskem zboru in združenih zborih. Kucharja smo videli povsod: na demonstracijah za dvojezične table, na kulturnih in manifestativnih prireditvah, na prireditvah Zveze slovenskih izseljencev, še posebno mu je bila pri srcu Zveza slovenskih žena, v kateri je bila odbornica tudi njegova Hani. Le redkokdaj je manjkal na praznovanju mednarodnega dneva žena.

Posebno pomembno mu je bilo slovensko gospodarstvo, hotel Obir je bil njegov projekt, čezmejno sodelovanje pa stalnica njegovega dela. Prav zaradi tega se je tako vneto zavzemal tudi za zgraditev Pavličevega sedla kot nove, hitrejše povezave do Logarske doline in še naprej. Bil je zgodnji glasnik evropskega zблиževanja in združevanja ter preseganja meja, je med drugim v govoru ob njegovem slovesu poudaril Marjan Šturm, predsednik Zveze slovenskih organizacij.

Ob svojem 70. rojstnem dnevu leta 1999 je Peter Kuchar vzel pod drobnogled obdobje po koncu druge svetovne vojne. Če so bile izkušnje nemalokrat bridke, pa se je Kuchar po koncu šolanja v Nišu, Mariboru in Ljubljani, kjer je končal gozdarski tehnikum, vključil v kulturno, politično in gospodarsko življenje v svoji domači občini, Železni Kapli. Od 1952 do upokojitve je bil na ključnih položajih v lesnem gospodarstvu, med drugim je bil tudi direktor lesnega oddelka v tovarni Obir na Rebrci.

Peter Kuchar je v pogovoru z novinarjem Andrejem Moharjem leta 1999 izrazil tri želje. Ob splošnih, ki jih izražamo ob obletnicah, je z mislijo na razhajanja in trenja v vrstah slovenske narodne skupnosti na prvo mesto postavil željo, da bi koroški Slovenci bolj spoštovali drug drugega in da bi bili tako enotni kot v obdobju protifašističnega odpora.

Pogum in dejanja, ki so odsevali osebnost Petra Kucharja, je na njegovi zadnji poti predstavil Matjaž Kmecl, podpredsednik ZZB NOB. Med drugim je poudaril, da je bil Peter Kuchar eden izmed tistih svobodoljubnih in domoljubnih Slovencev, ki so si leta 1941 upali, »kar si je takrat le malokdo v Evropi: uprli so se ponorelemu in divjaškemu nacifašizmu – tu na Koroškem, kjer je bila med drugim ustanovljena prva zveza nacističnih učiteljev na ozemlju poznejšega rajha, še posebej – tu je bilo, saj vsi vemo, že govoriti slovensko smrtno nevarno in zato junaško dejanje.

Peter Kuchar se je rodil 19. avgusta 1929 v Železni Kapli. Ob njegovem 80. rojstnem dnevu leta 2009 je založba Drava v zbirki *Knjige proti pozabi* izdala njegovo knjigo spominov *Pesem in pelin mojih gozdov*.

Zveza koroških partizanov

Niko Lukež

Konec marca smo se v Ljubljani poslovili od našega sodelavca in veterana NOB, tovariša Nika Lukeža. Rodil se je v Ljubljani očetu trgovskemu potniku in materi gospodinjji. Z bratom in sestro so živeli skupaj s petčlansko stričevno družino. Ker je bil očetov zaslužek negotov, je bila stričeva železničarska plača osnova njihove eksistence. Zato so morali velikokrat menjati stanovanje – ustalili so se za Bežigradom.

Leta 1943 je Niko končal meščansko šolo in se nato vpisal v srednjo tehnično šolo, vendar so jo ob začetku šolskega leta zasedli okupatorji in vanjo naselili zloglasno enoto slovenskega domobranstva. Zato šole ni končal. Že pred vojno

se je vključil v telovadno društvo Sokol za Bežigradom, med vojno pa se je vključil v delo OF in kot mlad fant prevzemal odgovorne naloge v raznih akcijah OF v Ljubljani. Sodeloval je tudi v enoti narodne zaščite za Bežigradom.

Takoj po vojni je končal trimesečni učiteljski tečaj in se javil v učiteljsko službo na Primorskem. Delal je kot učitelj v Gornji Branici, nato pa na Colu ter kot referent za prosveto na okraju Solkan in v Postojni. Tam je bil tudi urednik časopisa Primorske novice, ki je izhajal za celotno Primorsko. Sodeloval je tudi na delovnih akcijah za zgraditev Nove Gorice. Na Filozofski fakulteti je končal študij zgodovine. Delal je na različnih položajih v republiških in mestnih družbenih organizacijah. Med drugim je bil predsednik SIS za izobraževanje v Ljubljani, podpredsednik mestne skupščine Ljubljana in predsednik občinske skupščine Ljubljana Moste - Polje. Več let je bil predsednik verskih komisij na republiški, mestni in občinski ravni v Ljubljani. Bil je predsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije in član zveznega vodstva te organizacije. Aktivno je bil vključen v organizacijo splošnega ljudskega odpora v Ljubljani in komisar pokrajinskega poveljstva Teritorialne obrambe.

S posebnim zadovoljstvom je opravljal naloge ravnateljice osnovne šole v Polju, v okviru katere je bilo kar šest podružnic. Svoje znanje je rad prenašal na sodelavce in mlajše kadre. Osebo je bil skromen, pošten in dosleden, človek z veliko mero razumevanja za sočloveka in solidarnost, zaradi česar je bil velik človek. Z velikim občutkom za ljudi je znal najti ravnotežje med potrebami ljudi in krajev, zato je bil v vseh delovnih okoljih priljubljen in zelo spoštovan.

Vseskozi je deloval tudi v organizaciji ZZB, posebno v KO ZB Zelena jama, ter v občinski organizaciji ZZB Moste - Polje, vodil je aktiv medvojnih aktivistov OF v Ljubljani. Ko so po osamosvojitvi v Ljubljani nekateri oblastniki hoteli rušiti spomenike NOB in izničiti vse, kar je bilo med NOB v Ljubljani, se je takim težnjam takoj javno uprl. Ustanovil je društvo za ohranjanje spomenikov v Ljubljani, katerega predsednik je bil, vse dokler mu je zdravje dopuščalo. Tudi v času, ko so na pohodu laži, potvarjanje zgodovine, sovraštvo in maščevanje, je ostal zvest svojemu prepričanju, ki ga je gradil v NOB in ob našem skupnem delu.

Julijana Žibert

Emil Miljo Grgič

Generacija ljudi, ki je na svoji koži doživela drugo svetovno vojno in se je v prvi vrsti bojevala proti nacifašističnemu okupatorju, se žal redči. Sredi maja so se na Padričah nad

Trstom poslovili od zadnjega v vasi živečega partizana, Emila Milja Grgiča. Miljo, ki je 3. maja praznoval 93. rojstni dan (letnik 1924), je med drugo svetovno vojno sodeloval v NOB. Z njim smo se na dolgo pogovorili pred tremi leti, ko je Padričar (bil je tudi najstarejši vaščan) upihnil 90

svečk. Pogovor je bil objavljen v Primorskem dnevniku. Miljo, ki je doma imel še shranjene hlače iz časov partizanstva in jih je vsakič ponosno razkazoval prijateljem, se je tedaj spominjal hudih bojev na Krnu.

Pred odhodom v partizane je služil vojaški rok v posebnih bataljonih italijanske vojske najprej v Aquili in nato v letalskem oporišču pri Foggii v Apuliji. Po razpadu Italije se je vrnil v rojstno vas in se je na začetku leta 1944 pridružil partizanom. Milja so kot nekatere druge Padričarje vključili v Gregorčičevo brigado, ki je delovala na območju Trnovskega gozda. Takrat 20-letni Miljo je preživel nekaj hudih bojev z okupatorjem. Nikoli ni pozabil izdaje ob prečkanju Soče: »Morali smo čez reko. Vodnik nas je izdal. Peljal nas je naravnost v nemško zasedo. Jaz sem bil skoraj ves v vodi, ko so začeli streljati na nas. Obrnili smo se in uspelo nam je skočiti iz vode, toda sam sem se zagozdil v blato. Rešil sem se le s pomočjo mitraljeza. Med prečkanjem Soče je umrl sovaščan s Padrič.«

Miljo se je ponosno spominjal zadnjih dni vojne. »V Bazovici je bila huda bitka s številnimi mrtvimi. Cerkev je bila polna trupel. Na dan pred 1. majem 1945, bilo je popoldne, so prvi tanki prišli na Padriče iz smeri Bazovice. Najprej eden, nato se je pridružil še drugi, potem pa tretji in četrti. Iz tanka je skočil na cesto tankist in me v srbohrvaškem jeziku vprašal, kje je cesta za Trstu. Bili smo presrečni. Pokazal sem jim pot. 'Samo tu, čez hrib (Globojner, op. av.) in videli boste morje,' sem jim dejal. Tudi jaz sem skočil na tank in se odpeljal proti Trstu. Po Dražci smo se odpeljali proti Bomblju (Montebello), kjer smo zavzeli tamkajšnjo vojašnico. V naslednjih dneh sem z mitraljezom stražil pri Oberdankovem trgu. Po štiridesetih dneh smo se žal morali umakniti v Sežano. Srbski soborec me je med umikom, ko smo se povzpeli proti Opčinam, zaprosil, naj vržem še eno svetlobno raketo, da še enkrat vidimo naš Trst,« se je spominjal Miljo.

Po vojni je še nekaj mesecev služboval v jugoslovanski

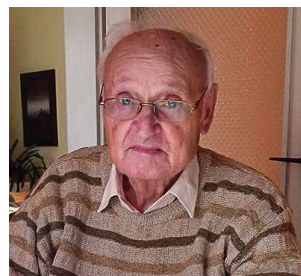
vojski, v kateri je deloval kot kuhar najprej v Sežani, nato v Mariboru. Leta 1946 se je Miljo vrnil domov in se poročil z Lidijo Cotic iz Fernetičev. Zaposlen je bil najprej kot mizar pri Goldonijevem trgu, nato je na Padričah odprl prodajalno za gradbeni material. V zadnjih letih je Miljo užival v družbi treh vnukov in dveh pravnukov, ki jim je bil nono v velik ponos in se ga bodo spominjali v najlepši luči. Grgič je bil do zadnjega dejaven v vseh vaških organizacijah in je bil dolgotletni član Zadrुžne kraške banke. Miljo zdaj počiva v domači slovenski zemlji, ki jo je neizmerno ljubil. Spomin nanj še dolgo ne bo zbledel.

Jan Grgič

Franci Korelc

Ko se poslavljamo od častnega občana občine Kočevje Francija Korelca, se hkrati poslavljamo od neke dobe, ki je vtisnila pečat našemu območju. Franci se je rodil v Mokronogu, sredi vinskih goric, ki jih je v svojih pesmih tako poetično opeval Tone Pavček. Vendar pa bi težko trdili, da je bila poetična tudi Francijeva mladost, saj jo je na pragu polnoletnosti pretrgala druga svetovna vojna. V starosti, ko bi pravzaprav moral uživati najlepša in najbolj brezskrbna leta življenja, je bil prisiljen prezgodaj odrasti.

Komaj sedemnajstleten se je leta 1943 pridružil očetu in bratu v partizanih, kjer je bil dva meseca pred koncem vojne hudo ranjen. Zadnje dni vojnih viher je tako preživel v ameriški vojaški bolnišnici v Italiji. Leta 1948 je prišel v Kočevje, ki se je takrat šele začelo postavljati na noge po vojnih opus-

tošenjih, a je postalo in ostalo njegov dom, kraj, kjer si je z družino ustvaril existenco in ga vzljubil. V povsem razrušenem mestu je bil Franci Korelc med tistimi, ki so se z obilico volje in zagnanosti lotili obnove mesta in okolice. Kot sodelavec uprave mestnih podjetij je med drugim pripravil sana-

cijski program kočevskega gostinstva, v naslednjih letih pa je kot podpredsednik planske komisije okrajnega ljudskega odbora Kočevje sodeloval pri obnovi porušenih šol.

Njegovo življenje ostaja neločljivo povezano s kočevskim rudnikom, kjer je leta 1960 nastopil službo direktorja. To so bili lepi in težki časi. Po eni strani so pod Korelčevim vodstvom v premogovniku izvedli številne izboljšave, se modernizirali in dosegli visok delavski standard tako na plačnem kot na bivalnem in drugih področjih, po drugi pa so se kmalu začeli kazati znaki konca, saj so zaloge premoga začele pojemati.

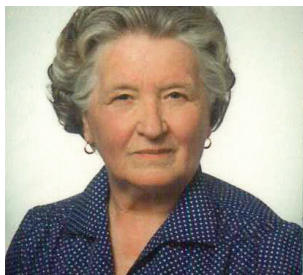
Za direktorja Korelca to ni pomenilo le, da se je moral ob vsakodnevnem delu ukvarjati še z nemirom med zaposlenimi, temveč je bilo treba poiskati tudi rešitve za čas po premogovniku. Zato se je leta 1972 podjetje Rudnik Kočevje združilo z Itasom, Franci Korelc pa je prevzel krmilo tako nastale delovne organizacije. V naslednjih letih je skrbel za razvoj Itasa, ki je takrat dobil nove proizvodne prostore, hkrati pa pripravljal vse potrebno za zaprtje rudnika in pre-zaposlitev odvečnih delavcev. Navezanost na premogovnik je ostala in tako v zadnjih letih ni zamudil niti enega srečanja nekdanjih rudniških zaposlenih v Pokrajinskem muzeju Kočevje, tudi lani ne. Manj srečen je bil njegov kratkotrajni izlet v republiško politiko, saj se v času, ko je bil poslanec v go-

spodarskem zboru tedanje skupščine, tudi on ni mogel izogniti posledicam političnega preobrata, ki je odnesel Staneta Kavčiča in njegovo liberalno ekipo. Ko mu je leta 1977 potekel direktorski mandat v Itasu, se je zaposlil v Gospodarski zbornici Slovenije, kjer se je tudi upokojil. Po upokojitvi si je lahko več časa vzel tudi za društveno in drugo delo doma, med drugim je bil vrsto let predsednik ZZB NOB Kočevja.

Sledi, ki jih je na Kočevskem za seboj zapustil Franci Korelc, so številne in opazne, ne samo na omenjenih, temveč tudi na drugih področjih, kot denimo pri graditvi Doma telesne kulture, ki jo je kot predsednik organizacijskega odbora vodil v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ter še marsikje. Občina Kočevje ga je zaradi njegovega prispevka k razvoju družbe, utrjevanju miru ter razvoju in ugledu lokalne skupnosti leta 2007 imenovala za svojega častnega občana. **Vladimir Pribelič** (povzeto po govoru ob slovesu)

Pavla Zupan Plavc

Sredi oktobra lani se je za vedno poslovila Pavla Plavc, rojena kot Pavla Zupan 11. junija 1928 na Bizeljškem. Že 11. novembra leta 1941 so jo skupaj s starši, bratoma in sestro nemške okupacijske oblasti izgnale z doma, najprej v zbirno taborišče Rajhenburg, današnje Brestanico, od tam pa skupaj z množico sokrajanov in drugih Slovencev najprej v taborišče Frauenstein Erzgebürg, nato pa v taborišče Lössnitz. Družina se je domov vrnila šele maja 1946.

Pavla se je nato šolala na državni kmetijsko-gospodinjki šoli v Poljčah pri Lescah, kjer je od skupno 15 učnih predmetov kar deset opravila z odliko. Septembra leta 1948 se je poročila in rodila dve hčeri. Šele 30. decembra 1992 je

prejela potrdilo, da je bila res izgnana in da se je junija 1945 kot izgnanka vrnila v domovino. Posledice izгона in neprižnavanje krivic, ki so se zgodile izgnancem, je občutila vse življenje.

8. julija 1962 se je s svojo družino udeležila odkritja spomenika izseljencem v Brestanici, kamor se je pogosto vračala, prav tako pa se je udeleževala vsakoletnih spominskih slovesnosti izgnancev v Dobovi in drugje. Leta 1996 je Maca Jogan z njo v Večeru objavila serijo pogovorov pod naslovom *1325 v metežu izgnanstva*.

Anica Mele - Zalka

Sredi maja nas je presenetila žalostna vest, da je umrla naša cenjena članica ZZB za vrednote NOB, Anica Mele - Zalka. Še 23. aprila smo sodelovali pri odkritju spominskega obeležja medvojnima partizanskima tehnikama Trilof in Donas.

V spominu nam ostajata njen veseli, optimistični nasmeh in sproščen pogovor. Anica Ožbolt, poročena Mele, se je rodila 15. julija 1921 v skromnih družinskih razmerah v Prezidu. Njena življenjska pot je bila izredno bogata. V cvetu mladosti se je znašla v vrtincu druge svetovne vojne in se odzvala klicu OF slovenskega naroda na oborožen odpor. Junija leta 1942 je stopila v partizane z ilegalnim imenom Zalka. Bila je borka Zidanškovega bataljona Notranjskega odreda in nato Kočevskega odreda. S to enoto je doživela veliko italijansko roško ofenzivo. Bataljon je deloval na ope-

rativnem območju italijanskih enot divizije sardinskih grenadirjev, XI. grupacije GaF (Guardia alla Frontiera) iz XI. armadnega korpusa ter enot GaF iz 5. armadnega (reškega) zbora, ki je prek Gorskega Kotarja segel na območje Babnega Polja do Podgore v Loški dolini. Tedaj je okupator angažiral tudi prve enote MVAC – vaške straže, imenovane bela garda. Že sredi ofenzive pa je bil 27. avgusta 1942 nad Babno Polico ustanovljen Loški odred. Zalka je bila vključena v znamenito žensko četo, ki sta ji poveljevali Fanika Škrbec, poročena Črnugelj, in Mira Kroneger, poročena Bračič, pozneje Mihevc. Odred je že na začetku septembra izvedel uspešno akcijo na belogardistične vaške straže in italijansko postojanko v Starem trgu, hkrati pa je odvedel partizanske družine v partizane. Zelo odmeven pa je bil tudi spopad nad Babno Polico, v katerem so se borke ženske čete zelo izkazale.

Zalka ni odšla z Loškimi odredom na Primorsko. Vključena je bila 2. notranjski odred in nato v Šerčerjevo brigado. Po

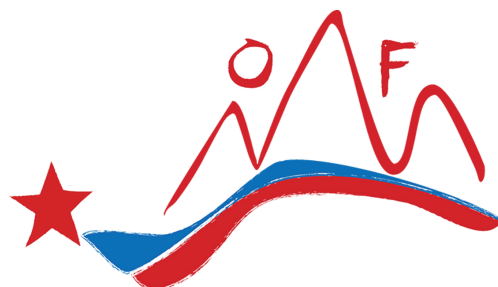
kapitulaciji Italije je bila nekaj časa v prištabni enoti 14. divizije. Med veliko nemško ofenzivo, ko se je brigada v izredno težkih razmerah izvijala in prebijala v javorniških gozdovih, je Zalka zbolela in se zdravila v SVPB – Snežnik. Po ozdravitvi je ostala na

Notranjskem in v notranjsko-ribniškem okrožju kot aktivistka OF. Bila je tudi sekretarka AFŽ v okraju Loška dolina. Jeseni 1944, ko je bila znova ustanovljena Narodna zaščita, je postala njena članica. S to enoto je 13. marca 1945 v Babnem Polju doživela zločinsko evforijo domobrancev zloglasnega Rupnikovega bataljona, podrejenega 14. SS polku – pod poveljstvom višjega skupinskega vodja SS in generala policije dr. Erwina Roessenerja, kot odgovor na ponujeno jim amnestijo vlade Tito-Šubašič. Med napadom je bila težko ranjena v nogo, rešila se je s pomočjo soborca Lada Žnidaršiča in Ivanke Janež, poročene Jovanič, in njene mame Ivane Janežič, po domače Francetove mame, ki sta jo skrili v gospodarsko poslopje. Po odhodu domobrancev so Zalko odpeljali v Prezid in od tam v zavezniško oporišče Bari.

Po osvoboditvi se je Zalka zaposlila na ministrstvu za notranje zadeve, kjer se je tudi upokojila. Poročila se je z borcem Matijo Meletom, doma iz Grahovega.

Zalka je bila ves čas dejavna, kolikor ji je dopuščalo zdravje, v raznih društvenih in političnih organizacijah. Zelo si je prizadevala za ohranjanje vrednot NOB. Za svoj prispevek je bila odlikovana z redom za hrabrost in z redom dela s srebrnim vencem.

Tone Avsec

Izjava za javnost:

Laži in ponarejanja

Nedolgo tega je bila Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije objavljena na sejo parlamentarnega odbora za obrambo, ki se ga je skupaj z drugimi predstavniki veteranskih organizacij udeležil predsednik ZZB Tit Turnšek. ZZB je bila na seji zasuta z lažmi in žalitvami, ki naj bi jih predsednik ponižno poslušal. Ko je hotel ugovarjati, ni dobil besede. Ko se je lažnivcem kljub temu postavil po robu, ga je Žan Mahnič, predsednik odbora za obrambo, vrgel iz parlamenta. S tem je vrgel ven Zvezo borcev.

Opozarjamo vso slovensko javnost, da je početje predsednika odbora za obrambo omogočeno tudi in predvsem zato, ker sta odbor za obrambo kot tudi komisija za nadzor obveščevalnih služb v rokah ene politične stranke, kar je v nasprotju z demokratičnimi normami in omogoča zlorabe institucij nacionalno varnostnega sistema. Pri tem izgovarjanje na pravilnike in zakone ne vzdrži. Tudi Hitler se je polastil oblasti v skladu z zakoni.

Ne, dovolj je! Bobu je treba reči bob in lažnivcu, da laže.

Laži Ivana J. Janše, Franca Breznika, Žana Mahniča in Anje Bah Žibert, ki se ponavljajo, so nedostojne, nevzdržne, žaljive in pomenijo širjenje sovraštva. Žaljive so ne samo do našega narodno-osvobodilnega boja, padlih borcev in bork, ki so se bojevali skupaj z zavezniki za obstoj slovenskega naroda. Žaljive so tudi do Slovencev in Slovenk, ki so jih pobili fašisti in nacisti med drugo svetovno vojno, pobitih Judov in tudi do zaveznikov (državljanov Sovjetske zveze, Francozov, Angležev, Američanov).

Žalitive in sovraštvo so presegli vse meje dostojnosti, povsem nedopustno pa je potvarjanje zgodovine, tudi lažnivo zanikanje holokavsta. Zato smo prisiljeni obvestiti širšo evropsko javnost in politične stranke Evrope o tem za evropske norme nedopustnem ravnanju. Prav tako se čutimo dolžne o zanikanju holokavsta obvestiti judovsko skupnost v Evropi in Izrael.

Ne ugovarjamo nazorskim in političnim delitvam po strankarskih pripadnostih. To je del naše svobode.

Tisto, kar nas skrbi, so delitve na poštene in tiste osumljene kriminalnih

dejanj, na lažnive in nelažnive, na tiste, ki širijo sovraštvo med nami, in tiste, ki se temu upirajo. To so hujše delitve, ki jih ne bi smeli dopustiti. Ni mogoče dopuščati širjenja sovraštva s sklicevanjem na svobodo govora.

Novi fašizem dviguje glavo tudi v Sloveniji.

Žal pa tudi ugotavljamo in obžalujemo, da v naši družbi ob vsem tem molčijo tisti, ki bi morali biti vrhovne moralne avtoritete.

Ljubljana, 1. junija 2017

**PRESEDSTVO ZZB NOB Slovenije
Tit Turnšek, predsednik**

ZZB podprla pobudo za ustavno presojo

Predsedstvo ZZB NOB Slovenije, organizacije, ki ima nad 41.000 članov, je na seji 6. 6. 2017 obravnavalo pobudo za ustavno presojo lastninjenja družbenega premoženja. Predsedstvo je sklenilo, da podpre omenjeno ustavno presojo. »Pričakujemo, da bo Ustavno sodišče čim prej obravnavalo pobudo Skupine državljanov in zaščitilo družbeno premoženje, ki smo ga ustvarili državljanji Slovenije,« so zapisali v svoji pisni podpori.

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE od 1. do 30. junija 2017

1. Predsedstvo

6. 6. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje, sklep o razdelitvi finančnih sredstev združenjem za naloge v javnem interesu, imenovanje OO za pripravo praznovanja 70. obletnice ustanovitve ZZB, informacija s posveta predsednikov PS ZB, imenovanje člana predsedstva ZZB, odgovornega za sodelovanje s PS ZB Savinjske pokrajine, poročilo s posveta tajnikov; informacija o napisu na spomeniku žrtvam vseh vojn, finančne zadeve, rokovnik sej v drugem polletju 2017, druga medsebojna obvestila in dogovori.
- Člani predsedstva so se udeležili:**
- 1. 6. seje Pokrajinskega sveta za Savinjsko območje,
  - 3. 6. prireditve ob prazniku KS Senožeče in v spomin na padle krajanje Dolenje vasi,
  - 4. 6. slovesnosti v spomin na 24 padlih garibalincev v januarju leta 1945 na Bukovem (Idrija – Cerklje),
  - 5. 6. mednarodne konference »Soočjenje s preteklostjo – izzivi pravnega procesa v Sloveniji« v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani,
  - 7. 6. pogovora s predsednikom RS Borutom Pahorjem o državni proslavi ob obletnici priključitve Primorske k matični domovini, spomeniku žrtvam vojn v Ljubljani in udeležbi slovenske delegacije na proslavi ob dnevu zmage v Moskvi v maju 2017;
  - 8. 6. sestanka na nemškem veleposlaništvu v Ljubljani,
  - 8. 6. sprejema in slovesnosti ob nacionalnem prazniku Ruske federacije v Ljubljani,
  - 10. 6. tradicionalne proslave in srečanja »Vodenice 2017« v Kostanjevici na Krki,
  - 10. 6. spominske slovesnosti ob 72. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča v Podljubelju,
  - 11. 6. tradicionalnega srečanja članov ZB in upokojencev Posočja na Mostu na Soči,
  - 13. in 26. 6. sestanka usklajevalnega odbora članic pri Svetovni federaciji veteranov v Ljubljani,
  - 14. 6. srečanja članov Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije v Ljubljani,
  - 17. 6. prireditve ob obletnici osvoboditve nad nacifašizmom na Petri, in
  - 21. 6. sestanka s predsednikom vlade glede državne proslave ob obletnici priključitve Primorske k matični domovini,
  - 25. 6. spominskega srečanja »Pri Peršmanu« v Podpeci nad Železno Kaplo,
  - 27. 6. redne seje KODVOS-a,
  - 28. 6. sestanka o urejanju Baze 20 v Dolenjskem muzeju v Novem mestu,
  - 29. 6. sprejema in prireditve ob dnevu neodvisnosti ZDA v Ljubljani,
  - 30. 6. prireditve ZZB NOB Ljubljana ob dnevu borca v Mostecu,

2. Kolegij predsednika

Vsak torek razen prvega v mesecu

3. Komisija za zgodovino

- 8. 6. ANPI – posvetovanje o italijansko-slovenski meji, razno.

Srečanje starejših članov ZB NOB Tržič

Prvi junijski petek je Združenje borcev za vrednote NOB iz Tržiča pripravilo prvo družabno srečanje starejših članov združenja, ki so ga naslovili **90+ let**. Na druženje na Gorenjski plaži v Tržiču so povabili vse člane, ki so dopolnili 90 ali več let (teh je več kot 30).

Srečanja se je udeležilo 12 povabljenih, med katerimi je bilo kar nekaj takih, ki so bili med drugo svetovno vojno ak-

tivno vključeni v NOB. Pridružili so se jim tudi predstavniki občinske in krajevnih organizacij ZB NOB iz Tržiča. Dogodka se kljub povabilu žal nista uspela udeležiti tržiški župan Borut Sajovic in podžupan Dušan Bodlaj.

Zbrane je v krajšem nagovoru prijazno pozdravil predsednik ZB NOB Tržič Jure Jerkič. Zahvalil se jim je za dolgo-

letno sodelovanje in članstvo v organizaciji in jim zaželel vse dobro z željo, da takšna srečanja postanejo tradicionalna.

Prisotni so se ob dobri hrani in v prijetni družbi somišljenikov poveselili, poklepetali in obujali spomine. Ob koncu druženja so se strinjali, da se prihodnje leto spet srečajo.

Besedilo in foto: R. J.

Z leve proti desni stojijo: Mici Benedik, Mici Eržen, Janez Ribnikar, Stane Bodlaj, Janez Perko, Andrej Tišler, Tine Tomazin; sedijo: Zora Konič, Boža Caffin Zibler, Jožica Opalički, Stane Truden in Jože Šturm.

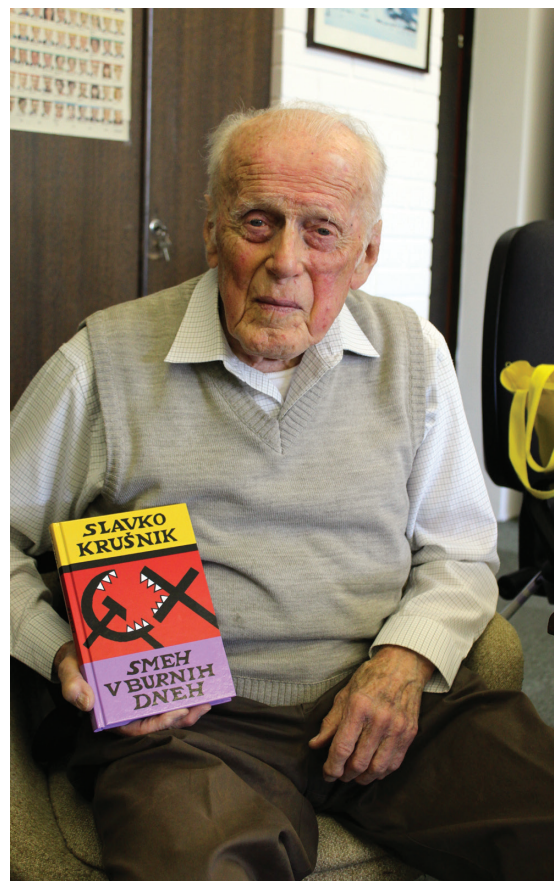
Zora Konič je dolgoletna naročnica Svobodne besede. »Vsi danes tukaj zbrani smo veliko prestali v življenju, a se kljub 90+ ne damo.«

Slavko Krušnik: Smeh v burnih dneh

Slavko Krušnik je do zdaj sam ali z založbami izdal 27 knjig, v svojem 93. letu je izdal osmo zbirko šal z naslovom *Smeh v burnih dneh*. V prvem, pripovednem delu knjige govori o svojih treh partizanskih letih in o 27 letih osamosvojitve. Med vojno je deloval v ilegalnih partizanskih tiskarnah, po vojni pa se je izučil za tiskarja in si ustvaril zavidanja vredno kariero. Bil je tehnični urednik v Knjižnem zavodu pri uredniku Mišku Kranjcu, dramaturg na Akademiji za igralsko umetnost, tehnični direktor v Tiskarni Slovenija in še bi lahko naštevali. Posebno je ponosen na to, da je bil sekretar odbora za zgraditev Poti

spominov in tovarštva okoli okupirane Ljubljane.

S svojimi knjigami šal in smešnih pripovedi želi med ljudi vnesti humorni duh in smeh, čeprav se zaveda, da časi smehu niso naklonjeni. V novi knjigi je zbral 615 novih šal. Do dogajanj po odločitvi za samostojnost je kritičen, a tudi za partizansko obdobje ugotavlja, kako in zakaj so nastajali nesporazumi. Knjigo je izdal v samozaložbi in večino naklade podaril knjižnicam po Sloveniji. Knjigo, ki ima 260 strani, je mogoče za šest evrov kupiti v antikvariatu Glavan v pasaži Maximarketa v Ljubljani.

Tit Turnšek

predsednik ZZB NOB, na slovesnosti na Jančah, 28. maja 2017

»Med NOB se je rodila slovenska država. K matični domovini smo priključili velik del Primorske in Prekmurja. Na kočevskem zboru so se poslanci odločili, da se po končani vojni kot suverena država vključimo v federacijo z drugimi narodi Jugoslavije. To je bilo potrjeno na drugem zasedanju Avnoja v Jajcu. Skupaj s partizansko vojsko pod vodstvom maršala Tita smo sami osvobodili velik del svoje domovine. Bili smo del velike zavezniške koalicije, ki so jo sestavljale liberalno kapitalistični Anglija in Amerika ter komunistična Sovjetska zveza. Ideološke razlike jih v tem skupnem boju niso prav nič motile. To ni bila ideološka ali verska vojna. Zelo jasno je bilo, kdo je sovražnik in kdo zaveznik, tega se za nazaj ne da spreminjati. Tudi zato je nesmiselno opravičevati kolaboracijo z nekakšno vojno proti komunizmu. Naš prispevek k skupni zavezniški zmagi je nesporen. Narodnoosvobodilna vojska je na območju Jugoslavije zadrževala 20 elitnih nemških divizij in veliko število kvizlinških enot, ki bi jih nacisti še kako potrebovali na drugih bojiščih. Spoštujemo preteklost, ne dovolimo ponarejanja zgodovine, toda skrbeti nas mora sedanjost.

V Evropi je prevladal neoliberalizem kot družbena in ekonomska koncepcija in služi predvsem svetovnim korporacijam, ki si prilajajo naravne vire, v prvi vrsti naftna bogastva, vodna pridejo kmalu na vrsto. Tudi pridelava hrana naj bi postala monopol svetovnih korporacij. Vsiljuje gensko spremenjeno hrano.

Pogubni rezultati neoliberalne politike se najbolj kažejo na jugu Evrope. Brezposelnost, revščina, brezperspektivnost mladih generacij, to je druga, temnejša stran današnje Evrope. Prekarnih delavcev, sodobnih sužnjev, je vsak dan več. Vsak dan več ljudi živi pod pragom revščine. Vse manjše število ljudi je vedno bogatejših in vse več je vse bolj revnih.

Vsiljuje se nam miselnost skrajnega egoizma, ki se skriva pod masko konkurenčnosti in tekmovalnosti. Pravijo: vsak naj skrbi predvsem sam zase. In še: če kdo tega ne zmore, je star, bolan, reven, brez dela, si je pač sam kriv. Ta primitivni darwinizem je prevladujoča vrednota neoliberalizma.«

Dr. Ljubica Jelušič

podpredsednica ZZB NOB, na komemoraciji v spomin na obešene talce na Proseku 28. maja 2017

»Na Proseku stojita tako spomenik padlim borcem iz tega kraja kot tudi spomenik talcem; takih talcev je bilo veliko po primorski zemlji, ni je vasi, v kateri našim rojakom ne bi bila storjena takšna ali drugačna krivica. Veliko je tudi spomenikov. Toda v minulih 73 letih smo veliko zgodb, trpljenja in predvsem vrednot pozabili. Ljudi, ki so prihajali živeti med nas iz drugih delov države, bodisi iz Slovenije ali Italije, pa tudi iz drugih držav, nismo seznanjali s tem, kar je bila naša izvirna primorska tragedija. Nismo želeli obujati vseh teh krvavih zgodb, da bi lahko živeli prihodnost. Marsikaj je bilo zamolčanega in pozabljenega tudi v družinah, iz katerih so izhajali partizani, borci, talci, interniranci. Pozaba zaradi prihodnosti. In prav tu smo morda naredili največjo napako.

Da bi vrednote svobodoljubja in spoštovanja sočloveka prenesli na nove generacije in na tujce med nami, bi morali obujati prav te zgodbe. Da bi preprečili simpatije z neofašizmom in neonacizmom, pa tudi z drugimi skrajneži, bi morali govoriti s primeri naših ubitih prednikov. To je tudi evropska travma. Pošasti novih skrajnežev hodijo po Evropi, rohnijo proti migrantom in iščejo nove sovražnike, da bi zrasli njihova pomembnost in politična teža. Sedijo v deželnih in nacionalnih parlamentih, kamor jih je naplavila demokracija volitev, sedijo v Evropskem parlamentu in v središču evropske ideje rušijo temelje združene Evrope. Mi Slovenci, ki smo dolgo živeli na obrobju Evrope, povojno stanje pa je z mejo močno zarezalo v naše narodnostno telo, smo v združeni Evropi videli tudi ideal svoje narodnostne združitve. Zato brexit ali še kakšen prihodnji exit za nas ni le tehnično pogajalsko vprašanje, ampak izgubljena prihodnost. Čim manj bo Evrope, tem manj možnosti imamo, da se združeni s svojimi sorojaki bojujemo za skupno dobro in solidarnost med narodi.«

Vsi govori so v celoti objavljeni na spletni strani www.svobodanabeseda.si

Milan Gorjanc

član predsedstva ZZB NOB Slovenije, v Zabukovici pri Žalcu 28. maja 2017

»Dolga leta smo vsi upali, da je fašizem premagan in poslan v zgodovino. Ušteli smo se, vnuki zločincev ga znova obujajo, sicer v navidezni demokratični preobleki. Zaradi prepovedi koncerta nekakšnega ljudskega in domoljubnega pevca s Hrvaškega, dejansko pa ustaškega in fašističnega hujskača Thompsona nekakšni naši demokrati točijo krokodilje solze, češ da je on samo pevec, ki razveseljuje narod. Naj vam predstavim in pojasnim prvi verz njegove najbolj znane pesmi, s katero začenja svoje koncerte: »Jasenovac i Gradiška Stara, to je kuća Maksovih mesara.«

V teh dveh ustaških taboriščih je umrlo po zdaj znanih poimenskih podatkih več kot 92.000 Srbov, Judov, Romov, tudi 261 Slovencev, med slednjimi celo sedem duhovnikov, katerih edini greh je bil, da niso hoteli brati maše za Paveličev rojstni dan, ker se za žive ne mašuje. Največ ljudi je bilo pobitih z noži na mesarski način. Celo poseben nož so si izmislili in ga poimenovali srbosek. Maks Luburić je bil ustanovitelj teh taborišč in eden najhujših ustaških zločincev, pred srdom ljudstva mu je uspelo pobegniti v okrilje nekdanjih zveznikov v tujini. Konec je storil v medsebojnih obračunih ustaških veljakov v tujini.

Evropski demokrati pa iz Zagreba celo pošiljajo diplomatske in politične proteste. Gospa predsednica v dogovoru z našim gospodom predsednikom pravi, da je prepoved kontraproductivna. Mar res? Še bolj v nasprotju z zdravo pametjo in političnim razumom je bila njuna prisotnost na »pietnem« pokopu kosti ustaških zločincev v Mariboru. Koncert bi bil kraj divjanja proustaških mladcev iz sosednje države in nekaterih fašistoidnih mariborskih navijačev, ki so pred leti prišli protestirati v Ljubljano v korist vodje stranke, ki oživlja fašizem pri nas. Maribor kot kraj koncerta ni bil ključno izbran, saj je Thompsonovo fašistoidno dretje prepovedano v Avstriji in Nemčiji, nezaželen pa je tudi v Medžimurju.«

Dušan Jelinčič

slovensko-italijanski pisatelj,
novinar in športnik, *na
slovesnosti v spomin tigrovcem,
Mala gora nad Ribnico
13. maja 2017*

»Tigrovci so dobro vedeli, kaj pomenita kultura in izobraževanje, saj se pri teh začne in konča vsaka duhovna stopnja razvoja človeške družbe. Iz kulture nastane upor, ki se spet prelije v kulturo.

In zato tudi oblasti, ko hočejo onespособiti neko skupnost, ohromijo najprej njegovo kulturo. Brez kulture smo vsi zadovoljni z drobtinicami, ker mislimo, da je to največ, kar si zaslužimo, brez kulture ni dostojanstva in nas zato lahko manipulirajo, in v končni posledici brez kulture ni svobode. Prav o tem so tigrovci mnogo razpravljali, in sicer o legendi velikega inkvizitorja v romanu Fjodorja Dostojevskega *Bratje Karamazovi*. Da se ljudje bojijo svobode prav zato, ker morajo v njej odločati.

Kajti brez kulture in znanja smo podvrženi manipulaciji. Najprej posameznika, nato kolektiva, potem pa še celotne zgodovine. Zato pa je skrb vzbujajoče dejstvo, da hočejo nekateri danes retuširati zgodovino, kdo je bil med vojni okupator, ki se mu je bilo treba iz moralne dolžnosti upreti, in kdo je bil tisti, ki je z okupatorjem sodeloval. Kaj je pri tem nejasnega? Saj verjamem, da je lahko marsikdo subjektivno verjel, da se je bojeval za domovino in vero, a zgodovina kot resnica je le ena, in sicer jasna in trdna in ne prilagodljiva za vse prilžnosti.

A kultura ni statična, ampak je zahtevna in zato tudi zahteva nenehne spremembe. In ko piha veter sprememb, nekateri gradijo mline na veter, drugi pa zidove. Zidove gradijo šibke družbe. Šibke oblasti so tiste, ki investirajo v bodeče žice, ki ločujejo narode, in ne v kulturo. Saj so bile vse močne družbe tolerantne s priseljenci, moralno šibke pa so jih odbijale. Hočemo res spadati v kategorijo moralno šibkih?

Zdaj pa k upor, ki je bil prva svetla značilnost tigrovcev! Prepričan sem, da si nihče ni želel iti po naravni izbiri v nejasnost in nevarnost upora, a klic pravice in dostojanstva je bil za tigrovce premočan. Upor je človekova nuja in ni treba, da kličem na pomoč starogrške filozofe, Sartra in Camusa z njegovim upornim človekom, pa niti ne Spartaka, Che Guevaro ali Nelsona Mandelo. Zavest upora je zavest dostojanstva.«

Vlasta Nussdorfer

varuhinja človekovih pravic,
*na slovesnosti v spomin na
osvoboditev koncentracijskega
taborišča na Ljubelju
10. junija 2017*

»So dnevi, ki se nas dotaknejo; so dnevi, ki bi jih radi pozabili; in so taki, ki jih za vedno ohranimo v spominu. Med njimi so zagotovo tisti, ki spominjajo na holokavst. Na zgodovinsko

dejstvo, ki mu ni mogoče dati nobenega drugega imena ali pomena in ki ga lahko potvarjajo le tisti, ki ga niso nikoli doživeli – ker niso nikdar obiskali krajev, kjer so zverinsko in človeka nevredno umirali ljudje vseh starosti, spolov, bogati in revni, izobraženi ali ne. Skupno jim je bilo le, da so bili zaradi takratnih, zgodovinsko gledano povsem izprijenih, ideoloških načrtov žrtve mučenja, poniževanja, prisilnega dela, izničenja slehernega dostojanstva.

Sama sem kot varuhinja človekovih pravic z drugimi evropskimi varuhi v letu 2015 obiskala taborišče smrti Auschwitz - Birkenau in se tam vpisala v posebno knjigo spominov in predvsem zahtev, da se to nikjer in nikoli ne ponovi. Ob slovenski plošči sem prižgala svečo za vse umrle, za vse Slovenke in Slovence. Posledic grozot, ki jih tam vidiš, ne moreš nikoli, prav nikoli pozabiti, pa čeprav so to sedaj le neme priče krutega dogajanja, ki ga ni mogoče izbrisati. V hišah groze je na kupe otroških las, osebnih predmetov, zobnih protez, ženskih torbic in otroških cul, kovčkov, oblačil. To ni kulisa grozljivega filma, ki ga pravkar snemajo. Ne. To je spomin na nedavno preteklost, ko so množice ob megalomanskih, bolnih in sprevrženih idejah noro skandirale, ko sta Hitler in Mussolini začela veliki pohod zavojevalcev tujih ozemelj, krvnika milijonov, ki sta narode, če se je le dalo, pognala celo v bratomorno klanje. In številni so se zaradi različnih vzrokov in osebnih okoliščin znašli v taboriščih. Vanje so bili pripeljani kot živina in največkrat odpeljani kot kupi trupel, celo sežganih, iznakaženih in sestradanih.

Da, tudi kot varuhinja sem leta 2016 obiskala Mauthausen in tam položila venec kot simbol spomina na vse žrtve, med njimi v spomin na 1500 Slovencev. Govorila sem z nekaterimi preživeli, ki so bili v taborišču kot mladeniči z neizmerno energijo in edino željo – preživeti. Po čudežu so redki preživeli in njihove zgodbe nas opominjajo.«

Milan Kučan

prvi predsednik Slovenije, *na
prireditvi ob obletnici prvega
osvobojenega ozemlja, Petrina pri
Kostelu, 17. junija 2017*

»Težav ni mogoče odpravljati z večnim izgovorom, da jih je večina prenesenih še iz življenja v nekdanji skupni državi. To je sicer res, a to žal govori o nesposobnosti politikov obeh držav.

Od takrat je minilo že četrto stoletje, problemi pa ostajajo nerešeni. Zato to zdaj niso več problemi iz minulega časa in minulega sveta, ampak problemi sedanjih odnosov. Skupaj z novimi, ki jih ustvarjamo, obremenjujejo odnose, predvsem pa zapirajo možnosti za zares dobro skupno prihodnost.

Resnico, čeprav neprijetno, o tem, da odnosi med državama niso zgledni, je neodgovorno prikrivati pred domačimi ljudmi, pa tudi pred državami, s katerimi si v EU delimo usodo. Ustvarjanje lažnega vtisa je beg pred odgovornostjo, ki jo zahtevajo rešitve. Še več, medsebojno valjenje krivde za neurejanje problemov zdaj na eno, zdaj na drugo državo nosi v sebi tudi nevarne kali nacionalizmov in nestrpnosti. In hkrati izpodjeda zaupanje.

Vse to govori, da je treba odnose med državama postaviti na drugačne temelje. Izpraznjene, visoko doneče besede o prijateljstvu in dobrososedskih odnosih je treba opustiti in jih nadomestiti z dialogom na temelju konkretnih interesov in dejstva, da sta obe državi članici EU. Da sta torej skupaj odgovorni tudi za EU in njeno varno življenje.

EU je v resnih težavah, njena prihodnost je ta čas negotova. Članice EU bi zato še toliko bolj cenile, če bi Slovenija in Hrvaška v skupno premišljanje o možnih izhodih iz krize prinesli svojo izkušnjo iz življenja v nekoč skupni večnacionalni državi, ki je razpadla, ker ni zmožna odpraviti težav, ki spominjajo na sedanje težave EU. Znale bi ceniti, če bi državi prišli s predlogi rešitev za begunce, saj imata obe izkušnje z njimi iz časa vojne proti BiH. Ali če bi prišli z rešitvami za prometne povezave zahodne in srednje Evrope prek naših držav do Balkana in naprej na Bližnji vzhod. Če bi pripravili predloge za varovanje okolja, varstvo voda, zaščito Jadrana, pridelavo zdrave hrane, energetska samooskrba ... «

Ob 75. obletnici ustanovitve Brkinske čete

Četa, ki je zanetila iskro upora

13. marec je spominski dan Občine Divača. Na ta dan počastijo spomin na dogodke 13. marca 1943, ko so Kozjane z bojem pogumnih borcev Brkinske čete tlakovale pot k svobodi in ko so prebivalci Kozjan občutili težo fašističnega terorja. Letos je bila komemorativna slovesnost na Kozjanah 20. maja. Kljub slabemu vremenu so številni obiskovalci dokazali, da je teža spomina tako velika in pomembna, da je nič ne zaustavi.

// PIŠE: **Lojze Maslo** // FOTO: **Andrej Škapin**

Kot vsako leto so se prireditev na Kozjanah udeležili pohodniki pohoda po partizanskih poteh. Letos je bil pohod jubilejni, saj je bil izveden že desetič. S skupno pesmijo so se pridružili zbranim borcem na prizorišču, praporščakom in pripadnikom veteranskih in domoljubnih organizacij. Zbrane je nagovorila županja Občine Divača **Alenka Štrucl Dovgan**, in poudarila pomen ohranjanja spomina na izbojevano svobodo in spoštovanje zgodovine. V imenu Občinskega odbora ZZB za vrednote NOB Divača je obiskovalce nagovoril predsednik **Mirko Martinčič**, poseben pozdrav je prisotnim

kitarista Ravi Shresta in Tilen Stepišnik.

Lojze Maslo je v svojem govoru poudaril, da bojna pot Brkinske čete predstavlja eno tistih isker, ki so se pojavljale po vsej Sloveniji, Jugoslaviji in po vsej zaslužnjeni Evropi, iz katerih je nastal požar. Nastali so divizije, korpusi, armade. Nastal je naš primorski 9. korpus, ki je odločno pripomogel k temu, da sta bila večja dela Istre in Primorske vključena v matično domovino Slovenijo. Borci te čete so sestavljali jedro prve primorske bojne skupine vse od septembra 1941, Brkini pa so bili zibelka primorskih partizanov. Prvi streli na okupatorja so bili sproženi v javorniških

dojubov, gorele so številne domačije in vasi. V internacijo in v zapore so samo z brkinskega območja odpeljali približno 750 privržencev in aktivistov OF. Množili so se fašistični procesi v Rimu zoper Primorce, med katerimi je bil junija 1942 največji proti skupini partizanov »bratov Maslo«. Za komandirjem Brkinske čete, Dragom Maslom, narodnim herojem, je bila razpisana tiralica z visoko denarno nagrado sto tisoč lir.

V februarju in marcu leta 1943 je Brkinska četa skupaj z aktivisti OF vpoklicala mlade prostovoljce v partizane, zato so fašisti pripravili proti njej veliko in obsežno ofenzivo. Proti partizanom je delovala celotna sovražna divizija, bitka se je začela v noči z 12. na 13. marec 1943. Bitka pod Kozjanami je trajala štiri ure. V njej je izgubilo življenje sedem borcev, 12 jih je preživelo, a so bili vsi ranjeni. Fašisti so vas požgali, aretirani vaščani pa so morali padle borce prepepljati do Ribnice, kjer so jih identificirali.

Ob kapitulaciji Italije so borci Brkinske čete in aktivisti OF ustanovili dve brkinski in istrsko brigado. V Markovščini je delovala ustanovljena (prva) Brkinska brigada, ki je nalogo razoroževanja italijanske vojske na širšem območju Kozine do Podgrada uspešno opravila. Brkinska brigada je prihajajočo elitno italijansko divizijo Eugenio di Savoia pričakala na položajih v zasedi in s komandantom divizije Giovanni Lombardijem začela pogovore o predaji divizijske orožja. Po dvodnevni pogajanji ji je uspelo izpepljati njeno razorožitev. Hkrati pa je razoroževala številne italijanske polke in razne skupine, ki so prihajali po tej poti in se umikali proti Trstu in naprej. Tu smo razorožili množico italijanske vojske, skupaj z dvema generaloma in številnimi polkovniki, ki so nam brez konfliktov predali ogromno orožja.

Brkinska brigada je uspešno razoroževanje nadaljevala tudi na Munah, kjer smo ustavili prihajajočo kolono italijanske vojske s tremi generali in osmimi polkovniki in se z njimi vso noč pogajali. Z jutranjim svitom 17. septembra so dosegli predajo orožja. Čez nekaj dni je prispel v Brkine in Istro tudi Franc Rozman - Stane, komandant slovenskih partizanov, s svojim spremstvom, ki sta mu Lojze Maslo kot komandant in komisar Franc Poles poročala o uspešni razorožitvi na tem območju. ●

Lojze Maslo med nagovorom

namenil **Lojze Maslo**, borec Brkinske čete, ki se je med vojno bojevala na jugu Primorske z Istro in na Notranjskem.

Kulturni program slovesnosti so obogatili Moški pevski zbor Slavnik z zborovodkinjo Andrejo Hrvatini, Pihalni orkester Divača z vodjem Igorjem Zafredom, učenke in učenci Osnovne šole dr. Bogomira Magajne Divača, Podružnične šole Vreme z mentorico Jožico Ivančič in recitator Igor Rojc. Poseben pečat je prireditvi vdihnili Lara Jankovič s pesmimi s koncerta »Kako diši svoboda, kakšne barve je mir?«; spremljala sta jo

gozdovih že konec avgusta in v sredini oktobra leta 1941. Večja sabotažna akcija je bila izvedena na vlak z nemškimi piloti na progi pri Kilovčah 28. oktobra leta 1941. Po več uspešnih akcijah 1941/1942 so se borci marca leta 1942 organizirali v Brkinsko četo. Na novo pa so bratje Maslo organizirali Brkinsko četo po bitki na Nanosu 20. aprila 1942 na suhorskem gradu. Drzne akcije čete spomladi in v poletju 1942 so prerasle v plamen upora po vsej pokrajini, ki ga okupator ni mogel več pogasiti, kljub represiji nad prebivalstvom, aktivisti in borci. Fašisti so spomladi in poleti 1942 pobili ali obesili na desetine upornih ro-

Fotografska razstava o dopustovanju v Jugoslaviji

»Lep pozdrav, saj veš, čigav ...«

Številni naši bralci se boste spomnili besed iz naslova prispevka, ki jih je bilo mogoče pred desetletji prebrati na razglednicah s počitniškimi, navadno morskimi motivi, ki smo jih pisali ali prejeli poleti, ko so se naši znanci, sorodniki, sosede in prijatelji odpravili na dopust vzdolž takrat še skupnega Jadrana ali v zdravilišča oziroma v planine. Ali pa smo jih pisali sami. V Muzeju novejšje zgodovine Slovenije v Ljubljani so pripravili fotografsko razstavo o dopustovanju v Jugoslaviji z naslovom »Lep pozdrav, saj veš, čigav ...«, ki bo na ogled ves dopustniški čas, vse do 17. septembra.

// VIR: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

V desetletjih po drugi svetovni vojni se je tako kot drugod po Evropi s splošno modernizacijo nekdanje skupne države začel razvijati tudi množični turizem.

Leta 1947 je jugoslovanska vlada za zaposlene uvedla plačan od 14- do 30-dnevni dopust. Leta 1965 je, da bi dopustovanje omogočila čim več ljudem, predvsem delavcem, ki jim je bilo pred tem dopustovanje onemogoče-

milijona tujih, večinoma angleških, avstrijskih in italijanskih turistov. Največ, kar 76,7 milijona nočitev, so tisto leto naštel na hrvaški obali, tam pa smo večinoma preživljali dopust tudi Slovenci.

Veliko število sindikalnih, otroških in mladinskih počitniških domov, možnost najema sobe pri zasebnikih ter kampiranje v šotorih in sindikalnih počitniških prikolicah je omogočalo poceni dopustovanje večini zaposlenih in nji-

Dopustniki na trajektu pri Crikvenici na Hrvaškem, 1959, foto: Edi Šelhaus

začeli s »Prejmite lepe pozdrave ...«, velikokrat pa so bili uporabljeni tudi verzi. Eden od pogosteje uporabljenih se je glasil:

»Lep pozdrav, / saj veš, čigav, / saj veš, od kod, / pa priden bod!«

Fotografska razstava o dopustovanju v Jugoslaviji, ki bo nekaterim obudila spomine, drugim pa omogočila vpogled v nekdanje sončne počitniške dni, vas bo popeljala po različnih turističnih krajih. Avtorji izbranih fotografij iz zbirke Muzeja novejšje zgodovine Slovenije so: Marjan Ciglič, Nace Bizilj, Edi Šelhaus, Mitja Škof, Jože Mally, Marjan Pfeifer, Milan Pogačar, Joco Čermak, Bogo Primožič, Rudi Paškulin, Matija Jurovič, Janez Lampič, Vlastja Simončič, France Cerar in Svetozar Busić.

Ob razstavi so v muzeju pripravili nagradno igro z naslovom **Kje boste pa vi preživeli svoj dopust?** Sodelujete lahko tako, da pošljete razglednico, fotografijo, lahko pa ste ustvarjalni in jih presenetite s svojim izborom. Pošljite jih na muzejsko FB-stran @MuzejNZSLO in pripišite Lep pozdrav, saj veš, čigav ... ali na Instagram, kamor pripišite #LepPozdrav ter označite v objavi @MuzejNZS. Med vsemi objavami bo tista z največ všečki dobila lepo nagrado. ●

Kampiranje na Ježici v Ljubljani, 1967, foto: Marjan Ciglič

no, uvedla še letni dodatek za dopust, tako imenovani regres. Šestdeseta leta v Jugoslaviji lahko opišemo kot čas turističnega razcveta, ki je svoj vrhunec dosegel v osemdesetih letih. Rekordno število nočitev v Jugoslaviji so naštel leta 1986, kar 111,1 milijona, ustvarilo pa ga je 59,7 milijona domačih in 51,4

homov družinam. Največ ljudi je dopust preživelo ob morju, radi pa so obiskovali tudi zdraviliške kraje in odhajali v gore, kjer so se osvežili v bližnjih jezerih in rekah. Del dopustovanja je bilo in je delno še danes tudi pošiljanje razglednic družini, prijateljem in sorodnikom. Navadno so se zapisi na razglednicah

Menina:

Občine Zgornje Savinjske doline in sodelujoča ZB za vrednote NOB Zgornje Savinjske doline, Celja, Kamnika, Zasavja in Žalca vabijo na spominsko slovesnost ob 72. obletnici legendarnega preboja iz sovražnikovega obroča na Menini planini in ob 75. obletnici prihoda 2. grupe odredov na Štajersko. Slovesnost bo v **soboto, 1. julija, ob 11. uri** pri planinskem domu na Menini planini. Slavnostni govornik bo Milan Kučan, prvi predsednik Republike Slovenije.

Taborska stena:

ZB za vrednote NOB Kočevje, OO ZB Osilnica, OO ZB Kostel in KO ZB Kočevska reka vabijo na spominsko svečanost ob 75. obletnici partizanskih bojev z italijanskim okupatorjem. Slovesnost pod geslom Kamenček k piramidi za Vinka in Jakba bo v **soboto, 1. julija, ob 11. uri** na novem prireditvenem prostoru pri Taborski steni. Slavnostni govornik bo Aljaž Verhovnik, generalni sekretar ZB za vrednote NOB Slovenije. Ob 9.30 uri bo polaganje vencev s krajšim kulturnim programom pri spomeniku padlih v Kočevski reki.

Bled:

Krajevna organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Bled vabi na vsakoletno spominsko slovesnost pri spomeniku padlim borcem Pokljške čete, ki bo pod planino Lipanca na Pokljuki v **soboto, 1. julija, ob 11. uri**. Po govoru predsednika KO ZB NOB Bled Milana Rejca bo kratek kulturni program.

Krško:

ZB za vrednote NOB Krško, KO ZB Senovo in Občina Krško vabijo na srečanje borcev in aktivistov Kozjanskega odreda z naslovom »Bohor je vstal – Bohor žari«, ki bo v **soboto, 1. julija, ob 11. uri** pri spominskem obeležju pod lipo na Ložčah. Slavnostni govornik bo župan občine Krško, Miran Stanko.

Markovci:

Zveza borcev za vrednote NOB Markovci in prosvetno društvo Prvenci - Strelci vabijo na spominsko slovesnost v spomin padlim kurirjem (4. marca 1945 v Prvencih) in 43 padlim iz občine Markovci. Slovesnost bo v **soboto, 1. julija, ob 15. uri** pred spominskim obeležjem pri kulturnem domu v Prvencih.

Srmin:

Krajevne organizacije ZB NOB Bertoki, Dekani, Hrvatini, Olmo Prisoje, Pobegi Čezarji, Semečela, Sv. Anton, Škofije, Šalara, Škocjan Vanganel in Žusterna vljudno vabijo na tradicionalno, 20. redno srečanje ob dnevu borca v **nedeljo 2. julija 2017, ob 18. uri**, na Srmin - Sermino (prostor lovske družine Koper). Slavnostni govornik bo Aljaž Verhovnik, generalni sekretar ZB za vrednote NOB Slovenije. Kulturni program oblikujejo MPZ Lopar, MPZ Fran Venturini od Domia, učenci

OŠ Oskarja Kovačiča Škofije, vokalista Eva in Gaj Omahen in kitarist Gabrijel Juriševič. Program bosta povezovala Lea Kranjec in Maj Brelek.

Trebnje, Mirna:

ZB za vrednote NOB Trebnje in Občinska organizacija ZB za vrednote NOB Mirna vabita na tovariško srečanje članov in simpatizerjev Mirnske in Temeniške doline ter Dolenjske in Bele krajine, ki bo v **soboto, 1. julija, ob 11. uri** na prireditvenem prostoru pred Planinsko kočo na Debencu. Program bo povezoval Zoran Remic, v njem bodo sodelovali učenci OŠ Mirna in MePZ Društva upokojencev Mirna. Zgodovinska dejstva o NOB bo obudil župan Občine Mokronog - Trebelno Anton Maver.

Radovljica, Pokljuka:

Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica in odbor veteranskih organizacij – Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Zveze policijskih veteranskih društev SEVER ter Zveze slovenskih častnikov organizira 7. in 8. julija že 32. spominski pohod na Triglav. Na pot bodo krenili v **petek, 7. julija, ob 6. uri**, z Rudnega polja. Zaključna prireditev s kulturnim programom bo v **soboto, 8. julija, ob 13. uri** na Rudnem polju na Pokljuki. Slavnostni govornik bo pisatelj Tone Partljič.

Cerkvenjak:

Združenje borcev za vrednote NOB Cerkvenjak vabi na spominski pohod, ki bo potekal v **petek, 14. julija**, z začetkom **ob 17.30** izpred spomenika NOB v Cerkvenjaku. Spomnili se bomo dogodka izpred 75 let, ko je v Stanetincih, na območju današnje UE Lenart oziroma nekdanje občine Lenart, počila prva partizanska puška. Pot bo vodila mimo obeležja v Stanetincih, pri domačiji Terezije in Stanka Topolovec, do čagonskih travnikov, kjer je 7. januarja 1943. leta strmoglavil angleški dvotrupni lovec. Ob tej priložnosti bodo člani Aero kluba Sršen Cerkvenjak udeležencem pohoda razkazali svoj hangar v soseščini strmoglavljenega zavezniškega lovca in svoja letala.

Veliki Lipovec, Podšumberk:

Odbori enot XV. udarne divizije NOV in POS, Občina Žužemberk in Občina Trebnje, ZB za vrednote NOB Novo mesto in Trebnje vabijo na spominsko slovesnost ob 74. obletnici ustanovitve XV. udarne partizanske divizije NOV in POS, ki bo v **soboto, 22. julija**, na Velikem Lipovcu pri Ajdovcu. **Ob 10. uri** bo polaganje cvetja pred spominsko ploščo narodnemu heroju Dušanu Jerebu - Štefanu, nato bo pred spomenikom XV. divizije priložnostni program: spominski govor o XV. udarni diviziji bo imel župan Občine Žužemberk Franc Škufca.

Po programu in krajšem tovariškem srečanju se bomo odpeljali na Podšumberk, kjer se bomo **ob 12.30** poklonili padlim poveljnikom, narodnim herojem Milovanu Šaranoviću, načelniku

glavnega poveljstva NOV in POS, Draganu Jeftiču, poveljniku XV. divizije in Ivanu Kavčiču - Nandetu, članu glavnega poveljstva. Spominsko besedo bo imel Boštjan Sladič, predsednik ZB Trebnje. Iz Ljubljane bo organiziran avtobusni prevoz, avtobus bo odpeljal izpred dvorane Tivoli, ob 8.30. Prijave zbira Tatjana na telefonsko številko 01/43-25-241.

Novi Kot pri Dragi:

Občina Loški Potok, KO ZB Draga in Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje ob 75. obletnici italijanske ofenzive v spomin na padle borce in žrtve fašizma ter požig vasi Stari Kot in Novi Kot vabijo na spominsko slovesnost s pestrim kulturnim programom, ki bo v **soboto, 22. julija, ob 14. uri** pri spomeniku v Novem Kotu pri Dragi. Slavnostni govornik bo poslanec Janko Veber. Na ta dan bo ob 9. uri organiziran pohod okoli vasi Stari Kot - Novi Kot do prireditvenega prostora.

Podvelka:

ZB za vrednote NOB Radlje ob Dravi, KO ZB NOB Podvelka in Občina Podvelka vabijo na prslavo v čast Prvi pohorski četi, ki bo v **soboto, 29. julija, ob 11. uri** v Lehnu na Pohorju, pri pomniku NOB ob Urbančevi koči. Slavnostni govornik bo pisatelj Tone Partljič.

Pojasnilo

Na 26. strani revije Svobodna beseda, februar 2017, je bil v rubriki DOGODKI objavljen prispevek *Dovce pri Komnu*, v katerem sta se v opisu dogodka pojavili dve netočnosti, in sicer da so nacisti odpeljali prebivalce Branika in Komna v nemška taborišča smrti in, da so se od tam le redki vrnili.

Dejstvo je, da so jih odpeljali v prehodno taborišče v Neumarkt, od koder so jih razposlali na prisilno delo v razne kraje Bavarske. V prehodnem taborišču so zadržali približno sto ljudi, in to le stare in bolne ter tiste, ki so imeli preveč majhnih otrok, da bi lahko delali. Taborišče Neumarkt je bilo podružnica taborišča Dachau in tudi tistim, ki so morali ostati v njem, se je godilo zelo podobno kot v Dachauu.

15. februarja 1944 je bilo iz Rihemberka, Komna, Tomačevice in Malega Dola izgnanih 1263 prebivalcev. Velika večina se jih je leta 1945 vrnila. V taborišču in drugod jih je umrlo 65.

Cvetko Vidmar, Nova Gorica

Ilustratorka Ančka Gošnik Godec praznuje 90 let

Ob njenih podobah so rasle generacije otrok

Pred sto leti je izšla prva slovenska slikanica: to je bil Levstikov Martin Krpan z ilustracijami Hinka Smrekarja. Pred 60 leti je izšla legendarna slikanica Muca Copatarica, za katero je zgodbo napisala Ela Peroci, z nepozabnimi ilustracijami muce, ki otrokom krpa pozabljene copatke, pa jo je navdihnila Ančka Gošnik Godec. Ta je na začetku junija praznovala svoj 90. rojstni dan.

// BESEDILO IN FOTO: **Jožica Hribar**

V počastitev njenega življenjskega jubileja so pri Mladinski knjigi, s katero Ančka Gošnik Godec sodeluje vse od začetkov svoje ustvarjalne poti, izdali knjigo pravljic *Zlata skledica* z njenimi podobami. Prav tako so ob visokem jubileju ugledne ilustratorke ponatisnili režijsko ljudsko pravljico *Tri botre lisičice* ter slikanici *Muca copatarica* in *Zelišča male čarovnice*.

Knjiga *Zlata skledica* je zbirka pravljic z vsega sveta, ki jih je izbrala Kristina Brenkova, pisateljica, prevajalka in legendarna urednica založbe Mladinska knjiga. Pravljice pa so na papirju in v domišljiji tisočih otrok zaživele prav zaradi izjemnih ilustracij Ančke Gošnik Godec, ki je ne le tehnično izjemno dovršena ilustratorka, temveč tudi zelo subtilna poznavalka otroškega sveta. »Ljudske pripovedke govorijo o vprašanjih, ki so brezčasna, o iskanju vsakega izmed nas. Govorijo o iskanju ljubezni, o iskanju doma, o iskanju samega sebe in o trnovi poti, ki jo človek ob vsakem takem iskanju prehodi. Govorijo o človekovem

odnosu do drugih ljudi, do živali, do bajnih bitij in do narave nasploh. Govorijo o človekovem odnosu do življenja, ki se kaže skozi njegovo poštenost ali nepoštenost, pogum ali strahopetnost, radodarnost ali skopost, naivnost ali pretkanost, skromnost ali lakomnost,« je zapisala Kristina Brenkova. Ančka Gošnik Godec je vsem tem pripovedkam, osebam, živalim in dogodkom s svojim pretanjenim občutkom dodala podo- be, ob katerih so odraščale generacije slovenskih otrok. Številne od teh pripovedk svojim otrokom berejo tudi današnji sodobni starši, pogosto prav zaradi prisrčnih ilustracij risb.

Ančka Gošnik Godec se je rodila 5. junija 1927 v Celju, njen oče je bil pleskar, soboslikar in črkoslikar, znal pa je tudi lepo risati. Med drugo svetovno vojno so jo zaradi prepevanja slovenskih pesmi izključili iz šole, šolanje pa je nadaljevala na šoli za oblikovanje v avstrijskem Gradcu. Po vojni se je najprej zaposlila v Tiskarni ljudske pravice v Ljubljani, pozneje pa je končala Aka-

demijo za likovno umetnost. Najprej je ilustrirala pesmi in zgodbe za revije *Ciciban*, *Pionirski list* (sedanji *PIL*), *Kurirček* (poznejši *Kekec*), nato se je lotila ilustracij knjig, med katerimi so še najbolj znane zgodbica *Lučka Regrat Gregorja Strniše*, zajetna knjiga *Pravljice* za

Ančka Gošnik Godec

lahko noč *Ela Peroci*, številna dela *Kristine Brenkove*, *Polonce Kovač* in številnih sodobnih avtorjev. Kot je povedala ob visokem jubileju, je vedno risala podo- be, ki jih je nosila v svojem srcu, z željo, da najdejo njene risbe pot do srca mladih bralcev. ●

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka: .....

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtletno 9 €,

letno

36 €.

Podpis: .....

NAROČILNICA

					SVOBODNA BESEDA	PLEMIČEV SLUŽABNIK	ČRTA, KI VEŽE OGLIŠČI, PREKOTNICA	GESLO	TREFALMITO	ROČAJ	GLAVNO MESTO GRČIJE	NADA VIDMAR	DELCI Z ELEKTRIČNIM NABOJEM	ZELO HUDO, TEŽKO DOŽIVETJE	IZLET S POUČNIM NAMENOM	SANITETNI MATERIAL
					ODSTRANJENJE											
					STAR IZRAZ ZA PISATELJICO											
					RAČUNALBRALNOPISALNI POMNILNIK				ČURLIČ ERVIN IT. MESTO V LOMBARDIJI			AM. KARIKATURIST (THOMAS) SOZVOCJE TONOV				
					VOGEL, OGAL					LAHKOVERNICA SKANDINAVSKA DRŽAVA						
					PRIHODEK								KRAVJI GLAS IZDELOVANJE MREŽ			PREBIVALEC AVC
					ELEKTRODA ZA DOVOD TOKA						VEČJI KOS POHIŠTVA					
RAZSEŽNOST PREDMETA PO ZUNANJI STRANI, ZLASTI GLEDE NA ŠIRINO	PRIPRAVA ZA ODMETANJE	SPREMIJANJE PROCESOV PRI ŽIVIH BITJIH	MAJHNA RIBA V SEVERNIH MORJIH	PISATELJICA PEROCI	NOGOMETNI ZADETEK	DERIVAT AMONIKA					RAJKO RANFL ZELENICA			ZVONKO VARGA PREDSTOJNIK FAKULTETE		
						LINO VENTURA NASA IGRALKA GREGORAC			SKUPNI DEDIČ TATJANA MATEJAŠ							
ŽENSKA, KI JE DIPLOMIRALA												POTREBA PO TEKOČINI				
MORALNOST						NAMAZ, PREMAZ SKAND, DROBIŽ, ERE						PRIPADNIK AKANOV VOJASKI DUHOVNIK (IZ: KUTAR)				
DOBA, RAZDOBJE				PTIČ SRŠENAR	PODZEMNI HODNIK				GLAVNO MESTO ZAHODNOAFRIŠKE DRŽAVE GANA						SLOVENSKI FILMSKI REŽISER KAVČIČ	DRŽAVNA BLAGAJNA
JOSIP BROZ					ŽIVLO ZA UŽIVANJE NAMIZNO PREGRIJALO				PERJE PRI REPI	BELGIJSKO ZDRAVILIŠČE IN LETOVIŠČE	ŽIVALSKA KOŽA, STROJENA BREZ DLAKE					
ANTON TROST			VZDEVEK EDVARDA KARDELJA NEON								KONEC OTOKA LADKO KOROŠEC			ANTON RAMOVŠ IVAN MINATTI		
LEN ČLOVEK, LENUH						NAPLAVLJEN MATERIAL										
MAFIJSKI ZAKON MOLKA (IZ ČRK: TERAMO)									PRIPRAVA ZA NATANČNO DOLOČANJE HITROSTI IZVAJANJA SKLADB, METRONOM							

Rešitve križanke pošljite do 20. julija 2017

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Izžrebanim reševalci križanke iz
19. številke revije *Svobodna beseda*:

1. Marija Volf, Vas 4/a, 1336 Kostel
2. Suzana Oroz, Mlakarjeva 19, 4000 Kranj
3. Ivan Krašnja, Geršakova 12, 2000 Maribor

Rešitve križanke:

SPISOVNIK, POMARANČA, ODPLET, IJ, DURAL, IKE, ANKA, KULAK, OKREŠELJ, STATIVA, POMLAD, ASIR, RAŠ, OMA, MORSKO DNO, MUNGO, HORNISTKA, IN, NAM, RAIN, ARNE, NINO, ULIKS, VODA, SEJALEC, TELAMON, TM, RIMAČ, LE, PRE, IKEBANA, APENDIKS, MACESEN, STATURA.

Geslo: SPODNJA SORICA, IMPRESIONIST, POMLAD, SEJALEC, MACESEN, KROMPIR.

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 20. julija 2017.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 20. številke SB: _____